

Cities After Dark

OPŠTINA BUDVA

Integrirani akcioni plan

Sadržaj

1. Sažetak	3
2. Uvod.....	5
2.1. Budva noću: Zašto se Budva pridružila mreži Cities After Dark	5
2.2. URBACT i integrisani pristup urbanim izazovima.....	5
2.3. Kako je razvijen IAP Budve: Metodologija i transnacionalna razmjena	6
2.4. Zainteresovane strane i doprinosnici IAP-a	7
3. Kontekst, Potrebe i Vizija	7
3.1. Glavne teme noćne ekonomije u kontekstu Budve	7
3.2. Današnja noćna ekonomija Budve: Ključne činjenice i izazovi	8
3.3. Povezanost sa širim strategijama i politikama.....	10
3.4. Specifičan problem koji treba riješiti i osnovni uzroci	10
3.5. Vizija za noćnu ekonomiju Budve	13
3.6. Ključni izazovi integracije (osnova i plan).....	13
3.7. Adresiranje presječnih prioriteta URBACT-a: Rodna ravnopravnost, zelena i digitalna tranzicija	17
4. Sveukupna logika i integrisana strategija	20
4.1. Od vizije do akcije: Integrisani pristup Budve.....	20
4.2. Strateški ciljevi IAP-a „Budva poslije mraka“.....	20
5. Okvir implementacije.....	56
5.1. Upravljanje i politička posvećenost	58
5.2. Angažman zainteresovanih strana i učešće URBACT lokalne grupe (ULG)	60
5.3. Monitoring, Evaluacija i Učenje	61
5.4. Institucionalizacija i održivost napora.....	63
5.5. Strategija finansiranja	65
5.6. Upravljanje rizicima	68
5.7. Zaključak i sljedeći koraci.....	70

1. Sažetak

Integrirani akcioni plan „Budva poslije mraka“ (IAP) razvijen je kroz participativnu metodologiju URBACT-a, okupljajući raznovrsnu URBACT lokalnu grupu (ULG) zainteresovanih strana iz javnog sektora, privatnog biznisa, kulturnih institucija i civilnog društva. Cilj je da se iskoristi živi, ali sezonski noćni život Budve kao katalizator za održivi urbani razvoj, uravnotežujući prosperitetnu noćnu ekonomiju sa kvalitetom života stanovnika.

Budva je vodeća turistička destinacija Crne Gore, sa preko 850.000 turističkih dolazaka u 2023. godini i oko 45% ukupnih noćenja u zemlji. Ovaj IAP odgovara na potrebu grada da proširi kulturne i ekonomske aktivnosti izvan ljetnje sezone i izvan istorijskog centra, obezbjeđujući cjelogodišnje noćne mogućnosti. On je usklađen sa strateškim razvojnim i kulturnim planovima Budve, dok istovremeno popunjava praznine (poput odsustva nacionalnih politika o noćnoj ekonomiji) pionirskim lokalnim rješenjima koja bi mogla inspirisati šire promjene.

Vizija: Budva će postati otporan, inkluzivan i živahan primorski grad koji nudi bogat kulturni život poslije mraka. Do 2028. godine, Budva teži da spoji svoje mediteransko nasljeđe sa inovativnim noćnim uslugama, stvarajući sigurno i živo noćno okruženje za sve uzraste. Festivali, umjetnički performansi i događaji u zajednici daće novu energiju javnim prostorima noću, podržani održivom mobilnošću i strukturama upravljanja koje obezbjeđuju da noćna ekonomija cvjeta u skladu sa potrebama zajednice.

Strateški ciljevi: Da bi se ostvarila ova vizija, IAP definiše pet strateških ciljeva: (1) Stvoriti kulturnu živost širom Budve poslije mraka, (2) Obezbijediti nove prostore i infrastrukturu za noćnu ekonomiju, (3) Podsticati inkluzivne ekonomske mogućnosti i angažman zajednice noću, (4) Jačati noćno upravljanje i menadžment, i (5) Razviti podržavajuće noćne usluge za pristupačnost i bezbjednost. Pod svakim ciljem, ko-kreiran je set konkretnih akcija – od otvorenih bioskopa i kulturnih centara, do osnivanja Noćnog savjeta, noćnih prevoznih usluga i programa orijentisanih ka mladima – obezbjeđujući integrisani pristup koji pokriva socijalne, kulturne, ekonomske i ekološke aspekte.

Implementacija: Plan će se sprovesti kroz fazni pristup sa snažnim lokalnim vlasništvom. Novi Savjet za noćnu ekonomiju (ili „Noćni savjet“) koordinisaće akcije i uključivati

zainteresovane strane u donošenje odluka. Ključne akcije počće 2026. godine, podržane alokacijama iz opštinskog budžeta i eksternim izvorima finansiranja.

Napredak će se pratiti kroz definisane indikatore (kao što su broj noćnih događaja, učesnika, pokrenutih novih usluga) i posvećenu jedinicu za praćenje ishoda i lekcija. Rizici, uključujući političke promjene, povlačenje zainteresovanih strana ili fluktuacije sezonskog turizma, su procijenjeni, sa mjerama ublažavanja na mjestu (kao što su institucionalizacija

plana u gradskim strategijama, kontinuirani angažman zajednice i planiranje velikih intervencija u vansezoni).

Ukratko, Integrirani akcioni plan „Budva poslije mraka“ pruža sveobuhvatnu mapu puta za transformaciju noćne ekonomije Budve u održivu vrijednost za grad. On spaja bogate kulturne ambicije Budve sa praktičnim akcijama u oblastima upravljanja, prostora, mobilnosti i blagostanja zajednice, obezbjeđujući da dok noći Budve oživljavaju, to čine na način koji dugoročno koristi i posjetiocima i stanovnicima.

2. Uvod

2.1. Budva noću: Zašto se Budva pridružila mreži “Cities After Dark”

Budva je dugo bila poznata kao prijestonica noćnog života Crne Gore. Tokom 1990-ih i 2000-ih, otvoreni klubovi duž promenade “Slovenska obala” privlačili su hiljade ljetnjih turista i održavali lokalnu večernju ekonomiju. Međutim, krajem 2010-ih, novi stambeni razvoj i strožija pravila o buci duž obale doveli su do zatvaranja ili preseljenja tih velikih klubova. Danas se noćna scena Budve sastoji od nekolicine manjih zatvorenih klubova (uglavnom na periferiji) i brojnih barova i kafića u Starom gradu. Fokus se pomjerio na ponude višeg kvaliteta, manje ometajuće, ali noćna ekonomija ostaje veoma sezonska: bujna ljeti i gotovo uspavana zimi.

Ova snažna sezonska fluktuacija predstavlja ključni izazov koji Budva nastoji da riješi pridruživanjem mreži “Cities After Dark”. Kandidatura grada za Evropsku prijestonicu kulture 2028. godine istakla je viziju da se Budva repozicionira, ne samo kao ljetnje partijsko mjesto, već kao cjelogodišnja kulturna destinacija. Kroz taj proces kandidature, lokalne vlasti i kulturni akteri shvatili su važnost obogaćivanja noćne ponude na održive načine, poput promovisanja kvalitetnih muzičkih događaja umjesto samo glasnog noćnog života, i uključivanja šireg dijela zajednice u večernje aktivnosti. Budva vidi “Cities After Dark” kao priliku da ostvari ove ciljeve uz stručno vođstvo i učenje od partnera. Učešćem, Budva teži da razvije nove cjelogodišnje noćne atrakcije (od festivala i noćnih pijaca do edukativnih i porodično orijentisanih događaja) koje mogu privući posjetioce van vrhunca sezone i pružiti stanovnicima više opcija poslije mraka. Mreža, takođe, pruža Budvi platformu da uči kako drugi gradovi upravljaju pitanjima poput kasnonoćnog javnog prevoza, kontrole buke i upravljanja noćnim životom, što su relativno novi temi za lokalnu politiku ovdje.

Ukratko, Budva se pridružila “Cities After Dark” mreži da transformiše svoju noćnu ekonomiju iz usko fokusirane, ljetnje-centrične noćne scene u diverzifikovano, inkluzivno noćno okruženje koje podržava lokalnu kulturu, turizam i kvalitet života. Ovaj Integrirani akcioni plan je opipljivi rezultat tog napora – mapa puta prilagođena kontekstu Budve, informisana principima URBACT-a i međunarodnim najboljim praksama.

2.2. URBACT i integrirani pristup urbanim izazovima

URBACT je program Evropske unije posvećen održivom urbanom razvoju kroz transnacionalne mreže gradova. On pomaže gradovima širom Evrope da sarađuju na pronalaženju praktičnih rješenja za urbane izazove razmjenom znanja i iskustava. Ključna

karakteristika URBACT-a je naglasak na integrisanom pristupu, što znači da gradovi rješavaju probleme holistički, uzimajući u obzir ekonomske, socijalne, ekološke i upravljačke dimenzije zajedno, a ne izolovano. Podjednako važno, URBACT promoviše participativno planiranje: gradovi u programu formiraju lokalne grupe zainteresovanih strana kako bi ko-kreirali rješenja, obezbjeđujući da planovi budu informisani raznovrsnim lokalnim glasovima. U URBACT-ovim mrežama za akciono planiranje (APNs), svaki partnerski grad razvija Integrirani akcioni plan koji se bavi zajedničkom temom. Tokom procesa, partneri razmjenjuju ideje, uče od stručnjaka i prilagođavaju uspješne prakse jedni od drugih. Ovaj pristup garantuje da lokalne akcije nisu samo sveobuhvatne i održive, već i obogaćene međunarodnim najboljim praksama. U sažetku, URBACT pruža i okvir (integrirani, održivi i participativni urbani razvoj) i platformu (umrežavanje i učenje od vršnjaka) za gradove poput Budve, kako bi osmislili efikasne akcione planove za složena pitanja kao što je noćna ekonomija.

2.3. Kako je razvijen IAP Budve: Metodologija i transnacionalna razmjena

Integrirani akcioni plan (IAP) Budve razvijen je kroz iterativni proces koji je tijesno isprepleo lokalnu saradnju sa transnacionalnom razmjenom. Lokalno, URBACT lokalna grupa (ULG) redovno se sastajala u Budvi od 2023. do 2025. godine kako bi mapirala izazove, generisala ideje i usavršavala akcije kroz radionice i participativne alate (npr. analize stabla problema, vježbe vizioniranja). Paralelno sa ovim, tim Budve aktivno je učestvovao u svim aktivnostima mreže “Cities After Dark” na evropskom nivou. Na primjer, na početku projekta, Budva je prisustvovala uvodnom sastanku u Bragi (gradu vodećeg partnera) i tematskom okupljanju u Parizu, učeći iz prve ruke o inovativnom noćnom upravljanju (modelima pariskog Noćnog gradonačelnika i Noćnog savjeta) i rješenjima poput usluga kasnonoćnog prevoza. Budva je, takođe, učestvovala na nekoliko online tematskih seminara sa partnerskim gradovima, razmjenjujući napredak i dobijajući povratne informacije virtuelno. Vrhunac razmjene bilo je domaćinstvo transnacionalne studentske posjete Budvi u septembru 2025. godine, kada su delegati iz svih partnerskih gradova došli da iskuse noćni kontekst Budve. Tokom tog dvodnevnog događaja, lokalni tim je prezentovao probleme na terenu u Budvi (na primjer, upravljanje bukom u Starom gradu) i neke pilotske inicijative, te dobio konstruktivne inpute kroz zajedničke radionice. Tokom cijelog projekta, ULG Budve i opštinski koordinatori koristili su smjernice URBACT vodećeg stručnjaka i ad hoc stručnjaka, koji su pregledali nacрте planova i savetovali poboljšanja (npr. kako integrisati rodnu ravnopravnost i usavršiti korake implementacije). Ova kombinacija lokalnog i međunarodnog rada bila je zaista dvosmjerna: lokalne zainteresovane strane oblikovale su plan Budve na osnovu realnosti grada, dok su međunarodne razmjene i povratne informacije stručnjaka inspirisale nove ideje i obezbijedile usklađenost sa evropskim najboljim praksama. Ukratko, metodologija je spojila inpute sa terena sa globalnim znanjem – čineći IAP Budve i lokalno utemeljenim i ojačanim URBACT-ovom mrežom kolektivnog učenja.

2.4. Zainteresovane strane i doprinosnici IAP-a

Razvijanje Integrisanog akcionog plana „Budva poslije mraka“ bilo je zajednički napor, a projektni tim je namjerno okupio široku URBACT lokalnu grupu (ULG) koja predstavlja sve sektore relevantne za noćnu ekonomiju. Razlog je bio taj da se uključi svaka ključna kategorija zainteresovanih strana, kako bi plan odražavao raznovrsne perspektive i stručnost. ULG stoga uključuje službenike iz ključnih opštinskih odjeljenja (urbanističko planiranje, kultura, ekonomski razvoj, turizam, socijalne službe itd.), lokalne javne institucije (npr. Turistička organizacija Budve, Grad teatar), predstavnike organa za sprovođenje zakona (lokalna policija) i glasove zajednice. Učešće privatnog sektora obezbijeđeno je uključivanjem vlasnika noćnih poslova (barovi, klubovi, restorani), udruženja hotela i ugostiteljstva, kao i preduzetnika iz kulturnog i sektora manifestacija. Predstavnici mladih (preko Opštinske kancelarije za mlade) i lokalni mediji (novinari Radio Televizije Budva) takođe su učestvovali kako bi dali uvid u angažman i komunikaciju. Pokrivanjem svih ovih kategorija zainteresovanih strana, grupa je mogla da identifikuje probleme i rješenja iz više uglova – ekonomskog, socijalnog, kulturnog, ekološkog i bezbjednosnog. Jednako važno, ovakav inkluzivan sastav izgradio je zajedničko vlasništvo nad planom. Svi za stolom razumjeli su svoju ulogu u rješavanju noćnih izazova i obavezali se da doprinesu sprovođenju akcija.

3. Kontekst, potrebe i vizija

3.1. Glavne teme noćne ekonomije u kontekstu Budve

Budva, sa svojim prepoznatljivim ekonomskim i kulturnim profilom, predstavlja glavni turistički centar na Jadranskoj obali. Ekonomija grada u najvećoj mjeri pokreće se turizmom, koji donosi značajan priliv posjetilaca, posebno tokom ljetnjih mjeseci. Ova sezonska dinamika, iako ključna, donosi jedinstven skup izazova u upravljanju noćnom ekonomijom (NTE). Suštinski problem koji nastojimo riješiti je uska, često neodrživa priroda budvanskog noćnog života, koji je istorijski bio usmjeren na velike količine kasnonoćne zabave koja se teško integriše sa kulturnim i društvenim tkivom cijelog grada. Sadašnji model noćnog života, koncentrisan na nekoliko odabranih zona, dovodi do problema buke, zagušenja i ograničene kulturne ponude. Mi zamišljamo Budvu u kojoj je noćna ekonomija živa za sve, mjesto gdje su kulturni život i noćni život neraskidivo povezani, nudeći raznovrsna iskustva koja se protežu i izvan špica turističke sezone. Ova vizija je sinteza dvije nešto različite perspektive koje su proizašle iz diskusija naše ULG, spajajući želju za ekonomskom vitalnošću sa posvećenošću kulturnoj dubini i dobrobiti zajednice.

Iako je naša analiza 12 aspekata integracije sveobuhvatna, ključni element je i procjena polazne tačke. Na primjer, dok IAP teži da podstakne snažno uključivanje zainteresovanih strana u urbano planiranje, važno je prepoznati da je ovo prvi put da se u našem gradu na ovakav način eksperimentiše sa građanskim angažmanom u oblasti turizma i kulturne vitalnosti. Slično tome, iako postoje određene strategije, poput kulturnog plana i strateškog plana, ovaj IAP biće prvi alat koji će specifično uskladiti akcije noćne ekonomije

sa drugim urbanističkim instrumentima, kao što su planiranje festivala, upravljanje javnim prostorima i regulacija maloprodaje, kako bi se zaista ostvario integrisani pristup.

3.2. Današnja noćna ekonomija Budve: Ključne činjenice i izazovi

Profil grada: Budva je primorska opština na crnogorskom Jadranu, poznata kao turistička prestonica zemlje. Prema popisu iz 2023. godine, Budva ima oko 27.445 stanovnika (što je čini jednom od manjih opština po broju stanovnika, ali ljeti broj naglo raste zbog turista). Opština obuhvata Budvansku rivijeru, dio obale sa plažama i ljetovalištima, čiji je centar istorijski Stari grad Budva. Turizam dominira lokalnom ekonomijom, pa je tako 2023. godine Budva zabilježila preko 852.600 turističkih dolazaka, a u samo jednom mjesecu (april 2023.) preko 140.000 noćenja, što je činilo skoro 45% svih noćenja u Crnoj Gori za taj mjesec. Time je učvršćena pozicija Budve kao vodeće destinacije u zemlji. Lokalna ekonomska proizvodnja je odgovarajuće visoka; procjenjuje se da Budva doprinosi više od 45% turističkog BDP-a Crne Gore. Značajno je da veliki dio poslovnih subjekata ostvaruje većinu prihoda upravo u večernjim i noćnim satima (kada turistička potrošnja na ishranu i zabavu dostiže vrhunac).

Razvoj noćnog života: Tokom 1990-ih i ranih 2000-ih, noćni život Budve bio je koncentrisan na otvorene klubove i diskoteke duž glavne morske promenade (Slovenska obala). Ti objekti bili su glavna atrakcija, često primajući hiljade gostiju noću tokom ljeta i ugošćavajući regionalne DJ-eve i koncerte. Bili su ključni u privlačenju turista, čak i u periodima kada je dnevni turizam bio manje privlačan (npr. zbog nestabilnosti u regionu). Međutim, kako je već pomenuto, urbani razvoj na kraju je ugrozio ovu scenu, jer su novi stanovi i hoteli u blizini promenade doveli do toga da gradske vlasti sprovedu propise o buci. Krajem 2010-ih, većina velikih otvorenih klubova u centru zatvorena je ili preseljena. Danas su zvanično registrovana i u funkciji samo četiri noćna kluba, a oni su uglavnom manji zatvoreni objekti, neki na periferiji.

Trenutna noćna ponuda: Uprkos smanjenju broja velikih klubova, Budva i dalje nudi raznovrsne noćne objekte:

- Registrovano je oko 350 barova i restorana u opštini, od kojih mnogi rade uveče sa živom muzikom (uglavnom akustičnom ili DJ-evima) do zakonski dozvoljenih sati (obično oko 1 sat poslije ponoći ljeti). Zimi je aktivno daleko manje objekata, možda nekoliko desetina, jer turistička potražnja pada i neki poslovi se zatvaraju van sezone.
- Stari grad Budve postao je žarište noćnog života u kulturnijem smislu. Njegove uske ulice ugošćavaju vinske barove, džez večeri i male otvorene pozorišne ili muzičke događaje (kao što su nastupi festivala Grad teatar). Oni su cijenjeni zbog podizanja kvaliteta i smanjenja bučne razuzdanosti ranijih godina.
- Ljetnji kulturni festivali igraju značajnu ulogu u noćnim aktivnostima. Osim Grada teatra (dugogodišnjeg festivala izvođačkih umjetnosti pod zvijezdama na trgovima Starog grada), Budva ugošćava događaje poput festivala „Ćirilicom“, književno-muzičkog

festivala koji slavi ćirilicu i balkansku kulturu, sa večernjim koncertima i ćitanjima. Ovi događaji oživljavaju javne prostore i privlaće i turiste i lokalce, pokazujući interesovanje za kulturne noćne manifestacije.

– Međutim, van ovih vrhunaca, vansezonski noćni život je oskudan. Poslije ljeta, većina kulturnih institucija vraća se na dnevno planiranje. Samo poneka galerija ili Gradska galerija savremene umjetnosti „Jovo Ivanović“ mogu organizovati povremene večernje razgovore ili klasićne koncerte tokom sezone jesen/zima. Bioskopi su primjetno odsutni (Budva trenutno nema funkcionišući bioskop, zbog ćega se predlaće otvoreni bioskop). Mladi ćesto istiću nedostatak noćnih mjesta bez alkohola ili kasnih kafića za obićno druženje.

Javne usluge noću: Kritićna praznina je što javni prevoz ne saobraća kasno. U vrhuncu ljeta, autobusi staju oko 23 sata; zimi do 22 sata. To znaći da nema noćnih autobusa ili šatlova za one koji završavaju posao poslije zatvaranja restorana ili za posjetioće kasnih događaja. Taksiji donekle popunjavaju tu prazninu, ali mogu biti skupi ili nedovoljni u špicevima. Takode, javna infrastruktura za noćnu mobilnost, kao što su dobro osvijetljene pješaćke staze ili biciklistićkih traka, je ogranićena (Budva trenutno ima vrlo malo biciklistićkih staza, pa podstićanje vožnje bicikla noću još nije izvodljivo). Javni objekti (biblioteke, sportski centri itd.) obićno se zatvaraju rano uveće. Gradski parkovi (npr. park Budva ili parkovi u oblićnjim naseljima poput Petrovca) nemaju osvijetljenje ni program poslije mraka, pa su uglavnom prazni noću. U sućtini, van turistićkog jezgra, veliki djelovi Budve „zaspu“ rano, a ljudi se ili okupljaju u nekoliko življih zona ili ostaju kod kuće.

Drućstvene percepcije i problemi: Sezonska priroda budvanskog noćnog života, takode, izaziva kulturnu diskonekciju pa ljeti lokalci ćesto osjećaju da grad noću „pripada“ turistima i komercijalnim interesima, dok zimi nastupa zatišje koje posebno pogađa mlade, koji se tada ųale na dosadu. Postoje odrećene brige u vezi sa ponašanjem mladih, sa izvještajima o povećanom online angaųmanu ili kućnim ųurkama kao zamjeni za javni život, te strahom da bez pozitivnih noćnih opcija mogu porasti negativna ponašanja (prekomjerno konzumiranje alkohola, nepromišljena vožnja kasno noću). S druge strane, stariji stanovnici i porodice Budve ranije su osjećali neprijatnost zbog buke i smetnji od noćnog života. Nedavni pomak ka kvalitetnijim, manjim noćnim objektima donekle je poboljšao ovu ravnoteųu, ali ostaje tema rasprave: kako odrųati Budvu živahnom noću a da ne smetamo stanovnicima. Ovaj IAP nastoji da odgovori na to fokusirajući se na kontrolisane, inkluzivne i dobro planirane noćne aktivnosti.

U sućtini, noćna ekonomija Budve nalazi se na prekretnici: jaka je po turistićkoj privlaćnosti i ekonomskom znaćaju, ali treba da se diverzifikuje i modernizuje. Ključni identificirani izazovi ukljućuju: ekstremnu sezonalnost, koncentraciju aktivnosti na malom prostoru, nedovoljan noćni javni prevoz i usluge, ogranićen kulturni sadržaj izvan klubova/barova, te regulatorna ili drućstvena ogranićenja u vezi sa bukom i bezbjednošću. Ovi izazovi ćine osnovu problema koje IAP rješava.

3.3. Povezanost sa širim strategijama i politikama

Integrirani akcioni plan Budve osmišljen je tako da se uskladi sa postojećim lokalnim i nacionalnim strategijama, istovremeno popunjavajući praznine tamo gdje uputstava nije ni postojalo. Na lokalnom nivou, IAP dopunjuje ključne razvojne planove Budve. Strateški plan razvoja grada, Program razvoja kulture i druge sektorske politike (turizam, mladi itd.) pružili su osnovu, obezbjeđujući da akcije noćne ekonomije podržavaju ukupnu viziju održivog razvoja Budve. Na primjer, svaki kulturni događaj predložen u ovom IAP-u takođe će unaprijediti ciljeve Programa razvoja kulture, a akcije vezane za prevoz usklađene su sa planovima mobilnosti Budve. Tokom procesa planiranja, članovi timova tih strategija bili su uključeni u ULG kako bi se garantovala koherentnost i izbjeglo dupliciranje.

Na nacionalnom nivou, značajno je da Crna Gora trenutno nema specifične nacionalne politike ili zakonodavstvo koje se bavi noćnom ekonomijom. Postojeći zakoni dotiču se određenih aspekata (na primjer, opšti propisi o buci i pravila javnog reda postavljaju osnovne standarde za noćnu buku i rad objekata), ali ne postoji sveobuhvatan nacionalni okvir za upravljanje urbanim noćnim životom ili kulturnim noćnim aktivnostima. Ovo odsustvo politika značilo je da je Budva imala slobodu da inovira, ali i malo formalne podrške od viših nivoa vlasti. IAP stoga pozicionira Budvu kao pionira u ovoj političkoj oblasti. Sprovođenjem plana, grad namjerava da podigne svijest na nacionalnom nivou o važnosti urbanih noćnih politika i eventualno inspiriše stvaranje podržavajućih nacionalnih propisa. Inicijativa Budve već privlači interes unutar Crne Gore, a kao dio uvođenja IAP-a, grad će zagovarati priznavanje razmatranja noćne ekonomije (npr. tretiranje muzičkih klubova kao kulturnih prostora, jačanje standarda kontrole buke, poboljšanje politika kasnonoćnog prevoza) na nacionalnom nivou.

Ukratko, IAP Budve strateški je usidren u lokalnim planovima i teži da demonstrira model koji bi mogao informisati politiku izvan grada – pomažući da se noćna ekonomija stavi na agendu urbanog razvoja Crne Gore.

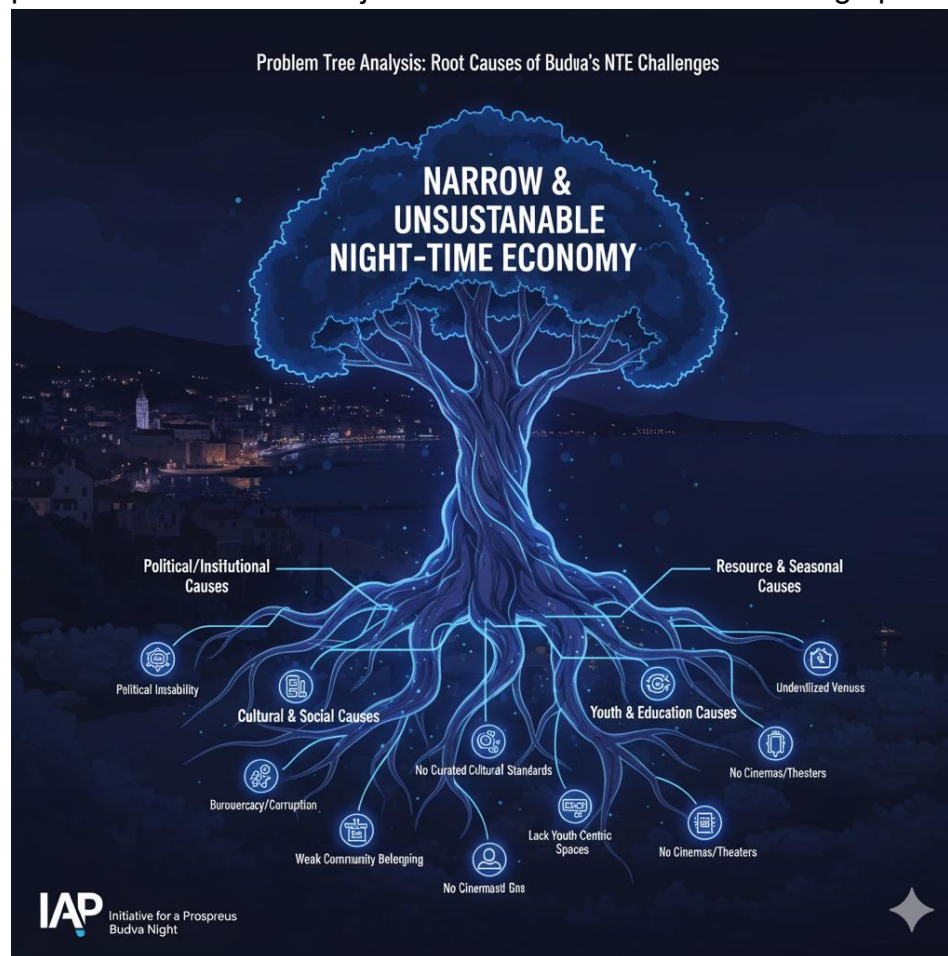
3.4. Specifičan problem koji treba riješiti i osnovni uzroci

Uvod u problem: Današnja noćna ekonomija Budve preuska je i sezonski koncentrisana, te se bori da bude živa i inkluzivna za sve stanovnike i posjetioce. U praktičnom smislu, to znači da je noćni život u Budvi trenutno u velikoj mjeri oslonjen na nekoliko vrsta zabave (prvenstveno ljetnji klabinig i barski turizam) i veoma je sezonski, tačnije bujan ljeti, ali gotovo uspavan zimi. Ovaj obrazac je neodrživ i ograničavajući: dovodi do prenatrpanosti i problema sa bukom u vrhuncu sezone, ekonomske i kulturne stagnacije van sezone, te neravnoteže u kojoj noćna ponuda uglavnom služi mladim turistima, isključujući druge grupe (porodice, starije stanovnike, ljubitelje kulture). Sveobuhvatni izazov je učiniti noćni život Budve raznovrsnijim, uravnoteženijim i prihvatljivijim za zajednicu tokom cijele godine. Svi zainteresovani su se složili da bez intervencije budvanska noćna scena nastaviće da socijalno i ekonomski podbačuje, te da će konflikti između noćnog života i kvaliteta života stanovnika ostati.

Korijenski uzroci: Kroz participativnu analizu stabla problema, ULG je identifikovala set korijenskih uzroka koji dovode do gorenavedenog problema. Ovi dubinski uzroci obuhvataju više dimenzija:

- **Politički/institucionalni uzroci:** Česte promjene u lokalnom rukovodstvu i nedostatak dugoročne vizije ometali su koordinisane akcije u vezi sa noćnim životom. Do sada nije postojala posvećena opštinska politika ni jedinica za upravljanje noćnom ekonomijom. Ova institucionalna nestabilnost značila je da su pitanja poput kasnonoćne buke ili izdavanja dozvola za objekte rješavana reaktivno (ili uopšte ne), umjesto kroz proaktivnu strategiju.
- **Kulturni i socijalni uzroci:** Budva nije imala jasnu kulturnu orijentaciju za svoj noćni život. U prošlosti je „noćni život“ jednostavno izjednačavan sa žurkama za turiste, bez standarda ili šire kulturne vizije. To je stvorilo kulturnu diskonekciju – lokalno nasljeđe i umjetnosti nisu bili integrisani u noćnu ponudu, a mnogi stanovnici osjećali su da noću ljeti grad „pripada“ samo turistima. Pored toga, postoji slab osjećaj vlasništva zajednice nad noćnim aktivnostima; lokalci (posebno dugogodišnji stanovnici) nisu bili podsticani da učestvuju u ili oblikuju noćnu scenu, što podstiče međusobno nepovjerenje (vlasti su ponekad sa skepticizmom gledale na nove, alternativne noćne inicijative, a članovi zajednice su se zauzvrat povlačili).
- **Uzroci vezani za mlade i obrazovanje:** Za mlade ljude u Budvi postoji vrlo malo pozitivnih noćnih opcija bez alkohola. Gradu nedostaju večernji programi poput kreativnih radionica, umjetničkih studija, koncerata za publiku mlađu od 18 godina ili kasnih prostora za učenje/kovorking. Škole i kulturne institucije tradicionalno nisu nudile aktivnosti poslije mraka. Ovo, u kombinaciji sa ograničenim kulturnim obrazovanjem uopšte, znači da mladi imaju malo izloženosti raznovrsnim umjetničkim ili događajnim žanrovima. Kao rezultat, mnogi mladi su nemotivisani ili nepripremljeni da kreiraju nove inicijative noćnog života, pa se dolazi u situaciju u kojoj nedostatak prilika rađa apatiju, i obrnuto.
- **Resursni i sezonski uzroci:** Budva zapravo ima mnogo neiskorišćenih resursa i prostora koji bi mogli podržati bogatiji noćni život (od istorijskih zgrada i muzeja, do škola ili javnih trgova koji stoje prazni poslije mraka). Međutim, do sada nije postojao plan za korišćenje tih sredstava noću, pa mnogima nedostaje osnovna infrastruktura za noćnu upotrebu (npr. osvjetljenje, zvučna izolacija, dozvole za događaje). Ovo se veže za sezonalnost u klasičnom smislu: zimi, svaki kulturni događaj koji se ipak održi ima vrlo malu publiku, što zatim obeshrabruje organizatore da planiraju buduće događaje. Time se ulazi u začarani krug niske potražnje i niske ponude. Ljeti, nasuprot tome, malobrojne popularne zone (poput Starog grada) postaju prezasićene, dijelom zato što alternative drugdje nisu razvijene. Ukupno, grad nije diverzifikovao gdje i kada se odvijaju noćne aktivnosti, što dovodi i do gužve i do praznih perioda.

Uloge zainteresovanih strana u rješavanju uzroka: Svaka grupa zainteresovanih strana uključena u ULG ima svoj dio u rješavanju ovih korijenskih uzroka. Na samom početku izrade IAP-a razjasnili smo kako različiti akteri mogu pomoći u uklanjanju uzroka

ili ublažavanju njihovih efekata. Na primjer, opštinski sekretarijati (urbanističko planiranje, ekonomski razvoj itd.) treba da prilagode politike i usmjere resurse ka podršci noćnim projektima, poput olakšavanja procesa izdavanja dozvola za večernje događaje, finansiranja poboljšanja javnih prostora i integrisanja ciljeva noćnog života u gradske programe. Vlasnici biznisa i turističke agencije mogu sarađivati na uvođenju veće raznovrsnosti u

noćnoj ponudi i promociji vansezonskih događaja (rješavajući tržišnu stranu sezonalnosti), dok istovremeno poštuju nove standarde koji smanjuju negativne uticaje (poput buke ili otpada). Kulturne institucije, omladinske organizacije i NVO su ključne za razvoj nekomercijalnih noćnih aktivnosti, jer one mogu organizovati radionice, umjetničke performanse ili zajedničke večeri koje privlače porodice, studente i kreativnu publiku, popunjavajući trenutne praznine u kulturnom i omladinski orijentisanom noćnom životu. Policija i organi javne bezbjednosti imaju ulogu u ravnoteži sprovođenja i podrške, na primjer, radeći sa organizatorima događaja na planovima bezbjednosti i kontrole buke umjesto samo zatvaranja problematičnih objekata. Važno je da stanovnici i predstavnici zajednice ostanu angažovani: učestvujući u javnim debatama i sesijama povratnih informacija (kako kasnije akcije opisuju), zajednica obezbjeđuje da se noćni život razvija u skladu sa lokalnim potrebama. Ukratko, inkluzivni pristup IAP-a znači da je svaka zainteresovana strana odgovorna za dio rješenja, a sprovođenje plana dodjeljuje uloge shodno tome – nijedan pojedinačni entitet ne može sam riješiti ove probleme, ali zajedno ova koalicija može adresirati različite uzroke iza izazova noćnog života Budve.

3.5. Vizija za noćnu ekonomiju Budve

Naša vizija: Budva noću biće živahno, inkluzivno mjesto tokom cijele godine, grad u kojem noćni život i kulturni život cvjetaju u skladu sa zajednicom. U budućnosti koju zamišljamo, noćna ekonomija Budve je raznovrsna i dobrodošla za sve: turiste i lokalce, mlade i porodice, umjetnike i preduzetnike. Grad poslije mraka nudiće bogat spoj aktivnosti, od muzike, umjetnosti i događaja nasljeđa do noćne zabave i javnih usluga, protežući se daleko izvan užurbane ljetnje klubske scene. Važno je da ova vizija uravnotežuje ekonomsku vitalnost sa kulturnom dubinom i dobrobiti zajednice. To znači da noći Budve nisu samo profitabilne za poslovanje, već i kulturno obogaćujuće i bezbjedne za stanovnike. Na primjer, koncerti na otvorenom, noćne pijace i osvijetljeni istorijski lokaliteti oživljavaju večeri, dok inicijative poput kasnonoćnog prevoza i upravljanja bukom obezbjeđuju zaštitu kvaliteta života.

Ova vizija proizišla je kao sinteza dvije perspektive koje je naša ULG u početku izrazila: jedna je težila podsticanju ekonomije i uzbuđenja budvanskog noćnog života, a druga je naglašavala kulturno obogaćivanje i inkluzivnost. Spajanjem ovih stavova došli smo do zajedničke vizije održivog noćnog grada, onog koji privlači posjetioce jedinstvenim noćnim iskustvima, a ipak ostaje autentičan nasljeđu Budve i služi potrebama sopstvenih građana. U suštini, do 2028. godine (kada se očekuje ulazak Crne Gore u Evropsku uniju) vidimo Budvu „poslije mraka“ kao izložbu kako mali turistički grad može transformisati svoju noćnu scenu: živahnu i zabavnu, ali i kulturno bogatu, bezbjednu i pristupačnu svima. Ova vizija vodi sve naše strateške ciljeve i akcije u IAP-u.

3.6. Ključni izazovi integracije (osnova i plan)

Ostvarivanje naše vizije zahtijeva rješavanje nekoliko **izazova integracije** – obezbjeđivanje da plan poveže različite sektore, zainteresovane strane i resurse. Budva je procijenila svoju polaznu tačku za svaku od ovih oblasti, kako bismo razumjeli gdje se sada nalazimo (bazna linija) i koja poboljšanja IAP treba da pokrene. Ključni prioriteti integracije su:

- **Uključivanje zainteresovanih strana i saradnja:** Trenutna situacija je takva da je do sada samo mala, uska grupa zainteresovanih strana, uglavnom nekoliko posvećenih opštinskih službenika i pojedinačnih vlasnika biznisa u oblasti ugostiteljstva bila aktivno uključena u planiranje noćne ekonomije. Mnogi drugi (šira poslovna zajednica, stanovnici, regionalne institucije) bili su pasivni ili isključeni, što je rezultiralo uskim perspektivama donošenja odluka.

Pristup IAP-a: Plan će proširiti učešće i institucionalizovati ga. Stalni Noćni savjet (vidi Cilj 4) redovno će okupljati sve ključne grupe (opštinska odjeljenja, turistički sektor, policija, zajednica, mladi itd.). Pored toga, svaka akcija uključivaće

relevantne zainteresovane strane (na primjer, transportne kompanije i predstavnici mladih koji zajedno dizajniraju uslugu noćnog autobusa). Ovo obezbjeđuje kontinuiranu saradnju i zajedničko vlasništvo nad sprovođenjem plana.

- **Usklađenost sa strategijama i politikama:**

Trenutna situacija: Inicijative noćnog života Budve do sada su bile ad hoc i nisu se pominjale u bilo kojoj strategiji višeg nivoa. Štaviše, Crna Gora nema nacionalnu politiku ili zakonodavstvo specifično za noćnu ekonomiju, što znači da nema vodećeg okvira ni posvećenog finansiranja sa nacionalnog nivoa. Lokalno, iako Budva ima strateške dokumente (kultura, turizam itd.), oni nisu eksplicitno uključivali razvoj noćnog života, a koordinacija među njima na ovu temu bila je minimalna.

Pristup IAP-a: Integrisani akcioni plan eksplicitno povezuje svoje ciljeve sa postojećim strateškim planovima Budve. Na primjer, akcije u ovom IAP-u podržavaju ciljeve Strategije razvoja kulture i Strategije turizma (stvarajući sinergiju umjesto konflikta). Relevantni stručnjaci iz timova tih strategija učestvovali su u ULG-u i prenijele predloge IAP-a u svoje domene. Pošto nacionalna podrška nedostaje, Budva će takođe koristiti ovaj plan da pokaže potrebu za nacionalnim angažmanom – dijeleći rezultate sa ministarstvima i tražeći barem neformalno priznanje ili resurse (npr. turističke ili kulturne grantove) za inicijative IAP-a. Time IAP djeluje kao most između lokalne vizije i širih političkih okvira, popunjavajući prazninu do uspostavljanja nacionalnih politika.

- **Održivost – ekološka i socijalna:**

Trenutna situacija: Istorijski, težnja Budve ka ekonomskim koristima noćnog života malo je pažnje posvećivala ekološkim ili socijalnim uticajima. Na primjer, ranije su otvoreni klubovi izazivali prekomjernu buku i otpad na plažama, a noćne aktivnosti često su viđene kao suprotstavljene snu i bezbjednosti stanovnika. Sada raste svijest u Budvi o pitanjima poput zagađenja bukom, otpada i isključivanja određenih grupa noću, ali konkretne „zelene“ ili inkluzivne mjere još su u povoju.

Pristup IAP-a: Plan integriše principe održivog urbanog razvoja u svaku akciju. Ekološki, to znači da će novi noćni projekti uključivati zelene tehnologije i prakse (npr. energetske efikasno osvjtljenje za parkove i objekte, pravilno upravljanje otpadom na događajima, ograničenja nivoa buke i sati rada). Socijalno, IAP uključuje akcije za bezbjednije i inkluzivnije noći, poput pružanja usluga kasnonoćnog čuvanja djece, poboljšanja osvjtljenja u javnim prostorima i obezbjeđivanja pristupačnosti kulturnih događaja različitim uzrastima i demografijama. Ugrađivanjem brige o okolini i socijalne jednakosti od samog početka (umjesto kao „naknadne pameti“), noćna ekonomija Budve može rasti na način koji poštuje i prirodno okruženje grada i dobrobit njegovih stanovnika.

- **Dugoročna perspektiva i prilagodljivost:**

Trenutna situacija: U odsustvu strategije, većina odluka o noćnom životu Budve bila je kratkoročna ili reaktivna. Na primjer, vlasti su odgovarale na pritužbe zbog buke naglo zatvarajući ili preseljavajući klubove, bez plana da zamijene te atrakcije ili upravljaju nuspojavama. Programiranje događaja obično je bilo po jednoj sezoni, sa malo kontinuiteta. Ovaj nedostatak dugoročne mape puta značio je da su neke mjere rješavale trenutne probleme ali stvarale nove (npr. zatvaranje klubova na obali poboljšalo je noćni mir ali i otjeralo turiste drugdje i ostavilo kulturnu prazninu).

Pristup IAP-a: Integrisani akcioni plan uvodi dugoročnu, fleksibilnu strategiju do 2027. godine i dalje. On postavlja višegodišnju viziju i konkretne akcije, ali i ugrađuje prilagodljivost. Na primjer, Noćni savjet sprovodiće godišnje preglede napretka i novih trendova. Ako akcija ne donosi očekivane rezultate, plan se može prilagoditi (umjesto da se u potpunosti odbacuje). IAP podstiče pilotske projekte (testiranje novih ideja u malom obimu, poput sedmice otvorenog bioskopa) upravo da bi se učilo i prilagođavalo prije skaliranja. Ovaj iterativni način razmišljanja označava pomak od upravljanja krizama ka planiranoj evoluciji, obezbjeđujući da inicijative noćnog života Budve ostanu relevantne kako se uslovi mijenjaju (bilo turističke preference, tehnologija ili društveni stavovi).

- **Široko uključivanje zainteresovanih strana u implementaciju:**

Trenutna situacija: Sprovođenje javnih projekata u Budvi tradicionalno se oslanja gotovo isključivo na samu opštinu, sa malo prilika za druge zainteresovane strane da vode. U kontekstu noćnog života, dok privatni poslovi očigledno vode svoje objekte, svaka gradska inicijativa noćnog života (poput festivala ili kampanje bezbjednosti) do sada je organizovana samo od strane Grada. Ovo može preopteretiti opštinske kapacitete i ograničiti inovacije, te znači da grupe zajednice ili preduzetnici nisu imali uloge (osim konsultacija) u izvršavanju rješenja.

Pristup IAP-a: Plan promoviše model ko-implementacije gdje zainteresovane strane dijele odgovornost za isporuku akcija. Neke akcije IAP-a eksplicitno će voditi neopštinski akteri ili partnerstva – na primjer, lokalna kulturna NVO može upravljati novim programom „noćne umjetnosti“ uz finansijsku podršku grada, ili, recimo, Privredna komora može ko-pokrenuti noćnu pijacu. Čak i kada Opština bude glavni organizator, tražiće ko-organizatore (poslovna udruženja za događaje, omladinske klubove za kreativne centre itd.). Ovaj pristup ne samo da koristi vještine i resurse zajednice i privatnog sektora, već i gradi osjećaj zajedničkog vlasništva. Ako mnogi akteri ulože napor u projekte noćnog života, ti projekti su vjerovatnije održivi dugo nakon završetka ovog URBACT ciklusa.

- **Integracija finansiranja:**

Trenutna situacija: Inicijative noćnog života Budve nedostajali su posvećeni tokovi finansiranja. Opštinski budžet je u velikoj mjeri bio orijentisan ka infrastrukturi dnevnog turizma i ljetnjim događajima; „izdaci za noćnu ekonomiju“ (ako ih je bilo) bili su ad hoc i mali. Trenutno nema izdvojenih nacionalnih fondova za razvoj noćne ekonomije, a Budva ranije nije koristila EU ili privatna sredstva u tu svrhu. Ovo ostavlja lokalne planove zavisnim od ograničenog gradskog budžeta i nestabilnih prihoda od ljetnjeg turizma.

Pristup IAP-a: Za podršku IAP-u, Budva usvaja strategiju mješovitog finansiranja. Plan identifikuje više izvora finansiranja: dio sopstvenog budžeta grada biće rezervisan za noćne projekte svake godine, a grad već radi na integraciji dijela prihoda od turističke takse ka noćnim kulturnim događajima (priznavajući da bolji noćni život poboljšava boravak turista). Pored toga, Budva će aktivno tražiti eksterne fondove, na primjer, aplicirajući za EU programe poput Kreativne Evrope (za kulturne aktivnosti) ili Interreg (za pilotske projekte mobilnosti), te tražeći sponzorstva od privatnih kompanija (poput firmi za piće za događaje ili tech firmi za instalacije pametnog osvetljenja). Do 2027. godine, cilj je da svaka veća akcija bude podržana sa barem dva izvora finansiranja (npr. opštinski plus ili nacionalni, EU ili privatni), kako sprovođenje ne bi zavisilo od jednog budžeta koji može podbaciti. Ovo diverzifikovano finansiranje učiniće IAP otpornijim i povećati ukupne raspoložive resurse za izvršenje.

U suštini, pristup Budve integraciji je dvosmjernan: horizontalna integracija (koordinacija između lokalnih sektora, zainteresovanih strana i političkih oblasti) i vertikalna integracija (usklađivanje lokalnih akcija sa regionalnim, nacionalnim i EU nivoima ciljeva i prilika). Razumijevanjem bazne linije u svakom od ovih izazova integracije i rješavanjem ih kroz gore navedene mjere, IAP teži da obezbijedi da transformacija noćne ekonomije Budve ne bude izolovani napor, već „ugrađena“ u ukupni razvoj grada i podržana širokom koalicijom partnera. To će pomoći da promjene budu i efikasne i trajne.

3.7. Adresiranje presječnih prioriteta URBACT-a: Rodna ravnopravnost, zelena i digitalna tranzicija

Integrirani akcioni plan Budve takođe svjesno uključuje presječna tematska područja URBACT-a kako bi obezbijedio da se noćna ekonomija razvija na moderan, inkluzivan način:

Rodna ravnopravnost: Ključno razmatranje je učiniti noćno okruženje Budve sigurnim i dobrodošlim za ljude svih polova. Danas, kao i u mnogim gradovima, žene u Budvi mogu se osjećati manje sigurno kada izlaze noću zbog slabo osvijetljenih područja ili briga o uznemiravanju. Da bi se to riješilo, plan uključuje akcije za poboljšanje osvjjetljenja u parkovima i ulicama te povećanje mjera bezbjednosti (na primjer, saradnju između noćnih objekata i policije da obezbijede sigurne rute u vrijeme zatvaranja). Urbani dizajn će biti osjetljiv na pol; na primjer, dizajniranje prostora za noćne događaje sa jasnim linijama vidljivosti i adekvatnim objektima. Osim bezbjednosti, IAP razmatra pol u ekonomskom smislu, obezbjeđujući da žene imaju jednaku priliku da učestvuju i vode u noćnoj ekonomiji. Trenutno, mnogi noćni poslovi (barovi, klubovi) dominantno su u vlasništvu muškaraca. Budva će podsticati ženski preduzetništvo u novim noćnim poduhvatima. Primjer je povezivanje sa godišnjim programom Budve koji daje grantove ženskim preduzetnicama – grad može izdvojiti sredstva ili promovisati žene koje žele otvoriti, recimo, štand na noćnoj obrtničkoj pijaci ili započeti večernji umjetnički kafić. Time više žena može postati pokretač budvanskog noćnog života, što može uticati i na kulturu (diverzifikujući vrste događaja ili objekata). Na kraju, uspjeh u ovoj oblasti mjeriće se indikatorima poput povećanog učešća žena na noćnim događajima (pokazujući da se osjećaju sigurno i zainteresovano) i više inicijativa koje vode žene poslije mraka.

Zelena tranzicija: Ekološka održivost je ključna za Budvu, s obzirom na njen primorski ekosistem i jak pritisak turizma. Integriranje zelenih principa u noćnu ekonomiju znači nekoliko stvari:

– Promovisanje upotrebe zelenih prostora noću na odgovoran način: Parkovi i plaže Budve mogu služiti kao mirna, ekološki prihvatljiva večernja mjesta (npr. događaji promatranja zvijezda ili noćna joga na otvorenom). IAP uključuje akcije za osvjjetljavanje parkova poput Mirišta i Miločera energetske efikasnim svjetlima, čineći ih pristupačnima

noću za rekreaciju bez štete po okolinu. Međutim, upotreba zelenih prostora takođe znači brigu da se ne uznemiri divljač ili ne izazove oštećenje, pa će svi noćni događaji u prirodnim područjima slijediti date smjernice (ograničenje buke, pravilno čišćenje otpada itd.).

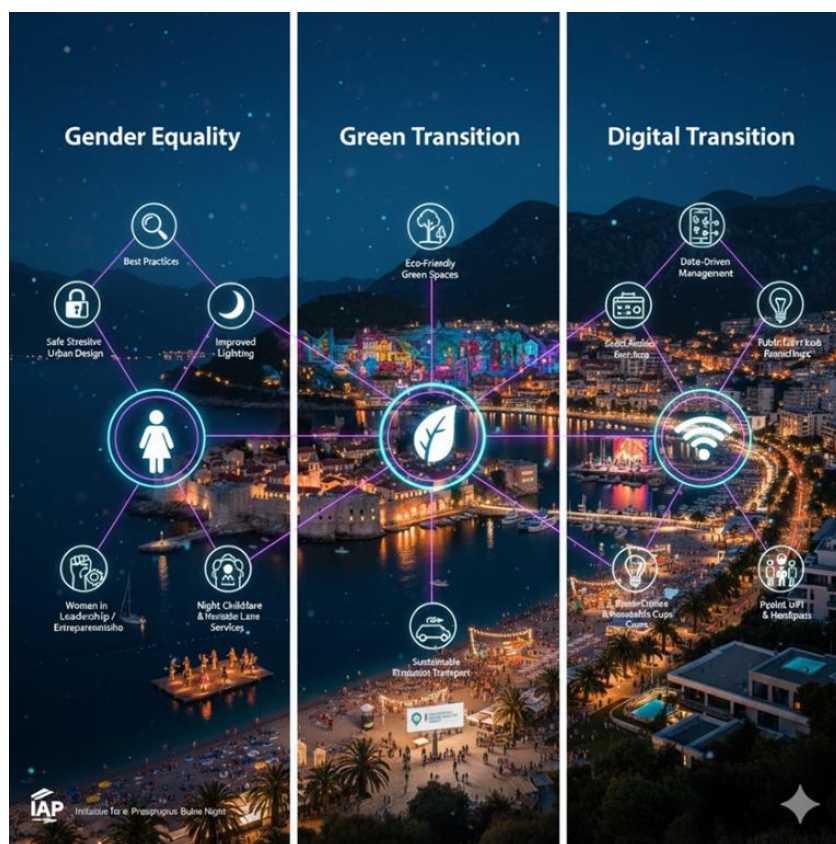
– Podsticanje održivih praksi među noćnim poslovanjima: Grad će sarađivati sa barovima, restoranima i organizatorima događaja da smanje potrošnju energije (npr. podsticati prelazak na LED osvjetljenje i efikasne zvučne sisteme), minimiziraju otpad (kroz programe recikliranja za noćne događaje, možda uvodeći ponovno upotreblijive čaše na festivalima da se smanji plastični otpad) i odgovorno upravljaju resursima poput vode čak i u kasnim satima. Jedan konkretno identifikovani izazov je upravljanje otpadom noću: pretrpane kante nakon večeri ljeti su problem. Plan sarađuje sa komunalnim poduzećem da zakazuje kasnonoćno prikupljanje otpada za ključne noćne zone i pokrene kampanje svijesti „čist noćni život“.

– Održivi transport za noć je ključni stub: Produžavanjem javnog prevoza u noć ili podsticanjem pješaćenja i biciklizma kroz bolju infrastrukturu, plan teži smanjenju oslanjanja na automobile ili taksije, smanjujući emisije i gužve. Trenutno, Budvi nedostaju biciklističke staze, a IAP podiže prioritet početka implementacije nekih (čak i pilotskih pješćkih ili biciklistički prihvatljivih ruta noću). Takođe, istraživanje električnih minibusova za noćnu uslugu moglo bi poboljšati mobilnost i biti ekološki prihvatljivo. Ukratko, noćna ekonomija treba da doprinese zelenoj tranziciji Budve umjesto da joj oduzima. Ostvarivanjem ovoga, Budva će se pozicionirati kao napredna destinacija gdje uživanje u noći ide ruku pod ruku sa brigom za okolinu.

Digitalna tranzicija: Usvajanje digitalnih alata može značajno poboljšati upravljanje i iskustvo noćnog života Budve. IAP predviđa više digitalnih inovacija:

- Tehnologija pametnog grada: Instaliranje pametnih sustava osvjetljenja koji podešavaju svjetlinu na osnovu prisutnosti može učiniti parkove i ulice efikasnim i sigurnim. Alati za praćenje u realnom vremenu (senzori za nivoe buke ili brojanje gomile na popularnim mjestima) mogli bi pomoći gradskim vlastima da brzo reaguju. Na primjer, ako ulica postane previše gužvovana ili bučna, policija može biti upućena, ili ako je upotreba niska, svjetla se mogu stišati da se štedi energija.
- Upravljanje na osnovu podataka: Planirano je korišćenje digitalnih podataka za informisane odluke. Na primjer, praćenje upotrebe noćnog autobusa preko mobilne aplikacije ili GPS brojača može pokazati koje rute su uspješne, ili analiza društvenih mreža i online recenzija može dati uvide o tome koji događaji privlače raznovrsnu publiku. Grad bi takođe mogao razmotriti otvorenu dashboard tablu za noćnu ekonomiju (pokazujući statistike poput broja putnika noćnog tranzita, posjećenosti događaja itd., podstičući transparentnost i kontinuirano poboljšanje).

- Digitalne usluge za javnost: Plan uključuje razvoj centralizovane online platforme ili mobilne aplikacije za noćnu ponudu Budve – „Budva poslije mraka“ aplikaciju ili web portal. Ovo bi navelo sve nadolazeće noćne događaje (koncerte, radionice itd.), prikazalo raspored i rute noćnog autobusa u realnom vremenu, te možda uključilo sigurnosne značajke (poput mape „sigurna šetnja kući“). Digitalna platforma povećava svijest o kulturnim događajima (da lokalci i turisti ne propuštaju zbog nedostatka informacija) i može poboljšati percepciju bezbjednosti (znajući kada stiže sljedeći autobus ili lokaciju otvorenih objekata).
- Wi-Fi i povezanost: Kao dio poboljšanja noćnih javnih prostora, pružanje javnog Wi-Fi-ja na ključnim mjestima okupljanja može podstaknuti ljude da koriste i zadrže se u tim područjima (npr. mladi bi se mogli družiti na dobro osvijetljenom trgu sa Wi-Fi-jem umjesto u neosvijetljenom području). To takođe podržava digitalne preduzetnike. Zamislite noćni sastanak kodera u co-working kafiću itd. Uključivanjem elemenata digitalne tranzicije, Budva teži modernizaciji upravljanja noćnim životom i privlačenju tehnološki pismene generacije. To će takođe pomoći u mjerenju napretka: na primjer, povećanje angažmana sa aplikacijom Budva poslije mraka ili društvenim mrežama moglo bi odražavati rast zajednice noćne ekonomije. U implementaciji ovih digitalnih rješenja, grad će obezbijediti da budu korisnički prijateljski i pristupačni različitim uzrastima, prevladavajući digitalni jarak tako da koristi budu široko podijeljene.

Sve u svemu, posvećivanje rodnim, zelenim i digitalnim aspektima obezbjeđuje da Integrisani akcioni plan Budve ne govori samo o više noćnog života, već o boljem noćnom životu – jednakom, održivom i pametnom. To će pomoći da noćna ekonomija Budve bude otporna i relevantna u kontekstu širih društvenih trendova i vrijednosti.

(U ovoj fazi, Budva takođe razmatra mali pilotski „testirajući“ akcioni korak da isproba ideju iz IAP-a u manjem obimu. Jedna takva ideja je održavanje sedmice Noćnog otvorenog bioskopa kao pilotskog kulturnog događaja poslije mraka. Ovo bi omogućilo gradu da testira logističke aspekte (oprema, interesovanje publike, kontrola buke) i prikupi povratne informacije, što bi informisalo skaliranje sličnih akcija u punom planu. Pilotska akcija će ranije demonstrirati kako integrisani pristup (kultura + javni prostor + angažman zajednice) može funkcionisati u praksi, a naučene lekcije primijeniti na sljedeće akcije.)

4. Sveukupna logika i integrisana strategija

4.1. Od vizije do akcije: Integrisani pristup Budve

Tablice akcionog planiranja pružaju jasan okvir za to kako ćemo ostvariti naše strateške ciljeve, detaljno opisujući svaku predloženu akciju. Centralni fokus bio je da obezbijedimo da svaka akcija ima snažan i prepoznatljiv uticaj na noćni život, čime se naši naponi u potpunosti usklađuju sa mandatom projekta. Na primjer, umjesto fokusiranja na opštu regeneraciju infrastrukture, naš plan naglašava kako regenerisani prostori mogu biti aktivno korišćeni noću, sa programiranim aktivnostima i definisanim odgovornostima. Takođe smo namjerno diverzifikovali uloge vodećih aktera kako bismo podstakli aktivno angažovanje zainteresovanih strana, umjesto da se oslanjamo isključivo na javnu vlast za sprovođenje svih inicijativa. Naši strateški ciljevi su usavršeni da budu širi i strateškiji, sa konkretnim akcijama navedenim ispod njih. Recimo, cilj osnivanja savjeta za upravljanje noćnim životom sada je preformulisan kao širi cilj: „Poboljšati upravljanje noćnom ekonomijom“. Osnivanje savjeta zatim je specificirano kao konkretna akcija unutar ovog šireg strateškog cilja. Takođe smo usavršili specifične akcije da budu ciljanije i uticajnije. Na primjer, „Poboljšanje urbanog imidža grada“ zamijenjeno je sa „Poboljšati javne prostore Starog grada infrastrukturom koja unapređuje noćnu upotrebu od strane raznovrsnih korisnika“.

4.2. Strateški ciljevi IAP-a „Budva poslije mraka“

Budva je definisala pet strateških ciljeva kako bi viziju razložila u fokusirana područja akcije. Svaki cilj adresira specifičan set potreba koje su identifikovane u analizi konteksta i doprinosi aktivnostima kroz više tema noćne ekonomije. U nastavku je pregled svakog strateškog cilja i glavnih planiranih akcija za njihovo ostvarivanje:

Strateški cilj 1: Stvaranje kulturne živosti širom Budve poslije mraka

Obrazloženje: Ovaj cilj teži obogaćivanju i diverzifikaciji kulturne i zabavne ponude noću, proširujući je na cijelu teritoriju Budve (uključujući manje opslužena područja) i tokom cijele godine. Stvaranjem novih kulturnih prostora i događaja poslije mraka, Budva će riješiti problem neuravnotežene i sezone noćne kulture. On koristi budvansko nasljeđe i umjetnički potencijal da noći učini življim i inkluzivnijim za stanovnike i posjetioce svih uzrasta.

Planirane akcije pod Ciljem 1:

Akcija 1.1: Program noćnog bioskopa na otvorenom – Uspostaviti redovne projekcije filmova na otvorenom tokom ljetnjih mjeseci, koristeći javne prostore poput školskih dvorišta ili parkovskih područja kao večernja bioskopska mjesta. Ovo pruža novu, porodično orijentisanu noćnu aktivnost i podstiče angažman zajednice kroz film. Očekivani rezultat: Nova kulturna zabavna opcija koja okuplja ljude poslije zalaska sunca, unapređujući kulturnu privlačnost grada noću.

Ključni resursi: Prenosiva projekciona oprema, partnerstva sa distributerima filmova i lokalnim kulturnim NVO-ima.

Nosilac: Služba za kulturu Opštine Budva (koju treba osnovati ili izdvojiti u okviru Sekretarijata za društvene djelatnosti) u saradnji sa organizacijom Grad teatrom.

Vremenski okvir: Pilot u ljeto 2026, zatim godišnji (svake ljetnje sezone).

- **Integracija:** Integriše kulturno programiranje sa angažmanom zajednice (aktivacija javnog prostora i socijalna inkluzija): holistički pristup noćnom životu izvan komercijalnog.
- **Indikator:** Broj održanih projekcija na otvorenom svakog ljeta i ukupan broj posjetilaca (cilj: 8–10 projekcija godišnje sa barem 1.000 ukupnih gledalaca), praćeno od strane Odjeljenja za kulturu i povratnim informacijama Noćnog savjeta.
- **Trošak i finansiranje:** Niski do umjereni trošak (oko 15.000 € po ljetnoj sezoni za opremu, licence filmova i logistiku). Finansira se iz opštinskog budžeta za kulturu sa potencijalnim sponzorstvima lokalnih poslova (npr. medijski ili telekom sponzor za seriju).
- **Rizik:** Poremećaji zbog vremenskih uslova (ublažavanje: rezervni zatvoreni prostor ili politika pomjeranja) i neizvjesna posjećenost (ublažavanje: snažan marketing i usklađivanje izbora filmova sa preferencama zajednice). Brige o buci ili smetnjama su minimalne zbog pažljivog izbora prostora i kontrole jačine zvuka, ali će se pratiti.

Akcija 1.2: Rekonstrukcija Kuće Medin u noćni kulturni centar

- **Opis:** Obnoviti istorijsku Kuću Medin u Starom gradu Budve i pretvoriti je u višenamjenski kulturni prostor za večernje aktivnosti. Nakon renoviranja i opremanja, ovaj centar ugošćivaće noćne umjetničke izložbe, male koncerte, književne razgovore i radionice tokom cijele godine. Očekivani rezultat je dvostruk: očuvanje kulturnog nasljeđa i stvaranje novog noćnog kulturnog žarišta koje dodaje raznovrsnost budvanskom noćnom životu izvan barova i klubova. Ovo doprinosi kulturnoj živosti noću, posebno van sezone.
- **Ključni akteri:** Nosilac je Opština Budva (Sekretarijat za društvene djelatnosti i Sekretarijat za investicije) koja nadgleda gradnju i upravlja ovim resursom. Partneri uključuju lokalne kulturne organizacije i nacionalni organ za nasljeđe (za smjernice i dozvole), kao i umjetničke preduzetnike koji će programirati događaje nakon otvaranja.
- **Trošak i finansiranje:** Ovo je kapitalni projekat visokog troška. Obnova i opremanje procjenjuju se na oko 500.000 €. Finansiranje će se sastaviti iz više izvora: dijela opštinskog budžeta za kapitalne investicije, nacionalnih grantova za očuvanje nasljeđa i eksternih kulturnih fondova. Budva priprema aplikacije za Ministarstvo kulture Crne Gore i EU programe (npr. Kreativna Evropa) za sufinansiranje projekta, a može se razmisliti i o privatno-javnom partnerstvu.
- **Indikatori:** Uspjeh će se mjeriti završetkom i otvaranjem centra do 2027. godine, te njegovom upotrebom nakon toga. Na primjer, indikator je „broj noćnih događaja

organizovanih godišnje“ – sa ciljem oko 30 večernjih događaja u prvoj punoj godini. Takođe, posjećenost i povratne informacije zajednice biće praćene da se osigura da prostor aktivno doprinosi noćnom životu Budve.

- **Rizici:** Značajni rizici uključuju nedostatak finansiranja ili kašnjenja u gradnji (uobičajeno kod obnove nasljeđa). Da bi se to ublažilo, projekat će se izvoditi u fazama ako je potrebno (ranije otvaranje dijela prostora) i agresivno prikupljanje sredstava u toku 2027. kako bi radovi počeli na vrijeme. Drugi rizik je da centar nakon otvaranja ne bude dovoljno iskorišćen. Plan ublažava ovaj rizik uključivanjem kulturnih partnera od početka da osiguraju robustan program događaja, te eventualno uspostavljanje partnerstva u upravljanju (npr. sa lokalnom umjetničkom organizacijom) za dinamično vođenje prostora.

Akcija 1.3: Osvjetljenje parkova za noćnu upotrebu

- **Opis:** Instalirati osvjetljenje i minimalnu infrastrukturu u dva glavna javna parka (npr. parkovi Mrište i Miločer) da budu sigurni i privlačni poslije mraka. Nakon pravilnog osvjetljenja i opremanja klupama i stazama za šetnju, ovi parkovi mogu povremeno ugostiti večernje aktivnosti poput vođenih noćnih šetnji prirodom, noćnih bioskopskih večeri ili jednostavno služiti kao opuštena noćna rekreaciona područja za porodice. Cilj je proširiti upotrebu javnih zelenih prostora u noć i pružiti alternative urbanim ulicama i barovima, čime se poboljšava percepcija bezbjednosti i nudi ugodno noćno okruženje u prirodi stanovnicima i posjetiocima.

- **Ključni akteri:** Nosilac je Opštinsko odjeljenje za javne radove u koordinaciji sa Odjeljenjem za komunalne usluge. Partneri uključuju ekološke konsultante (da osvjetljenje ne šteti divljači) i lokalne grupe zajednice koje mogu pomoći u organizaciji događaja (poput astronomskih klubova za noći promatranja zvijezda itd.).

- **Trošak i finansiranje:** Umjeren trošak, ukupno oko 100.000 € za opremanje dva parka energetski efikasnim osvjetljenjem, infrastrukturom za sjedenje i signalizacijom. Finansiranje će uglavnom doći iz budžeta grada za javnu infrastrukturu, eventualno dopunjeno nacionalnim ili donorskim programima fokusiranim na zelene gradove ili javnu bezbjednost. Na primjer, Budva će tražiti dostupne nacionalne i EU fondove u oblasti „zelene infrastrukture“ za sufinansiranje ekološki prihvatljive instalacije osvjetljenja.

- **Indikatori:** Ključni indikatori uključuju „broj parkova otvorenih za noćnu upotrebu“ (cilj: 2 parka do 2027.) i povećanje noćnih posjeta parkovima. Ciljamo barem 30% povećanje večernjih posjeta ovim parkovima u roku od godinu dana od instalacije. Povratne informacije javnosti o bezbjednosti (kroz ankete ili sastanke zajednice) takođe će se pratiti kao indikator uspjeha.

- **Rizici:** Glavni rizici uključuju ekološke ili brigu lokalne zajednice. Na primjer, stanovnici mogu brinuti o svjetlosnom zagađenju ili da parkovi privlače neprimjereno ponašanje noću. Da bi se to ublažilo, projekat će koristiti osvjetljenje prijateljsko divljači (zaštićeno, nisko-intenzivno LED svjetlo) i konsultovati stručnjake za prirodu pri dizajnu. Drugi rizik je održavanje i bezbjednost: svjetla mogu otkazati ili doći do vandalizma. Plan

uzima ovo u obzir alokacijom fondova za održavanje i koordinacijom sa lokalnom policijom ili patrolama zajednice za povremeno praćenje parkova poslije mraka.

Akcija 1.4: Osnivanje dva ruralna kulturna centra za aktivnosti poslije mraka

- **Opis:** Stvoriti dva mala kulturna centra u ruralnim selima na periferiji Budve (na primjer, u područjima poput Pobora ili Lastve). Ovo podrazumijeva prenamjenu postojeće javne zgrade ili doma mjesne zajednice u svakom odabranom selu i opremanje za večernje radionice, nastupe ili društvene okupljanja. Očekivani rezultat je premošćavanje urban-ruralnog jaza u noćnom životu: stanovnici udaljenih područja dobiće lokalne prostore za noćni život (poput večeri narodne muzike, projekcija filmova ili omladinskih igara), smanjujući potrebu za putovanjem u centar grada. Takođe, širi dio turizma i ekonomske aktivnosti unutrašnjosti, jer posjetioци mogu prisustvovati posebnim noćnim događajima u tim selima (npr. autentično kulturno veče), čime se koristi šire od jezgra Budve.

- **Ključni akteri:** Nosilac je Opštinski Sekretarijat za urbanizam i održivi razvoj u saradnji sa Sekretarijatom za društvene djelatnosti. Partneri uključuju mjesne zajednice i lokalne NVO (na primjer, „Agora“, budvanska kulturna organizacija aktivna u vansezonskim umjetnostima, izrazila je interes za planiranje događaja u takvim centrima). Takođe ćemo uključiti lokalne omladinske ili ženske grupe u tim zajednicama da osiguramo da centri služe lokalnim interesima.

- **Trošak i finansiranje:** Umjeren trošak. Svaki centar procjenjuje se na 50.000–60.000 € za manje renoviranje, opremu (zvučni sistem, projektor, namještaj) i početno finansiranje programa. Finansiranje će doći iz budžeta Budve (potencijalno iz fondova za ruralni razvoj ili kulturu) u kombinaciji sa eksternim grantovima. Dodatno, grad će aplicirati za grantove ruralnog razvoja Crne Gore i EU ruralne inicijative (poput LEADER) za podršku ovoj akciji.

- **Indikatori:** Primarni indikator je „broj uspostavljenih i aktivnih ruralnih noćnih centara“, a cilj dva centra, potpuno operativna do 2027. Takođe ćemo pratiti učestalost događaja u svakom centru (cilj: barem mjesečni noćni događaji po centru nakon pokretanja) i broj posjetilaca. Uspjeh znači da svaki centar redovno ugošćava aktivnosti poslije mraka sa dobrom participacijom zajednice. Noćni savjet će uključiti ove metrike u svoje praćenje, gledajući i povratne informacije zajednice iz sela.

- **Rizici:** Ključni rizik je neiskorišćenost - da centri nakon uspostavljanja teško privlače događaje ili publiku, posebno van turističke sezone. Da bi se to ublažilo, plan uključuje lokalne zainteresovane strane od početka (da ponuda odgovara onome što žele seljani i domaći posjetioци) i pruža mali operativni fond za podsticanje organizacija da organizuju događaje. Takođe ćemo dodijeliti lokalni entitet (seoski savjet ili biblioteku u selu) za upravljanje rasporedom i održavanjem svakog centra, osiguravajući da ne padnu u neupotrebu. Drugi rizik je održavanje. Jasnom odgovornošću i podrškom grada za održavanje, cilj je održavanje centara u dobrom stanju.

Akcija 1.5: Pokretanje programa mikrograntova za noćnu kulturu

- **Opis:** Uspostaviti šemu malih grantova za podršku lokalnim kulturnim inicijativama poslije mraka. Kroz ovaj program, Budva će pružati godišnje grantove (ili početno finansiranje) lokalnim NVO-ima, neformalnim grupama ili kreativnim preduzetnicima da pokrenu nove noćne događaje i projekte. Na primjer, omladinska grupa može dobiti grant za mjesečni poetry slam u kafiću, ili preduzetnik podršku za pokretanje večernje obrtničke pijace. Očekivani rezultat je osnaživanje grassroots inovacija u noćnoj ekonomiji, odnosno obogaćivanje noćnog života idejama iz zajednice i podsticanje dinamike odozdo prema gore. Ovo takođe osigurava raznovrsnost ponude (izvan onoga što Grad ili veliki poslovi mogu organizovati) i gradi lokalni kapacitet za održavanje tih ponuda.
- **Ključni akteri:** Nositelj je Opština Budva – sa zajedničkim upravljanjem Sekretarijata za društvene djelatnosti i Sekretarijata za budžet, računovodstvo i ekonomski razvoj (za administriranje grantova). Ključni partneri uključuju lokalni Umjetnički savjet ili Komisiju sačinjenu od eminentnih kulturnih stručnjaka koji će pomoći u evaluaciji prijedloga. Takođe, predviđamo uključivanje Ureda za mlade i predstavnika turizma u proces selekcije da osiguramo da finansirani projekti ispunjavaju kriterije kvaliteta i inkluzivnosti.
- **Trošak i finansiranje:** Ovo je relativno nisko-troškovna akcija sa visokim multiplikatorskim efektom. Planiramo alocirati oko 20.000 € godišnje kao fond mikrograntova. Na primjer, to može finansirati 5–10 malih projekata godišnje (grantovi od nekoliko hiljada eura svaki). Opštinski budžet će pokriti ovu alokaciju (vjerovatno pod budžetskim linijama za kulturu ili angažman mladih). Pored toga, tražićemo sufinansiranje ili sponzorstva – na primjer, pozivajući lokalne ugostitelje, turističke agencije ili čak Ministarstvo kulture da doprinesu fondu ako prva runda pokaže uspjeh.
- **Indikatori:** Indikatori uključuju „broj podržanih noćnih projekata svake godine“ (cilj: 5–10 inicijativa finansirano godišnje) i ishode tih projekata – npr. koliko novih događaja ili usluga stvaraju i koliko ljudi prisustvuje ili koristi. Pratićemo, na primjer, da li u prvoj godini program daje 7 grantova koji rezultiraju sa 20+ novih noćnih događaja privlačeći ukupno 3.000 posjetilaca, kao mjeru uticaja. Noćni savjet će pregledati godišnji izvještaj o programu grantova, bilježeći uspješne priče i naučene lekcije. Drugi indikator je raznovrsnost korisnika grantova (osiguravajući mješavinu kulturnih, edukativnih i socijalnih projekata, uključujući one koje vode mladi ili adresiraju vansezonske mjesece).
- **Rizici:** Jedan rizik je nizak odziv ili neusklađeni prijedlozi, odnosno mogućnost da malo organizacija aplicira, ili one koje apliciraju predlažu ideje koje ne odgovaraju ciljevima IAP-a. Ublažićemo ovo širokom publikacijom poziva i usmjeravanjem aplikanta (članovi ULG-a će, na primjer, širiti vijest i mentorisati potencijalne aplikante). Jasni kriterijumi biće postavljeni da favorizuju projekte koji se usklađuju sa strateškim ciljevima poput raznovrsnosti, pristupačnosti i vanvršne aktivnosti. Drugi rizik je da finansirani projekti ne zažive nakon korišćenja granta (jednokratni događaj koji se ne nastavlja). Da bi se to adresiralo, podstićaćemo aplikante da uključe plan održivosti (kako projekat može nastaviti ili rasti nakon granta) i nuditi mentorstvo preko Noćnog savjeta da povežu

korisnike grantova sa drugim finansiranjem ili partnerstvima. Gradeći kapacitet kod korisnika sredstava, nadamo se da će njihove inicijative nastaviti sopstvenim zamahom u narednim godinama.

Akcija 1.6: Galerija na otvorenom „Stara maslina“

- **Opis:** Razviti jedinstvenu kulturnu atrakciju na otvorenom koristeći istorijski maslinjak u području Ivanovići (selo blizu Budve poznato po drevnim maslinama) kao osvijetljeni noćni umjetnički park. Ovaj projekat podrazumijeva instaliranje skulptura ili umjetničkih instalacija među maslinama i postavljanje suptilnog osvjetljenja da ljudi mogu posjećivati uveče. Takođe ćemo organizovati barem jedan godišnji noćni festival u ovom maslinjaku, na primjer, događaj u vrijeme berbe koji slavi lokalne proizvode od maslina u kombinaciji sa umjetnošću i muzikom. Očekivani rezultat je stvaranje nove vansezonske turističke atrakcije i lokalnog kulturnog iskustva koje spaja prirodu, nasljeđe i umjetnost noću. Diverzifikuje budvansku noćnu ponudu pomjerajući se izvan urbanog jezgra u prirodno okruženje, posebno privlačeći posjetioce zainteresovane za kulturu i okolinu.

- **Ključni akteri:** Nosilac je Turistička organizacija Budve (jer ova akcija je na presjeku turizma i kulture). Partneri uključuju lokalne umjetnike i Likovnu akademiju (za dizajn instalacija), ekološke istoričare (da osiguraju očuvanje maslinjaka) i eventualno privatne sponzore poput kompanije za maslinovo ulje ili lance hotela zainteresovane za promociju kulturnog turizma. Opštinski Sekretarijat takođe će podržati projekat.

- **Trošak i finansiranje:** Umjeren trošak za početno postavljanje, reda veličine 30.000–40.000 €. Ovaj budžet pokriva umjetničke komisije za stvaranje trajnih vanjskih umjetničkih djela, instalaciju staza i osvjetljenja, te organizaciju prvog festivalskog događaja. Finansiranje će doći iz budžeta Turističke organizacije namijenjenog novim manifestacijama, a tražićemo dodatna sponzorstva ili grantove. Na primjer, nacionalne kulturne fondacije ili ekološki fondovi mogu doprinijeti, a lokalni biznisi (poput proizvođača maslinovog ulja) mogu sponzorirati dijelove instalacije ili događaja. Nakon uspostavljanja, troškovi održavanja su minimalni (samo struja za svjetla i povremeni popravke), koje grad može pokriti kroz redovan budžet za održavanje parkova.

- **Indikatori:** Ključni indikatori biće „uspješna instalacija noćne galerije do 2027.“ (tj. umjetnička djela na mjestu, osvjetljenje operativno) i kasniji angažman posjetilaca. Cilj je da imamo barem jedan noćni festival godišnje u maslinjaku (počevši od inauguralnog festivala pri pokretanju) i redovne vođene noćne ture tokom ljetnjih mjeseci. Na primjer, cilj je organizovati sedmične noćne ture u vrhuncu sezone, gdje će svaka privući 20–30 posjetilaca. Turistička organizacija će pratiti broj posjetilaca, a ankete će mjeriti zadovoljstvo posjetilaca i profil atrakcije (da li privlači turiste da produže boravak itd.).

- **Rizici:** Postoje osjetljivi ekološki rizici i društvena razmatranja. Maslinjak je zaštićeno prirodno/kulturno mjesto, pa nepravilno osvjetljenje ili veliki promet mogu oštetiti drveće ili divljač, a susjedi mogu brinuti o smetnjama. Mjere ublažavanja uključuju blisku saradnju sa ekološkim stručnjacima za izbor niskoučinkovitog osvjetljenja i instalacija (npr. bez fixture-a koji mogu pregrijati ili oštetiti drveće, svjetla koja poštuju noćnu faunu).

Konsultacije sa zajednicom u Ivanovićima biće obavljene prije finalizacije planova, da adresiraju brige i uključe lokalne ideje. Logistički, osiguranje bezbjednosti u ruralnom tamnom okruženju je izazov – pružićemo dobro osvijetljene staze, imati vodiče ili bezbjednost prisutne tokom događaja, i koordinisati prevoz (šatl autobuse iz centra Budve tokom velikih događaja) da pristup bude lak i siguran. Drugi rizik je da se lokacija vidi kao previše nišna, ograničavajući posjetioce. Da bi se to riješilo, integrisaćemo galeriju maslinjaka u glavni turistički marketing Budve i eventualno bundlovati sa drugim iskustvima (npr. tura koja uključuje kušanje maslina, večeru i posjetu noćnoj galeriji) da proširimo privlačnost.

Akcija 1.7: Omladinski kreativni prostori („Youth After Dark“ centri)

Opis: Uspostaviti male centre posvećene mladima u gradu Budvi i u jednom obližnjem naselju, gdje mladi mogu učestvovati u večernjim kreativnim i edukativnim aktivnostima (poput soba za muzičke džemove, umjetničkih studija, igračkih večeri itd.). Ovo mogu biti tzv. corneri unutar postojećih centara zajednice, opremljeni alatima i produženim radnim vremenom.

Očekivani rezultat: Pružiti pozitivna, nadzirana okruženja za mlade noću, podstičući kreativnost i smanjujući odliv mladih talenata ili njihovo pribjegavanje manje konstruktivnim zabavama.

Ključni resursi: Prostor, oprema (instrumenti, kompjuteri), omladinski radnici za animaciju programa.

Nosilac: Kancelarija za mlade Budve.

Partneri: Forum MNE (nacionalna omladinska NVO koja je pomogla uspostavljanju Omladinskog kluba Budve) ili slične lokalne omladinske organizacije za podršku programiranju, i međunarodni programi omladinske razmjene (Erasmus+ ili drugi za finansiranje i najbolje prakse).

Vremenski okvir: Jedan pilotski centar do kraja 2026. (u gradu Budvi), drugi do 2027. u drugoj lokaciji.

- **Integracija:** Fokusira se na socijalnu inkluziju i osnaživanje mladih kao dio noćne ekonomije. Ova akcija integriše omladinsku politiku sa kulturnim i edukativnim ciljevima. Pretvaranje postojećih centara zajednice u večernje centre spaja edukativnu podršku, razvoj kreativne industrije i sigurne socijalne prostore za mlade. Takođe, doprinosi prevenciji kriminala i zadržavanju talenata (socijalni cilj) dok obogaćuje noćnu kulturu grada nekomercijalnim opcijama.

- **Indikator:** Broj uspostavljenih posvećenih omladinskih noćnih centara (cilj: 2 centra do 2027., kako je planirano) i njihove stope iskorišćenosti. Na primjer, pratiti prosječan broj mladih koji koriste prostore svake sedmice (cilj: barem 20–30 mladih po sedmici po centru do 2027. nakon otvaranja prvog centra) i broj omladinskih noćnih događaja ili radionica održanih (cilj: mjesečni događaji u svakom centru). Ove indikatore

će pratiti Kancelarija za mlade i izvještavati Noćnom savjetu da osigura da centri ispunjavaju potrebe.

- **Trošak i finansiranje:** Niski do umjereni trošak (približno 20.000–30.000 € po centru za renoviranje postojećih prostorija, pružanje opreme poput muzičkih instrumenata, kompjutera, igračkih konzola i pokrivanje početnog produženog radnog vremena osoblja). Prvenstveno finansirano kroz budžet Kancelarije za mlade i lokalne fondove zajednice. Budva će takođe tražiti eksternu podršku – na primjer, aplicirajući za programe u domenu Ministarstva sporta i mladih Crne Gore ili relevantne EU programe za mlade (Erasmus+ grantove) za subvencioniranje opreme i radionica.

- **Rizik:** Rizik angažmana je ključni rizik. To bi značilo da mladi ne učestvuju kako se očekuje (zbog konkurencije drugih slobodnih aktivnosti ili nedostatka svijesti). Ublažavanje: uključiti mlade u osmišljanje i upravljanje centrima (kroz omladinske savjete ili ankete) da osiguramo da aktivnosti i radno vrijeme odgovaraju njihovim interesima. Pored toga, posvećeni omladinski radnik ili animator biće dodijeljen svakom centru da održava programiranje živim i radi outreach u školama. Drugi rizik je održivost: osiguranje da centri ostanu otvoreni i finansirani nakon početnog entuzijazma. Plan adresira ovo integracijom centara u Omladinsku strategiju grada (osiguravajući kontinuirani budžet) i podsticanjem omladinskih NVO poput Foruma MNE da vode aktivnosti (donoseći volontersku energiju i eventualno dodatna sredstva kroz projekte).

(Kolektivno, akcije Cilja 1 osiguraće da do 2027. noći Budve budu žive filmovima, umjetnošću i okupljanjima zajednice, a ne samo komercijalnim noćnim životom. Raspršuje kulturnu živost na različite lokacije – od Starog grada i parkova do ruralnih zajednica – zaista čineći „cijelu destinaciju Budve“ kulturno aktivnom poslije mraka.)

Strateški cilj 2: Obezbijediti nove i alternativne prostore za noćnu ekonomiju

Obrazloženje: Ovaj cilj fokusira se na fizičko okruženje potrebno za prosperitetnu noćnu ekonomiju. Budva mora proširiti i poboljšati prostore i infrastrukturu koji mogu ugostiti noćne aktivnosti. Ovo uključuje mjere urbanog planiranja, revitalizaciju neiskorišćenih područja i osiguranje da imidž i atrakcije grada poslije mraka budu privlačni. Ukratko, Cilj 2 govori o stvaranju platformi (prostora, objekata) na kojima noćna ekonomija može rasti na održiv način.

Planirane akcije pod Ciljem 2:

Akcija 2.1: Razvoj dokumentacije urbanog plana za noć - pripremiti projektno-tehničku dokumentaciju specifično za planirane projekte infrastrukture noćne ekonomije (npr. planove za područje noćne pijace, dizajne za nove sisteme osvjetljenja širom grada, rasporede za „večernju pješačku zonu“). Suštinski, to znači sprovođenje potrebnih studija, arhitektonskih planova i procjena izvodljivosti da ideje pretvori u realizovane projekte.

Očekivani rezultat: Čvrsta osnova spremnih planova koji će ubrzati implementaciju bilo koje infrastrukturne akcije vezane za noćni život (poput gradnje kulturnog prostora ili rekonfiguracije javnog trga za sigurnu noćnu upotrebu).

Ključni resursi: Urbanistički planer, arhitekta, budžet za studije (može se tražiti eksterni finansiranje).

Nosilac: Kancelarija Glavnog gradskog arhitekta Budve.

Partneri: Lokalne arhitektonske firme, eventualno Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine za smjernice ili sufinansiranje.

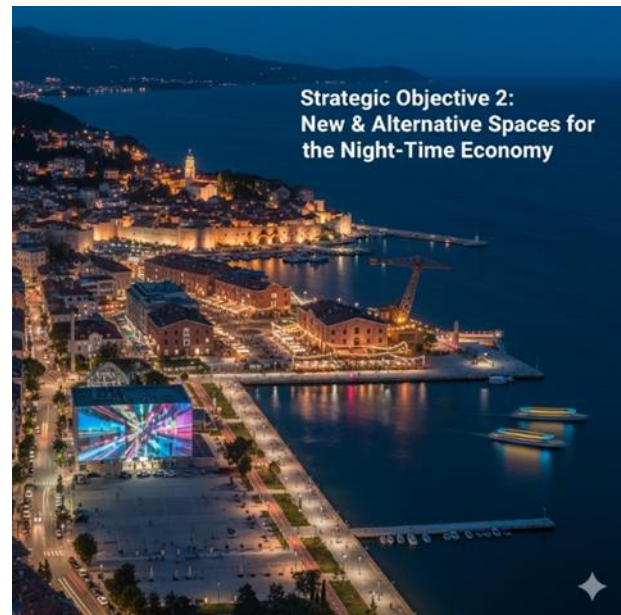
Vremenski okvir: Tokom 2026, sa završenom dokumentacijom za ključne projekte do ranog 2027.

- **Integracija:** Integriše urbano planiranje sa razvojem noćnog života. Pripremanjem tehničke dokumentacije specifično za noćnu infrastrukturu, ova akcija osigurava da su prostorno planiranje, ekonomski razvoj i kulturni ciljevi usklađeni (npr. dizajni uzimaju u obzir i funkcionalne i socijalne aspekte noćne upotrebe). Postavlja temelj za integrisane projekte, tačnije da novi noćni prostori ili zone uključuju mobilnost, bezbjednost i kulturne kriterije od početka.

- **Indikator:** Završetak ključnih projektnih dokumenata i studija izvodljivosti (cilj: barem 3 glavna projektna dosijea – npr. za noćnu pijacu, „večernju pješačku zonu“ i nadogradnju osvjetljenja širom grada – finalizovana do ranog 2027.). Drugi indikator je nivo spremnosti: do 2027. Budva treba imati „spremne za lopatu“ planove koji se mogu odnijeti finansijerima/političarima na odobrenje. Kancelarija Glavnog gradskog arhitekta izvještavaće o broju završenih planova i koliko ih je dobilo finansiranje kao rezultat.

- **Trošak i finansiranje:** Umjeren početni trošak (oko 30.000 € ukupno za studije, arhitektonske planove i konsultantske naknade). Finansira se iz opštinskog budžeta, sa potencijalnim sufinansiranjem od nacionalne vlade – Budva će tražiti podršku od Ministarstva prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine ili Ministarstva turizma da pokrije dio ovih studija planiranja, jer oni otvaraju put većim investicijama.

- **Rizik:** Nedostatak daljeg sprovođenja, tj. planovi mogu biti završeni ali ne dovesti do projekata ako finansiranje ili politička podrška podbaci. Ovaj rizik ublažiće se na način da grad u ranim fazama uključuje ključne donosioce odluka (Kabinet predsjednika i Sekretarijat za investicije), kako bi bilo no da ovi dokumenti prelaze u budžetske prijedloge i aplikacije za grantove. Drugi rizik je tehničko širenje opsega. Da bi

se izbjeglo preplaćanje za beskonačne studije, ULG i vodeći stručnjak će pomoći prioritetizaciji koji dokumenti su zaista potrebni, održavajući napor fokusiranim i unutar budžeta.

Akcija 2.2: Povećanje noćnih atrakcija izvan Starog grada – Pokrenuti seriju malih projekata da diverzifikuju gdje ljudi idu noću, smanjujući pritisak na Stari grad i obalu. Na primjer: uspostaviti seriju noćnih događaja „Open Sky“ koji rotiraju kroz različite kvartove (koncerti ili nastupi na otvorenom u raznim trgovima zajednice), stvoriti pop-up noćni akvarijum ako bude izvodljivo (s obzirom na morsko okruženje Budve) ili koristiti školska dvorišta za noćne sportske turnire ili kulturne sajmove. Ovo suštinski pilotira alternativne noćne prostore.

Očekivani rezultat: Uravnoteženija raspodjela noćnih aktivnosti širom grada, što takođe može ublažiti prenapučenost i buku na jednom mjestu, te pružiti hladnije alternative zagušenom Starom gradu u vrućim ljetnim noćima (neka unutrašnja otvorena područja su hladnija).

Ključni resursi: Prenosiva oprema za događaje, volonteri zajednice, partnerstvo sa kulturnim i sportskim grupama.

Nosilac: Sekretarijat za društvene djelatnosti i TO Budva.

Partneri: Škole (pružajući prostore poput školskih dvorišta), lokalna kulturna/zajednička NVO (npr. NVO Agora ili udruženje kvartova) za ko-organizaciju događaja, i nezavisni organizatori događaja.

Vremenski okvir: Početi pilotske događaje 2026. (jedan mjesečno ljeti u različitom području), evaluirati i proširiti 2026–27.

- **Integracija:** Podržava prostornu i socijalnu rebalansiranje. Pilotiranjem noćnih događaja u raznim kvartovima i nekonvencionalnim prostorima, ova akcija integriše kulturnu živost sa urbanim planiranjem i socijalnom inkluzijom. Smanjuje pritisak na istorijsko jezgro (prostorni integracija), angažuje grupe zajednice u različitim područjima (socijalna integracija) i može uključiti tematsku raznovrsnost (npr. sportske, kulturne, edukativne događaje, odražavajući ekonomsku i kulturnu integraciju).

- **Indikator:** Broj alternativnih noćnih događaja održanih izvan Starog grada (cilj: barem jedan događaj mjesečno tokom ljeta 2026. rasprostranjen po različitim kvartovima, proširujući se 2026–27. na osnovu uspjeha). Takođe, mjeriti posjećenost i geografsku raspodjelu posjetilaca (sa ciljem privlačenja lokalaca iz tih zajednica kao i turista). Do 2027. cilj Budve je smanjenje prenatrpanosti događaja u Starom gradu i povećanje prometa u barem dva nova noćna mjesta, indicirajući uravnoteženiju raspodjelu.

- **Trošak i finansiranje:** Nizak trošak po događaju – tipično 1.000–2.000 € po događaju za logistiku (oprema, dozvole, promocija). Ukupno, pilotska serija može koštati ~10.000 € za ljetu. Finansiranje će doći iz opštinskog budžeta za kulturu/manifestacije i Turističke organizacije. Grad će takođe tražiti i tzv. in-kind podršku (u vidu kompenzacije):

na primjer, lokalne kompanije za zvuk/svjetlo mogu sponzorirati opremu za zajedničke događaje, a kvartovi mogu volontirati. Ako koncept dokaže uspjeh, Budva može alocirati posvećeni fond 2026. i tražiti sponzorstva (npr. kompanija za piće sponzorise „seriju zajedničkih noći“).

- **Rizik:** Varijabilan odziv zajednice. Neki događaji mogu ne privući publiku ako lokacija ili tema nijesu odgovarajući. Ublažavanje: pilotska faza testira različite tipove događaja (muzika, sport, pijace itd.) i lokacije, a one sa najboljim odzivom će se ponoviti. Svaki događaj uključivaće prikupljanje povratnih informacija (brze ankete) da naučimo preference. Drugi rizik su operativni problemi (npr. pritužbe na buku ili nedostatak sadržaja u novim područjima). Ublažavanje: koordinisati sa savjetima zajednice u svakom području i gradskim službama (prenosivi toaleti, prisustvo bezbjednosti ako je potrebno) unaprijed, i birati razumne sate i formate (npr. akustična muzika u stambenim područjima umjesto glasnih koncerata).

Akcija 2.3: Pобољшanje imidža grada poslije mraka – Sprovesti kampanju i intervencije za poboljšanje urbanog imidža Budve noću. Ovo može uključivati instaliranje umjetničkog osvjetljenja na upečatljivim lokacijama (gradski zidovi, glavni ulaz u Stari grad itd.), javne umjetničke murale koji su osvijetljeni noću, i opštu kampanju „čist i zelen noćni grad“ da ulice budu čiste i privlačne poslije mraka. Takođe, može uključivati komunikacionu kampanju (društvene mreže, mali događaji) za ribrendiranje Budve i njen imidž, ne samo kao ljetnje plažno mjesto već šarmantan noćni grad.

Očekivani rezultat: Estetski ugodnije i privlačnije gradsko okruženje noću, što poboljšava iskustvo posjetilaca i lokalni ponos. Doslovno bacajući novo svjetlo na arhitekturu Budve i osiguravajući uredne, dobro održavane noćne ulice, imidž i atmosfera grada će se značajno poboljšati.

Ključni resursi: Dizajneri osvjetljenja, lokalni umjetnici za murale ili instalacije, gradske ekipe za održavanje za pojačano čišćenje.

Nosilac: Sekretarijat za urbanizam i održivi razvoj, sa podrškom Turističke organizacije (za promociju).

Partneri: Privredna komora (podstičući poslove da uljepšaju svoje fasade), eventualno EU fond za kulturno osvjetljenje nasljeđa (ako je dostupan).

Vremenski okvir: Planiranje krajem 2025, glavna vidljiva poboljšanja uvedena 2026. (prije glavne turističke sezone).

- **Integracija:** Spaja urbani dizajn, kulturno nasljeđe i marketing. Ova akcija integriše fizička poboljšanja (osvjetljenje, murali, čistoća) sa promotivnom kampanjom – osiguravajući da promjene infrastrukture idu ruku pod ruku sa socijalnom sviješću. Adresira ekološke aspekte (čist „zelen“ grad noću), kulturne aspekte (umjetničke instalacije) i ekonomske/turističke aspekte (ribrendiranje Budve za noćnu privlačnost) u jedinstvenoj inicijativi.

- **Indikator:** Implementirana vidljiva nadogradnja na ključnim lokacijama (cilj: barem 3 instalacije osvjetljenja landmarkova završene i kampanja „čist noćni grad“ pokrenuta do sredine 2026.), i njihov uticaj na javnu percepciju. Indikatori će uključivati ankete zadovoljstva turista/stanovnika o noćnoj ambijenci Budve (cilj: mjerljivo poboljšanje u ocjenama „privlačnosti grada noću“ 2026. u odnosu na baznu liniju 2023.) i angažman na društvenim mrežama sa novim imidžom „Budva poslije mraka“ (npr. broj postova ili pozitivnih spominjanja, indicirajući buzz).

- **Trošak i finansiranje:** Umjeren trošak (približno 100.000 € ukupno, kombinujući fizičke intervencije i marketing). Ovo obuhvata dizajn i instalaciju osvjetljenja na istorijskim mjestima, komisije za murale, dodatne smjene čišćenja ulica i medijsku kampanju. Izvori finansiranja: opštinski budžet i eventualno EU grant za kulturno nasljeđe za osvjetljenje (Budva će aplicirati za sve dostupne pozive za projekte „osvjetljenja nasljeđa“). Takođe će se istražiti sufinansiranje privatnog sektora – npr. poslovi mogu sponzorirati dekorativnu instalaciju svjetla na spomeniku u zamjenu za priznanje.

- **Rizik:** Odobrenje intervencija na nasljeđu i regulatorni rizici. Instaliranje osvjetljenja na istorijskim strukturama ili murala na javnim zidovima može naići na birokratske prepreke ili prigovore konzervatora. Ublažavanje: rano angažovanje organa koji rade na nasljeđu da osiguraju odobrenja i koristiti reverzibilne, suptilne metode instalacije. Drugi rizik je održavanje: svjetla i čistoća zahtijevaju kontinuirani napor. Plan ublažava ovo budžetiranjem za održavanje (ugovor grada za javno osvjetljenje uključivaće ove nove elemente) i uspostavljanjem rutine praćenja (podgrupa Noćnog savjeta za bezbjednost/urbanizam može povremeno obilaziti noću da bilježi pregorjele sijalice ili problematična područja). Tu je i rizik uticaja ribrendiranja: ako se ne izvrši dobro, kampanja možda ne promijeni percepcije. Ublažavanje: uključiti marketinške profesionalce i testirati poruke sa fokus grupama (uključujući lokalce i posjetioce) da osiguramo da rezonuju.

Akcija 2.4: Povećanje privlačnosti i prometa u novim noćnim prostorima - Nakon što se stvore novi ili revitalizovani prostori (poput onih ruralnih centara ili osvijetljenih parkova iz Cilja 1, ili bilo kog novog prostora iz Cilja 2), potrebno je sprovesti inicijative da privučemo ljude u njih. To znači marketing i programiranje: npr. organizovati inauguralni festival ili redovnu seriju događaja u svakom novom prostoru, sarađivati sa turoperatorima da ih uključe u itinerere, i prikupljati povratne informacije za usavršavanje ponude.

Očekivani rezultat: Novi prostori ne ostaju simbolični projekti već postaju zaista posećeni i ekonomski aktivni dijelovi budvanskog noćnog tkiva. Na primjer, ako se uspostavi nova noćna pijaca na prenamijenjenom parkingu, osigurati da dobije prodavce i posjetioce kroz promociju. Ili ako je park sada osvijetljen, osigurati da se tamo održavaju događaji kako bi ih građani koristili.

Ključni resursi: Marketinške kampanje, mali budžeti za događaje, partnerstva sa sektorima turizma/ugostiteljstva za ko-promociju.

Nosilac: Turistička organizacija Budve.

Partneri: Poslovna udruženja (ugostiteljstvo, zanatstvo, kreativne industrije), organizatori događaja, mediji za pokrivenost.

Vremenski okvir: Kontinuirano od 2027., sa mjerljivim povećanjima očekivanim unutar godinu dana od aktivacije svakog prostora (cilj: npr. 20% povećanje prometa u tim područjima noću).

- **Integracija:** Pojačava međusektorsku saradnju, povezujući infrastrukturu (stvaranje novih noćnih prostora) sa programiranjem i ekonomskom aktivacijom. Ova akcija osigurava da fizički projekti iz Ciljeva 1 i 2 (poput novih centara, osvijetljenih parkova, noćnih pijaca) budu podržani promotivnim i programskim mjerama. Integriše turistički sektor (turoperator, ugostiteljski poslovi ko-promovišu prostore) sa kulturnim planiranjem, i angažmanom zajednice, da novi prostori postanu živi, samoodrživi dijelovi noćne ekonomije.

- **Trošak i finansiranje:** Relativno nizak inkrementalni trošak, jer se oslanja na postojeće prostore – približno 5.000–10.000 € godišnje u marketinškim materijalima, malim grantovima za događaje i saradnjama. Budžet je uglavnom iz Turističke organizacije za promociju i početno finansiranje aktivnosti u svakom novom prostoru. U mnogim slučajevima, redovne aktivnosti mogu se predati partnerima (npr. lokalno udruženje trgovaca vodi noćnu pijacu nakon što grad pomogne pokretanje). Grad će takođe podsticati operatere prostora da investiraju (na primjer, ako se parking mjesta pretvori u noćnu pijacu, naknade od prodavaca mogu finansirati kontinuiranu reklamu).

- **Rizik:** Novi prostori ne stiču popularnost, jer čak i sa promocijom, postoji šansa da novostvoreni prostor ostane neiskorišćen noću (zbog navike, lokacije ili konkurencije). Ublažavanje: strategija ove akcije je dati svakom prostoru „početni udarac“ (poput inauguralnog festivala i uključivanja u turističke itinerere) da razbije stare navike. Ako jedan pristup podbaci, Noćni savjet može preporučiti prilagođavanja – npr. ako osvijetljeni park vidi malo upotrebe, možda pomjeriti programiranje tamo (noćni bioskopi, rally-i sa food truckovima) da privučemo ljude. Drugi rizik je zadržati angažman partnera: početni entuzijazam poslovnih udruženja ili medija može opasti. Da bi se tome suprotstavila, Budva će formalizovati neka partnerstva (npr. Kroz memorandume o razumijevanju sa Privrednom komorom ili Udruženjem hotela da nastave promovisati nove lokacije određeni period) i isticati uspjehe (objavljujući priče o uspjehu, statistike posjetilaca) da održe zainteresovane strane uključenim u podršku novim prostorima.

(Ukratko, Cilj 2 osigurava da se fizičko platno noćnog života Budve proširi i poboljša. Radi se o postavljanju scene i doslovno pružanju mjesta i privlačnog okruženja za održavanje svih kulturnih i socijalnih aktivnosti. Bez ovoga, čak i najbolji događaji mogu podbaciti; sa ovim, noćna ekonomija može cvjetati na raznovrsnim lokacijama i u skladu sa urbanim razvojem.)

Strateški cilj 3: Podsticanje ekonomskih prilika i angažmana zajednice noću

Obrazloženje: Cilj 3 je usmjeren ka ekonomskim i socijalnim motorima noćne ekonomije. Adresira potrebu za angažovanjem lokalnih zainteresovanih strana (preduzetnika, poslova i građana) u aktivnom razvoju budvanskog noćnog života na inovativne i inkluzivne načine. Ovo pokriva akcije izgradnje kapaciteta, umrežavanja i podizanja svijesti koje će generisati nove ideje, preduzeća i saradnje za noćnu ekonomiju. Suštinski, radi se o izgradnji ljudskog i socijalnog kapitala

potrebnog za živahan noćni život – osnaživanju ljudi i organizacija znanjem, vještinama i podrškom.

Planirane akcije pod Ciljem 3:

Akcija 3.1: Organizovanje javnih debata o noćnoj ekonomiji – Održati seriju moderiranih javnih diskusija ili „gradskih vijeća“ koje okupljaju lokalne stanovnike, vlasnike poslova, stručnjake i službenike da otvoreno razgovaraju o izazovima i prilikama budvanske noćne ekonomije. Teme mogu varirati od „Balansiranja noćnog života i kvaliteta života“ do „Mladi i noćna kultura“ ili „Inovacije u noćnom turizmu“.

Očekivani rezultat: Stvoriti kulturu dijaloga i međusobnog razumijevanja oko noćnih pitanja, razbijajući mentalitet „mi protiv njih“ koji ponekad postoji (npr. stanovnici protiv vlasnika klubova). Ove debate mogu generisati ideje i konsenzus koji informišu politiku (na primjer, dogovor o potrebi određene regulacije buke ili isprobavanja kasne autobuske linije).

Ključni resursi: Prostor (možda javna biblioteka ili univerzitetska sala za sesije), medijsko pokrivanje, panelisti stručnjaci (uključujući eventualno posjetioce stručnjake iz URBACT mreže za šire uvide).

Nosilac: Sekretarijat za privredu Budve, u saradnji sa ostalim Opštinskim sekretarijatima.

Partneri: NVO Agora (lokalna grupa za kulturnu zastupanje) za mobilizaciju civilnog društva, savjeti zajednice za angažman stanovnika, i lokalni medijski izvori za emitovanje/olakšavanje debata.

Vremenski okvir: Kvartalne debate od 2025. do 2026.

- **Integracija:** Unapređuje integraciju upravljanja i socijalnu inkluziju kroz dijalog, okupljajući raznovrsne zainteresovane strane (stanovnike, biznise, službenike). Ove debate integrišu perspektive preko sektora – bezbjednost, kultura, turizam, urbano planiranje – i grade međusobno razumijevanje. Takođe usklađuju lokalnu diskusiju politike sa URBACT principom participativnog donošenja odluka, stvarajući petlju povratnih informacija između zajednice i opštine (horizontalna integracija glasova).

- **Indikator:** Broj održanih javnih debata o noćnoj ekonomiji i nivou participacije (cilj: 4 kvartalne debate do kraja 2026., sa 50+ učesnika na svakoj, predstavljajući mješavinu grupa zainteresovanih strana). Kvalitativni indikatori uključuju uključivanje ishoda debata u politiku (npr. često podržana ideja ulazi u odluku Skupštine Opštine ili ažuriranje IAP akcije). Noćni savjet će pregledati sugestije koje proizađu iz svake debate i pratiti koliko ih je sprovedeno.

- **Trošak i finansiranje:** Minimalni direktni trošak. Ovi forumi prvenstveno zahtijevaju prostor za sastanke i promociju (~500 € po događaju za iznajmljivanje prostora, materijale i osvježenje ako je potrebno). Opština će pružiti prostore (javne sale su besplatne) i pokriti logističke troškove kroz budžet. Lokalni medijski partneri mogu sponzorirati živo uključivanje (in-kind doprinos). Ako se kao panelisti pozovu stručnjaci iz drugih gradova ili inostranstva (kako je sugerisano), grad će alocirati mali fond za putovanje/gostoprimstvo, eventualno koristeći URBACT mrežni budžet ako je dostupan ili budžet Opštine.

- **Rizik:** Javna apatija ili jednostrana participacija. Rizik je da debate privuku „uobičajene glasove“ ili prerastu u pritužbe bez šire reprezentacije. Ublažavanje: aktivni outreach prema nedovoljno predstavljenim grupama (mladi, radnici u ugostiteljstvu na noćnim smjenama itd.) zakazivanjem sastanaka u pogodno vrijeme (moguće čak kasno popodne da dozvole onima koji rade noću da se pridruže) i korišćenjem online alata (streaming i primanje pitanja preko društvenih mreža) da proširimo angažman. Neutralna podrška od poštovanog tijela poput Privredne komore i medijskih partnera pomoći će da se ton održi konstruktivnim. Drugi rizik je nedostatak opipljivog uticaja, što može obeshrabriti učesnike. Da bi se to ublažilo, Noćni savjet i Opština obavezuju se formalno odgovoriti na ključne sugestije iz svake debate (npr. objaviti kratak izvještaj „vi ste rekli, mi ćemo uraditi“), pokazujući kako input utiče na politiku ili pilotske akcije.

Akcija 3.2: Organizovanje godišnje konferencije „Budva poslije mraka“ – Organizovati godišnju konferenciju koja okuplja nacionalne i međunarodne zainteresovane strane u Budvi da diskutuju i razmjenjuju najbolje prakse o razvoju noćne ekonomije. Ovo može

biti povezano sa širim diskusijama o turizmu i urbanom razvoju Crne Gore i predstavljati studije slučaja od drugih partnera Cities After Dark.

Očekivani rezultat: Pozicionirati Budvu kao lidera misli u ovom novom polju, inspirisati lokalne zainteresovane strane svježim idejama iz drugih mjesta i sklopiti partnerstva (za finansiranje ili stručnost). Takođe signalizira političku podršku i može privući medijsku pažnju na napore Budve.

Ključni resursi: Konferencijski prostor (vjerovatno hotel ili konferencijski centar u Budvi), sponzori ili vladina podrška za finansiranje, simultani prevod ako je međunarodna, marketing da privučemo učesnike.

Nosilac: Opština Budve (Kabinet predsjednika / Kancelarija za međunarodnu saradnju) i Turistička organizacija.

Partneri: Ministarstvo turizma, Ministarstvo kulture i medija, Sekretarijat URBACT mreže, univerziteti (turistički ili planerski odsjeci Univerziteta Crne Gore).

Vremenski okvir: Prva konferencija krajem 2026. i ponavljati godišnje.

- **Integracija:** Poboljšava vertikalnu integraciju i razmjenu znanja. Ova akcija povezuje lokalne napore Budve u noćnoj ekonomiji sa nacionalnim i međunarodnim diskursom. Integrirane nivoe politike (grad, nacionalna ministarstva, evropske mreže) i sektore (opštinski službenici, turistička industrija, akademija, NVO) u jednom događaju, osiguravajući da izazovi i inovacije Budve budu diskutovani u širem kontekstu. Takođe, doprinosi integraciji znanja, donoseći eksterne ideje lokalnim zainteresovanim stranama i prikazujući integrisani pristup Budve drugima.

- **Indikator:** Uspješno održavanje konferencije svake godine (cilj: 2026. i godišnje nakon toga). Specifične metrike: broj učesnika (cilj 100+ učesnika uključujući barem 20 iz drugih gradova/zemalja do drugog izdanja), i raznovrsnost predstavljenih zainteresovanih strana (pratiti reprezentaciju lokalne vlade, poslova, građana i eksternih stručnjaka). Evaluacije nakon konferencije mjeriće ishode poput novih partnerstava ili pokrenutih inicijativa (cilj: svaka konferencija donese barem 2 akcione saradnje ili finansijske tragove za projekte Budve).

- **Trošak i finansiranje:** Umjeren trošak događaja. Procijenjeno 10.000–15.000 € po konferenciji (za prostor, opremu, marketing i putovanje/smještaj za ključne govornike). Strategija finansiranja miješa izvore: opštinska sredstva (grad će budžetirati dio pod linijama za događaje ili ekonomski razvoj), nacionalna podrška (Ministarstvo turizma ili kulture može sponzorirati dio događaja s obzirom na relevantnost – Budva će ih formalno pozvati kao ko-organizatore), i privatno sponzorstvo (lokalni biznisi mogu doprinijeti u zamjenu za brendiranje). Pored toga, Budva će istražiti URBACT ili EU fondove za podršku međunarodnoj razmjeni znanja na konferenciji.

- **Rizik:** Održivost i relevantnost – početne konferencije mogu privući interes dok URBACT projekat traje, ali postoji rizik da nakon 2026. zamah opadne. Ublažavanje: pozicionirati konferenciju kao jedan od vodećih godišnjih događaja u turističkom kalendaru

Budve, i osigurati višegodišnju obavezu lokalnih vlasti (Kabinet predsjednika je već signalizirao podršku da se podrška nastavi izvan projekta). Drugi rizik je budžetski ili sponzorski nedostatak: ako su sponzori ograničeni jedne godine, biće potrebno modifikovanje. Ublažavanje: planirati unaprijed i imati unaprijed definisane budžete (da se događaj može nastaviti čak i kada je finansiranje ograničeno, fokusirajući se na lokalne/regionalne govornike ako je potrebno). Konačno, da bi se izbjeglo „razgovor bez akcije“, svaka konferencija će završiti sa setom preporuka ili akcionim memorandumom, koji Noćni savjet prati, osiguravajući da diskusije hrane opipljive sljedeće korake.

Akcija 3.3: Radionice i obuke za preduzetnike i radnike u noćnom sektoru – Sprovesti program izgradnje kapaciteta koji se sastoji od radionica, obuka i eventualno konsultacija na licu mjesta za one uključene u noćne industrije. Teme mogu uključivati „Zvučna izolacija i upravljanje prostorom“, „Moderni marketing za noćne događaje“, „Obuka ugostiteljstva za osoblje barova/klubova fokusirana na bezbjednost i inkluziju“, „Zelene prakse za noćne poslove“ itd. Pored toga, neke obuke namijenjene kulturnim organizatorima ili mladima koji žele pokrenuti inicijativu (kako voditi crowdfunding kampanju za noćni događaj, na primjer).

Očekivani rezultat: Profesionalizovati i podići kvalitet budvanske noćne ponude obučavanjem ljudi. Kvalifikovanija radna snaga i inovativni preduzetnici dovešće do boljih usluga (npr. bolje obučena bezbjednost dovodi do sigurnijih klubova, bolje upravljanje događajima dovodi do uspješnijih festivala).

Ključni resursi: Treneri, mentori i stručnjaci (lokalni ili iz partnerskih gradova), partnerstvo sa stručnim institucijama (neke obuke mogu dobiti certifikaciju), eventualno e-learning platforma za praćenje.

Nosilac: Sekretarijat za privredu Budve ili alternativno, lokalno Udruženje turizma/ugostiteljstva.

Partneri: Institucije stručnog obrazovanja (npr. srednja stručna škola ili obližnji univerzitetski programi), Privredna komora i bilo koji postojeći centar za start-up poslove, plus međunarodni programi izgradnje vještina (npr. Erasmus+ za module obuke).

Vremenski okvir: Pokretanje 2025. sa serijom modula koji se nastavljaju u 2026.

- **Integracija:** Fokusira se na ekonomsku izgradnju kapaciteta sa socijalnom jednakošću. Ova akcija integriše ekonomski razvoj noćnog sektora sa obrazovanjem i inkluzijom, osiguravajući da poboljšanja noćnog života nisu samo infrastrukturna već i vođena ljudskim kapitalom. Okuplja privatni sektor (barovi, klubovi, preduzetnici), edukativni sektor i javni sektor da profesionalizuje noćnu ekonomiju – integrisani pristup kvalitetu i održivosti (npr. sigurniji, inkluzivniji noćni prostori kroz bolje obučeno osoblje i operatere).

- **Indikator:** Broj dostavljenih sesija obuke ili radionica i angažovanih učesnika (cilj: program obuke uveden 2025–2026. sa barem 5 različitih radionica i 100 ukupnih obučanih učesnika do kraja 2026.). Kvalitativni ishodi poput povratnih informacija učesnika i bilo kakvih primijećenih poboljšanja (na primjer, klubovi usvajaju nove mjere

zvučne izolacije nakon radionice, ili učesnici pokreću novu noćnu inicijativu koristeći naučene vještine) takođe će se pratiti. Prikupljaće se podaci o tome koliko poslova ili pojedinaca implementira promjene zbog obuke (cilj: barem 50% učesnika prijavi primjenu nove prakse).

- **Trošak i finansiranje:** Umjeren trošak, uglavnom za naknade stručnjaka i materijale. Budžet oko 10.000 € za cijeli program (pokrivajući više sesija preko dvije godine). Privredna komora može doprinijeti in-kind resursima (prostor, neki lokalni treneri), a grad će koristiti svoj budžet za zapošljavanje/obuku, da angažuje eksterne stručnjake gdje je potrebno (npr. stručnjak za zvučno inženjerstvo za radionicu zvučne izolacije). Eksterno finansiranje: grad će aplicirati za Erasmus+ ili druge EU fondove za stručnu obuku da subvencionira ovu aktivnost.

- **Rizik:** Angažman ugostiteljske industrije – vlasnici noćnih poslova i radnici mogu biti zauzeti ili skeptični prema obuci, rizikujući nizak odziv. Ublažavanje: zakazivati sesije u vansezonskom periodu (npr. zimski mjeseci ili radnim jutrima kada su prostori zatvoreni) i uključiti Udruženje ugostitelja da aktivno podstiče svoje članove. Takođe, održavati obuke praktičnim: nuditi certifikate ili javno priznanje (npr. certifikate „Noćno-prijateljski prostor“ za one koji završe obuku bezbjednosti) da podstaknu učešće. Drugi rizik je odliv kadrova nakon obuke (obučeni mogu odnijeti nove vještine drugdje). Iako je ovo uglavnom van kontrole projekta, izgradnja lokalne mreže kroz radionice (obučeni se sastaju i formiraju zajednicu) i vezivanje sadržaja za budvanske specifične prilike (poput nadolazećih događaja u kojima mogu biti uključeni) može biti od pomoći.

Akcija 3.4: Finansijska i mentorska podrška za mlade i žene u noćnoj ekonomiji – Pokrenuti ciljanu šemu da podstakne nedovoljno predstavljene grupe (posebno mlade preduzetnike i ženske preduzetnice) da pokrenu ili prošire poduhvate koji doprinose budvanskoj noćnoj ekonomiji. Ovo može uključivati male grantove ili početno finansiranje, mentorski program koji sparuje novopridošlice sa iskusnim vlasnicima poslova, i mrežne događaje poput pitch noći gdje ideje mogu privući investitore ili partnere.

Očekivani rezultat: Podsticati inkluzivni rast donoseći svježije igrače na noćno tržište, čime se povećava raznovrsnost ponude. Na primjer, ovo može omogućiti grupi mladih muzičara da pokrenu sedmično veće žive muzike u kafiću, ili ženskom startupu da pokrene noćni food truck posao, sa mentorstvom i početnim sredstvima. Vremenom, ovo gradi robusniji i raznovrsniji ekosistem noćnih preduzeća.

Ključni resursi: Saradnja sa finansijskim institucijama za garancije zajmova ili mikrograntove, fond mentora (može uključivati penzionisane industrijske figure ili stručnjake iz drugih gradova), promotivni outreach za prikupljanje prijedloga.

Nosilac: Sekretarijat za privredu.

Partneri: Organizacije za žensko preduzetništvo, omladinski biznis inkubatori (ako postoje regionalno), eventualno UNDP ili slična razvojna tijela ako imaju lokalne ekonomske

programe. Vremenski okvir: Dizajnirati program, prva grupa podržanih projekata 2026., druga 2027.

- **Integracija:** Unapređuje inkluzivno preduzetništvo i socijalnu inovaciju. Ciljajući podršku mladim i ženskim preduzetnicima, ova akcija integriše ciljeve socijalne jednakosti (rodna i starosna inkluzija) sa ekonomskim razvojem. Takođe podstiče međusektorsku saradnju: mentori mogu doći iz uspostavljenih poslova, finansijeri iz banaka ili razvojnih agencija, a ideje iz kulturnog sektora, stvarajući umreženi ekosistem podrške. U suštini, integriše često nedovoljno predstavljene zainteresovane strane u rast noćne ekonomije, usklađujući se sa URBACT prioritetima rodne ravnopravnosti i inkluzije.

- **Indikator:** Uspostavljanje šeme podrške i odziv ciljnih grupa, odnosno iznos raspodijeljenog početnog finansiranja i broj podržanih preduzetnika (cilj: barem 5 startupova ili projekata vođenih mladima/ženama dobiju grantove ili mentorstvo u prvom ciklusu), kao i kasniji ishodi (npr. koliko novih noćnih poduhvata je pokrenuto ili prošireno kao rezultat – cilj: do 2027., 3+ nove kontinuirane noćne inicijative kredituju ovaj program za podršku). Takođe ćemo pratiti raznovrsnost u noćnoj ekonomiji – povećanje ženskih ili omladinskih vođenih noćnih poslova/inicijativa kao indikator uspjeha.

- **Trošak i finansiranje:** Umjeren trošak, zavisno od obima grantova. Na primjer, pilot može posvetiti 30.000 € za mikrograntove/garancije zajmova i mentorske aktivnosti. Finansiranje će biti omogućeno kroz više izvora: opštinski fond za ekonomski razvoj (pokretanje grantova), potencijalno sponzorstvo od banke ili mikrofinansijske institucije, i saradnja sa nacionalnim tijelima (Budva će koordinisati sa Ministarstvom ekonomskog razvoja ili međunarodnim tijelima poput UNDP za tehničku podršku ili sufinansiranje s obzirom na usklađenost sa promocijom preduzetništva). Vrijeme mentora je uglavnom volontersko, ali mali budžet za koordinaciju mentorskim programom je uključen.

- **Rizik:** Outreach i selekcija – rizik je da podobni mladi ili ženski preduzetnici ne čuju za šemu ili se ne osjećaju sigurnim da apliciraju, ili obrnuto da selekcija bude viđena kao pristrasna. Ublažavanje: sprovesti ciljani outreach (kroz omladinske mreže, ženska poslovna udruženja i kampanje na društvenim mrežama sa relatable uzorima) i osigurati transparentan, fer proces selekcije (sa jasnim kriterijima i raznovrsnim žirijem uključujući ženske i omladinske predstavnike). Drugi rizik je zavisnost od mentorstva: poduhvat može uspjeti kratkoročno sa podrškom ali podbaciti kasnije. Ublažavanje: mentorski program je dizajniran da gradi trajni kapacitet i mreže (na primjer, povezujući preduzetnike sa Privrednom komorom za kontinuirano vođstvo i sa vršnjacima za međusobnu podršku). Podgrupa Noćnog savjeta za ekonomski razvoj pratit će ove nove poduhvate, spremna da interveniše sa savjetom ili lobira za dalju podršku ako je potrebno (npr. preporučujući uspješan pilotski poduhvat za dodatnu podršku grada ili privatnu investiciju).

(Kroz Cilj 3, Budva investira u svoje ljude – edukujući, povezujući i osnažujući ih – da promjene ne budu samo odozgo od gradske administracije već odozdo od energizovane zajednice. Ova vrsta socijalne infrastrukture osigurava da inicijative plana imaju šampione

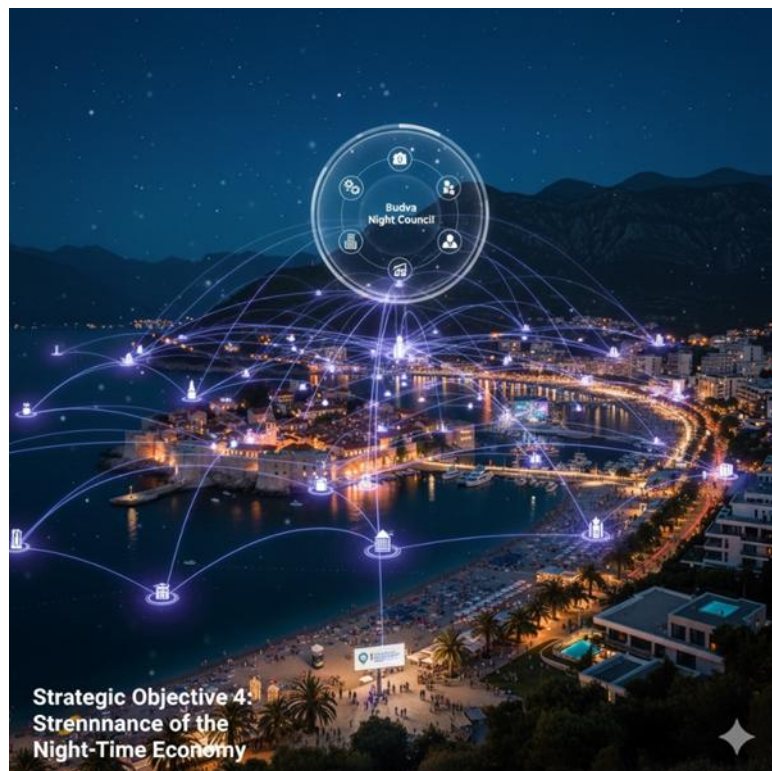
i vješte implementatore na terenu i mogu se samoodržavati izvan vremenskog okvira projekta.)

Strateški cilj 4: Jačanje upravljanja noćnom ekonomijom

Obrazloženje: Ovaj cilj je o institucionalnom okviru i liderstvu potrebnom za održavanje poboljšanja u noćnoj ekonomiji. Budva prepoznaje da za koordinaciju svih ovih akcija, efikasno rješavanje presječnih pitanja i održavanje zamaha, treba posvećeni mehanizam upravljanja. Transformacija URBACT Lokalne grupe u formalni Savjet za noćnu ekonomiju („Noćni savjet“) i povezane akcije spadaju pod ovaj cilj. Suštinski, Cilj 4 osigurava da noćna ekonomija ima jasan dom unutar strukture upravljanja Budve, premošćavajući odjeljenja i grupe zainteresovanih strana, i da postoji kontinuitet fokusa čak i nakon završetka URBACT projekta.

Planirane akcije pod Ciljem 4:

Akcija 4.1: Osnivanje Budvanskog noćnog savjeta – Formalno stvoriti „Savjet za upravljanje noćnom ekonomijom“ kao stalno savjetodavno i koordinaciono tijelo pod opštinskom kontrolom. Ovo podrazumijeva izradu i usvajanje opštinske odluke ili povelje koja definiše mandat Savjeta, sastav i ovlašćenja. Savjet bi nadgledao strateški pravac razvoja noćnog života, pratio implementaciju IAP-a i predlagao političke mjere. Vjerovatno će se sastajati redovno (npr. kvartalno) i uključivati i opštinske predstavnike (rukovodioce relevantnih odjeljenja) i nevladine zainteresovane strane (poslovi, kulturni sektor, predstavnici zajednice).

Očekivani rezultat: Posvećeno upravljačko tijelo za pitanja noćne ekonomije, osiguravajući integrisano donošenje odluka i dugoročnu političku podršku. Institucionalizuje model višestruke saradnje zainteresovanih strana da traje izvan projekta.

Ključni resursi: Pravni okvir za uspostavljanje, politička podrška Predsjednika opštine i Skupštine Opštine, minimalni budžet za aktivnosti (troškovi sastanaka itd.).

Nosilac: Opština Budva (Kabinet Predsjednika koordinira, lokalni parlament odobrava strukturu).

Partneri: Sve ključni predstavnici zainteresovanih strana biće članovi ili posmatrači (npr. turistička organizacija, komunalna policija, komunalna inspekcija itd.).

Vremenski okvir: Izrada okvira početkom 2026., zvanično odobrenje i pokretanje Savjeta do sredine 2026.

- **Integracija:** Ova akcija institucionalizuje integrisani model upravljanja. Stvaranjem stalnog Noćnog savjeta koji uključuje različita odjeljenja i eksterne zainteresovane strane, osigurava vertikalnu integraciju (gradski lideri i administracija rade zajedno) i horizontalnu integraciju (različiti sektori, kao što su kultura, policija, ugostitelji, građani koordiniraju na noćnim pitanjima). To je mehanizam koji će nadgledati i vezati sve druge akcije, utjelovljujući participativni, međusektorski duh URBACT-a u strukturi upravljanja Budve.

- **Indikator:** Formalno uspostavljanje Savjeta do ciljanog datuma (povelja usvojena, članovi imenovani – cilj: Savjet pokrenut do juna 2026.). Funkcionalni indikatori: redovni sastanci (npr. barem kvartalni), i zvanična integracija (preporuke Savjeta počinju se referencirati u opštinskim odlukama do 2027.). Jedan od ključnih indikatora uspjeha biće sastav Savjeta: široko članstvo sa, na primjer, barem 50% neopštinskih zainteresovanih strana i ključnim sektorima predstavljenim (mladi, turizam, kultura itd. svaki imaju mjesto).

- **Trošak i finansiranje:** Vrlo nizak direktni trošak. Savjet kao takav je savjetodavno tijelo – troškovi su ograničeni na logistiku sastanaka (procijenjeno 1.000 €/godišnje za materijale, povremeno osvježanje itd.). Ovo će se pokriti kroz opštinski budžet. Ako Savjet odluči imati mali sekretarijat ili Noćnog koordinatora (kako je planirano u okviru implementacije), trošak tog osoblja pokriven je opštinskim platama (moguće preusmjeravanje postojećeg osoblja ili nova honorarna pozicija). Suštinski, nema značajnog novog finansiranja potrebnog za vođenje Savjeta, osim političke volje i administrativne podrške.

- **Rizik:** Politički ili birokratski otpor – rizik je da Noćni savjet bude viđen kao suvišan ili da njegovi savjeti budu ignorisani od gradskih službenika, potkopavajući svrhu. Ublažavanje: Predsjednik Opštine i Skupština Opštine formalno će podržati stvaranje Noćnog savjeta (kako je navedeno u Odjeljku 6.1), dajući mu legitimitet. Povelja (ili sličan akt) će definisati njegovu ulogu u procesu donošenja odluka (npr. očekivanje da opštinski sekretarijat konsultuju Savjet o relevantnim noćnim inicijativama). Drugi rizik je umor zainteresovanih strana – ako sastanci ne vode opipljivim ishodima, članovi mogu odustati. Da bi se to ublažilo, prve akcije Savjeta biće postavljanje jasnog plana rada sa definisanim rezultatima (poput podrške rasporedu noćnog autobusa ili organizovanja revizije bezbjednosti koja dovodi do trenutnih poboljšanja), da članovi vide uticaj. Pored toga, rotiranje fokusa sastanaka (npr. svaki kvartal rješavanje različite teme poput kulture, zatim bezbjednosti itd.) održavaće zainteresovane strane sa raznovrsnim interesima angažovanim vremenom.

Akcija 4.2: Imenovanje članova Noćnog savjeta i definisanje procedura – Nakon odobrenja Savjeta, sprovesti proces nominacije i izbora članova. Ova akcija osigurava raznovrsnu i kvalifikovanu reprezentaciju: npr. jedno mjesto za udruženje ugostitelja, jedno za omladinskog predstavnika, jedno za kulturne institucije itd., pored opštinskih službenika. Takođe, u ovom koraku Savjet će stvoriti svoje interne procedure rada (koliko često se sastaje, kako izvještava gradskim vlastima, procesi donošenja odluka itd.).

Očekivani rezultat: Noćni savjet postaje operativan sa jasnom i transparentnom strukturom. Pažljivim imenovanjem članova, Savjet stiče legitimitet i povjerenje različitih konstituenata.

Ključni resursi: Komisija za imenovanje (možda uključujući koordinatora URBACT ULG-a kao moderatora), jasni kriterijumi za članstvo (da izbjegnu pristrasnost), zvanična imenovanja.

Nosilac: Opština Budva (Kabinet Predsjednika)

Partneri: Gore navedene, različite organizacije će predlagati svoje kandidate. Vremenski okvir: Odmah nakon Akcije 4.1, idealno da bude završeno do 2027.

- **Integracija:** Osigurava široku integraciju zainteresovanih strana u upravljanje, dizajnirajući strukturu članstva i procedure koje uključuju glasove iz svih relevantnih sektora. Ova akcija daje inkluzivnu reprezentaciju, osiguravajući da Noćni savjet nije samo unutrašnje gradsko tijelo, već prava platforma sa više aktera. Alociranjem mjesta, na primjer, udruženjima ugostitelja, omladinskim predstavnicima, kulturnim institucijama itd., integriše zajednicu i poslovne zainteresovane strane u formalne procese upravljanja, po prvi put u kontekstu Budve.

- **Indikator:** Završetak procesa nominacije/selekcije sa kompletnom listom imenovanih članova Savjeta (cilj: barem 15 članova pokrivajući 10+ različitih kategorija zainteresovanih strana do samog početka 2027.). Takođe, neophodno je usvajanje procedura rada Savjeta (statut), koje osiguravaju transparentnost i redovan rad. Kvalitativni indikator: zadovoljstvo zainteresovanih strana - ključni članovi ULG-a i novi imenovani trebaju imati osjećaj da je selekcija bila fer i da je sastav Savjeta legitiman (ovo se može mjeriti brzom anketom ili jednostavno stopom kontinuiranog učešća pozvanih članova).

- **Trošak i finansiranje:** Zanemariv trošak – ovo je više administrativni proces (objavljivanje poziva, pregled aplikacija, organizovanje početnih sastanaka). Vrijeme gradskog osoblja je glavni resurs. (Ako se koristi otvoreni poziv za predstavnike zajednice, grad može potrošiti mali iznos na oglašavanje poziva u lokalnim medijima) Bilo kakva uvodna radionica ili obuka za članove Savjeta (da objasne svoju ulogu ili podijele najbolje prakse iz Pariza/Tallinna itd.) može se obaviti interno od strane vodećeg stručnjaka ili preko URBACT mrežne podrške bez dodatnih troškova.

- **Rizik:** Nedostatak interesa ili kontroverze u selekciji – rizik je da nedovoljno kvalifikovanih kandidata iz zajednice ne pristupi, ili obrnuto da mnogi pristupe i oni neizabrani osjećaju isključenost. Ublažavanje: osigurati da proces bude dobro publikovan

i transparentan. Grad je već pripremio listu grupa zainteresovanih strana i radiće na tome da podstakne nominacije (na primjer, direktno pozivajući turistička udruženja, akademsku zajednicu, specifične NVO da nominuju članove). Ako određene kategorije nemaju odziva, Predsjednik može direktno pozvati poštovane pojedince da popune praznine. Drugi rizik je nejasan mandat – početna konfuzija o ovlaštenjima Noćnog savjeta. Ublažavanje: procedure rada jasno će definisati Savjet kao savjetodavan ali uticajan (npr. može predlagati akcije i mora biti konsultovan o budžetskim stavkama vezanim za noć). Vodeći stručnjak je pružio šablon iz drugih gradova da pomogne Budvi da izbjegne nejasnoće u ovom domenu.

Akcija 4.3: Traženje nacionalnog priznanja i podrške za Noćni savjet – Komunicirati sa Vladom Crne Gore da prizna budvanski Noćni savjet kao dobar model i eventualno da ga integriše u nacionalne okvire. Ovo može uključivati lobiranje da Ministarstvo ekonomije ili turizma formalno podrži Savjet (na primjer, povremenim učestvovanjem ili usklađivanjem nacionalnih strategija turizma da uključe noćnu ekonomiju), ili čak zagovaranje izradu lokalnih zakona i legislative koja omogućava gradovima da imaju noćne savjete/noćne gradonačelnike. Budva može tražiti formalni memorandum o saradnji sa relevantnim ministarstvima da podrže svoje noćne inicijative.

Očekivani rezultat: Povećan uticaj i status Noćnog savjeta Budve, plus bolji pristup nacionalnim resursima (poput programa grantova ili političke podrške) za akcije noćne ekonomije. Takođe doprinosi podizanju svijesti na nivou zemlje za urbane noćne politike.

Ključni resursi: Političko zagovaranje, sastanci u Podgorici sa ministrima, prezentacija rezultata IAP-a nacionalnim tijelima.

Nosilac: Opština Budve u saradnji sa relevantnim ministarstvima (iz oblasti kulture, turizma, ekonomije, prostornog planiranja).

Partneri: Druge crnogorske opštine (mogu se pridružiti da podrže ideju ako vide vrijednost), Zajednica opština kao potencijalni saveznik.

Vremenski okvir: Početi aktivnosti nakon uspostavljanja Savjeta i objavljivanja IAP-a, ciljati neki vid formalnog priznanje do kraja 2027.

- **Integracija:** Podstiče vertikalnu integraciju politika. Angažovanjem Vlade da prizna budvanski Noćni savjet, ova akcija povezuje lokalnu inovaciju sa nacionalnim političkim okvirima. Cilja integraciju pristupa Budve u šire strukture upravljanja, na primjer, podstičući Crnu Goru da razvije podržavajuće zakonodavstvo (poput formalnog dozvoljavanja opštinama da imaju Noćne savjete ili Noćne gradonačelnike) ili da kanalizuje resurse ka inicijativama noćne ekonomije. Ovo osigurava da lokalne aktivnosti Budve imaju širi uticaj, potencijalno koristeći i drugim gradovima (integracija mreže na nacionalnom nivou).

- **Indikator:** Formalni ishodi poput memoranduma o saradnji ili priznanja od nacionalnih tijela kao što su ministarstva (cilj: potpisati Memorandum o razumijevanju sa

Ministarstvom ekonomskog razvoja ili turizma do 2027. Drugi indikator: uključivanje modela budvanskog Noćnog savjeta u nacionalne strateške dokumente ili programe grantova (npr. Ministarstvo stvara pilotsku liniju finansiranja za projekte noćne ekonomije po ugledu na Budvu). Napredak će se mjeriti brojem održanih sastanaka (službenici Budve sa ministarstvima) i bilo kakvom konkretnom podrškom dobijenom (cilj: barem jedan nacionalni grant ili promjena politike do kraja projekta koji pomaže implementaciju IAP-a).

- **Trošak i finansiranje:** Vrlo nizak direktni trošak – prvenstveno uključuje lobiranje (sastanci, slanje prijedloga). Manji troškovi mogu uključivati putovanje predstavnika grada u Podgoricu za ministarske sastanke ili ugošćavanje nacionalnih službenika u Budvi (pokriveno postojećim budžetskim linijama). Nema potrebe za odvojenim finansiranjem. Ako uspije, međutim, ova akcija može otključati nove izbore finansiranja.

- **Rizik:** Nacionalna inercija ili konkurentski prioriteti – Vlada može biti spora u djelovanju na preporuke Budve, ili političke promjene mogu resetovati odnose. Ublažavanje: održavati nacionalne partnere angažovanim kroz redovnu komunikaciju, ne samo jednokratne zahtjeve. Predsjednik Opštine i Noćni savjet pozivaće predstavnike ministarstava na ključne događaje (poput godišnje konferencije ili čak da dobiju ulogu kao posmatrači u Savjetu), kako bi zadržali interesovanje. Zaključak IAP-a takođe bilježi dijeljenje rezultata sa nacionalnim tijelima, stavljajući Budvu kao pilot – ovo usklađivanje sa nacionalnim ciljevima turizma i kulture (poput produženja sezone, regionalnog razvoja) biće naglašeno da pokaže međusobnu korist. Pored toga, Budva može iskoristiti prestiž URBACT mreže: pozicioniranje Noćnog savjeta kao dijela evropske inicijative može izazvati više nacionalnog ponosa i podrške (Crna Gora može prikazati uspjeh Budve kao uspješan domaći model).

(Sa Ciljem 4, Budva efikasno osigurava upravljačku strukturu za buduće aktivnosti na ovu temu. Ovo osigurava kontinuitet, pravilnu koordinaciju i ugrađivanje teme noćne ekonomije u zvanične nacionalne strukture. Takođe, ciljajući nacionalne veze, lokalna inovacija u Budvi može imati širi uticaj i eventualno privući više finansiranja ili ovlašćenja da se implementiraju promjene koje zahtijevaju koordinaciju izvan lokalnog okvira (poput nacionalne policijske politike za noći itd.).

Strateški cilj 5: Razvoj podržavajućih noćnih usluga i infrastrukture za pristupačnost i bezbjednost

Opis: Cilj 5 je o omogućavajućim uslugama koje čine noćnu ekonomiju da funkcioniše glatko i jednako. Dva ključna aspekta koja su identifikovana su mobilnost (ljudi se trebaju sigurno kretati noću) i socijalne usluge (poput brige o djeci, da određene grupe mogu učestvovati u noćnom životu ili raditi noću). Bez ovoga, mnoge akcije iz drugih ciljeva mogu podbaciti. Na primjer, kulturni događaji neće doživjeti široku posjećenost ako ljudi ne mogu doći do njih ili ako roditelji moraju da čuvaju djecu. Pored toga, osnovne noćne

javne usluge (poput čistoće, hitnog odgovora) su dio ovog cilja, osiguravajući da grad funkcionira 24 sata.

Planirane akcije pod Ciljem 5:

Akcija 5.1: Uvođenje noćne autobuske usluge – Pokrenuti pilotsku noćnu liniju javnog prevoza (ili linije) koja radi tokom vrhunca ljetnje sezone, i eventualno vikendom van sezone, povezujući glavna stambena područja, centar grada i turističke zone tokom kasnih noćnih sati (npr. 23–3 sata). Plan može biti početi sa jednom rutom (predgrađa do Starog grada i nazad) i proširiti se ako uspije. Ova usluga bi posebno ciljala ljetnje potrebe (kada mnogi radnici u ugostiteljstvu završavaju oko ponoći i trenutno nemaju autobus, i kada turisti mogu ostati vani kasno).

Očekivani rezultat: Sigurna, pristupačna mobilnost noću, što povećava pristupačnost noćnim prostorima za one bez automobila, smanjuje rizike vožnje pod uticajem alkohola i signalizira da grad brine za siguran povratak kući radnika i posjetilaca.

Ključni resursi: Autobusi (može se produžiti ugovor sa postojećom autobuskom kompanijom ili unajmiti minibusevi), vozači spremni da rade noćne smjene (sa pravilnim podsticajima), opštinska subvencija ako prihodi od karata ne pokrivaju trošak, promocija.

Nosilac: Sekretarijat za komunalno-stambene poslove Opštine Budva.

Partneri: Lokalni operater javnog prevoza, ugostiteljski poslovi (mogu doprinijeti ako vide korist za svoje osoblje), eventualno policija (za koordinaciju bezbjednosti noću).

Vremenski okvir: Planirati rutu i budžet za 2026., pilotski rad ljeti 2026., usavršiti i nastaviti 2027. sa prilagođavanjima (poput proširenja na više noći ili ruta ako je potražnja visoka). Do 2027., ciljati na redovnu sezonsku uslugu.

- **Integracija:** Adresira mobilnost, ekonomsku i socijalnu integraciju. Noćni autobus povezuje predgrađa sa centrom grada, omogućavajući radnicima, lokalima i turistima sigurno putovanje noću. Ova aktivnost integriše saobraćajnu politiku sa ekonomskim ciljevima (radnici i posjetioci noćnog života imaju pristupačan prevoz, podržavajući poslove) i socijalnom jednakosti (poboljšavajući pristup za one bez automobila, uključujući mlade i radnike u uslugama, i smanjujući rizike vožnje pod uticajem – aspekt javnog zdravlja). Takođe doprinosi ekološkim ciljevima nudeći opciju bez korišćenja automobila.

- **Indikator:** Pokretanje pilotske noćne autobuske linije i metrika njene upotrebe. Ciljni indikatori: 1 noćna autobuska linija operativna ljeti 2026. (npr. vikendom jun–septembar, 23–3 sata), proširujući na vansezonske vikende ako uspije. Cilj: barem 50 putnika po noći u prvoj sezoni (rastući kako svijest raste). Takođe pratiti sekundarne indikatore, poput smanjenja gužve taksija ili povratnih informacija od poslova (ankete mogu indicirati da li osoblje sada koristi autobus). Ako je potražnja dobra, dodavanje druge rute ili produženog rasporeda biće marker uspjeha za 2027.

iako eventualno besplatno početno da podstakne upotrebu).

- **Rizik:** Finansijska neodrživost – ako premalo ljudi koristi uslugu, može se vidjeti kao gubitak. Ublažavanje: intenzivna promocija (usluga će se oglašavati u hotelima, na društvenim mrežama, na prostorima), i brzo prilagođavanje rute/rasporeda na osnovu ranijih povratnih informacija (članovi ULG „Mobilnost“ grupe će suštinski djelovati kao savjetnici, anketirajući korisnike). Ako jedna ruta ne uhvati maha ali drugo područje pokazuje potražnju (npr. mnogi radnici žive u određenom predgrađu), grad je spreman preusmjeriti ili dodati stajališta. Drugi rizik je bezbjednost/percepcija: autobus mora biti sigurno mjesto za vožnju noću. Ublažavanje: osigurati pravilno osvjetljenje na stajalištima, eventualno sigurnosne kamere na autobusu, i komunicirati da je to usluga zajednice (prisustvo drugih putnika samo po sebi gradi bezbjednost). Grad će takođe koordinisati sa policijom da ima vidljivo prisustvo na ključnim stajalištima u vrijeme zatvaranja. Ako pilot projekat ne bude finansijski isplativ, Budva će istražiti sponzorstva (zamislite brendirani „Noćni autobus pokrenut od [Kompanije]“) da nadoknadi troškove umjesto otkazivanja usluge.

- **Trošak i finansiranje:** Umjeren ponavljajući trošak. Jedna noćna autobuska linija (sa 1–2 autobusa u petlji ~4 sata/noć preko ~70 noći u vrhuncu sezone) procjenjuje se na 50.000 € godišnje (pokrivajući gorivo, prekovremeni rad vozača i održavanje). Finansiranje će doći iz opštinskog budžeta. Grad je već planirao izdvojiti dio sezonskih prihoda od turizma za ovu uslugu. Pored toga, Budva će tražiti malu subvenciju od Vlade ili okolnih opština (ako ruta služi susjednim zajednicama ili zoni nacionalnog parka, na primjer) i razmotriti skromne prihode od karata (npr. niska cijena karte,

Akcija 5.2: Noćna usluga čuvanja djece/brige o djeci – Uspostaviti javni ili javno-privatni program noćne brige o djeci da podrži roditelje koji rade noću ili žele prisustvovati noćnim događajima. Ovo može podrazumijevati stvaranje malog noćnog vrtića ili partnerstvo sa postojećim vrtićima da ponude produženo radno vrijeme nekoliko dana sedmično. Drugi pristup je provjerena mreža licenciranih „noćnih čuvalaca djece“ koje roditelji mogu pozvati, eventualno subvencionisana od grada za one kojima je potrebno (poput samohranih roditelja na noćnim smjenama).

Očekivani rezultat: Više roditelja, posebno majki, može učestvovati u radnoj snazi i socijalnom životu noću znajući da su djeca sigurna. Ovo direktno poboljšava rodnu ravnopravnost (jer žene često nose teret brige o djeci i time su isključene iz noćnih poslova ili događaja). Takođe može privući više žena na noćne poslove (poput kulturnih događaja ili rada u turizmu) jer je briga o djeci dostupna.

Ključni resursi: Obučeno osoblje za brigu o djeci (možda koordinisati sa lokalnim institucijama za brigu o djeci), siguran prostor (možda koristiti postojeću zgradu vrtića van radnog vremena, ili prostor centra zajednice prilagođen za spavanje/igru djece), finansiranje za operativne troškove (može biti na bazi naknade sa subvencijama za niske prihode).

Nosilac: Opština Budva.

Partneri: Lokalne škole ili vrtići (za prostor i osoblje), NVO fokusirane na porodičnu dobrobit, eventualno turističke kompanije ako žele sponzorirati za korist osoblja.

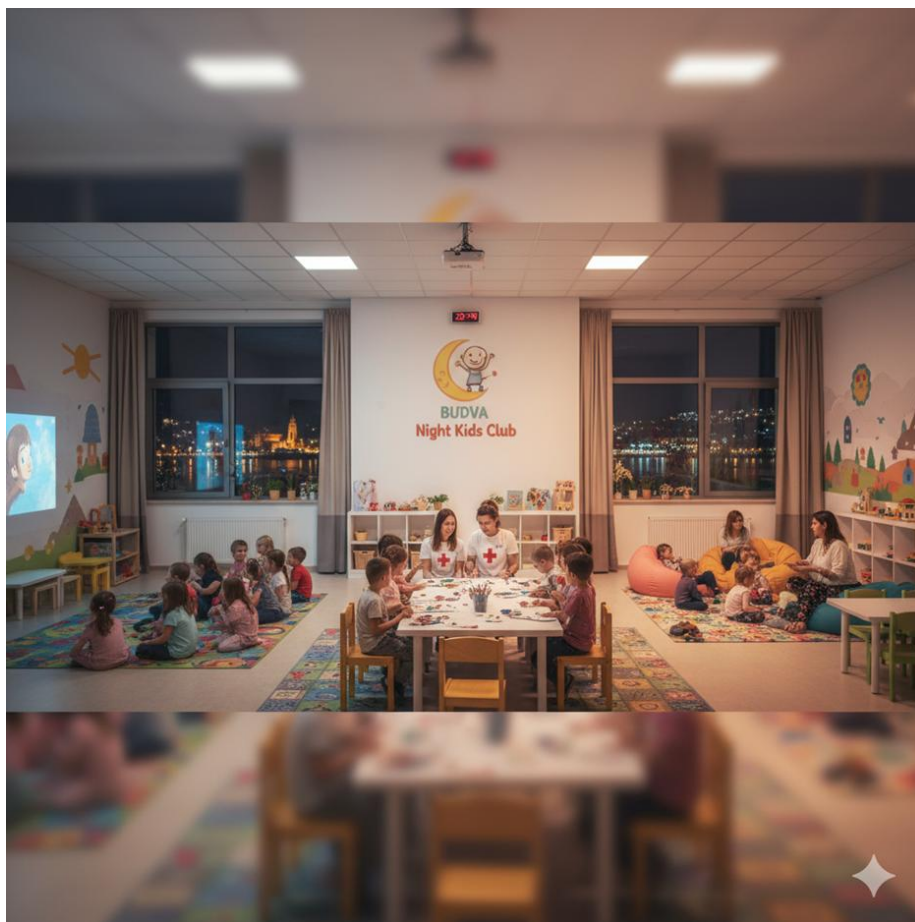
Vremenski okvir: Studija izvodljivosti 2026. (anketirati roditelje da procijene interes i potrebe), pilotski program operativan do ljetnje sezone 2027. ako je izvodljivo (možda počevši sa vikendima ili noćima događaja, zatim skalirajući).

- **Integracija:** Rješava socijalne i ekonomske barijere omogućavajući roditeljima (posebno radnicima noćnog života ili posjetiocima sa malom djecom) da učestvuju u noćnim aktivnostima. Ova akcija integriše socijalne usluge (briga o djeci i podrška porodici) sa noćnom ekonomijom – rijetka ali inovativna presječna mjera. Takođe adresira rodnu ravnopravnost: pružanje noćne brige o djeci nesrazmjerno pomaže ženama, koje često nose teret brige, da učestvuju u noćnom radu ili slobodnom vremenu. U sažetku, povezuje dobrobit porodica sa ekonomskom inkluzijom u noćnom sektoru.

- **Indikator:** Završetak studije izvodljivosti i, ako je izvodljivo, implementacija pilotskog programa noćne brige o djeci. Ključna metrika: studija izvodljivosti završena do kraja 2026. (sa rezultatima ankete koji indiciraju barem npr. 30 porodica bi koristilo uslugu), i pokretanje pilota do ljetnje sezone 2027. Tokom pilotskog rada: pratiti upotrebu (cilj: barem 10 djece upisano po noći prosječno tokom vršnih vremena početno) i pratiti zadovoljstvo korisnika (npr. da li roditelji prijavljuju da je ova usluga omogućila rad noćne smjene ili prisustvo događaju). Ako je odziv nizak u prvoj sezoni, prilagođavanja će se izvršiti u kasnijim fazama (sati, lokacija, cijena) da bolje odgovore potrebama.

- **Trošak i finansiranje:** Visok trošak po jedinici, ali mali obim. Program noćne brige o djeci zahtijeva obučeno osoblje (sa premijama za prekovremeni rad/rad noću) i prostore opremljene za noćne boravke ili kasnu večernju brigu. Za pilot koji radi odabranim noćima (npr. vikendi jun–avgust), projektovani trošak je 15.000 € (pokrivajući osoblje, najam/komunalije ako se prostor koristi noću i materijale za aktivnosti djece/grickalice). Pristup finansiranju: vjerovatno javno-privatno partnerstvo. Grad može subvencionisati dio troška preko budžeta za socijalne usluge ili ekonomski razvoj (gledajući to kao omogućavanje zapošljavanja), a veliki hoteli ili klubovi čije osoblje bi koristilo biće pozvani da doprinesu (bilo direktnim sponzorstvom ili plaćanjem naknade po djetetu zaposlenog). Roditelji mogu platiti nominalnu naknadu po djetetu, ali da bi osigurali pristupačnost, usluga bi bila uglavnom besplatna ili nisko-troškovna zbog subvencija.

- **Rizik:** Nizak odziv roditelja zbog povjerenja ili kulturnih navika – roditelji mogu osjećati nelagodu ostavljajući djecu u noćnoj brizi, ili jednostavno ne biti svjesni da usluga postoji. Ublažavanje: opsežno uključivanje zajednice i privlačan naziv usluge (možda ga definisati kao „Noćni klub za djecu“ sa zabavnim, sigurnim aktivnostima, vođen od pouzdanih partnera poput Crvenog krsta ili sertifikovanih profesionalaca za brigu o djeci). Početak sa ograničenim satima (npr. do ponoći) može olakšati roditeljima, pa se produžavati kasnije, u skladu sa rastom povjerenja. Takođe, potrebno je osigurati da je svo osoblje licencirano i prostor prijateljski i siguran za djecu, jer su ove stavke ključne za izgradnju povjerenja. Drugi rizik je održivost: ako usluga postane veoma popularna, biće potrebno prilagođavanje, a ako nije dovoljno popularna, sponzori mogu odustati. Plan je pažljivo razviti pilot aktivnost - možda ograničiti na 15 djece po noći – i zatim prilagoditi. Noćni savjet će evaluirati aktivnost nakon prve sezone: ako je potražnja bila visoka (liste čekanja itd.), tražiće se više novca za finansiranje ili prošireni model (možda podstičući privatne operatere vrtića da uđu u aktivnost, sa podrškom grada). Ako je potražnja bila niska, identifikovaće se da li je to problem lokacije/vremena ili zaista niska potreba, i odlučiti da li će se usluga izmijeniti ili ukinuti. Važno je napomenuti da bi čak i pokušaj ove aktivnosti mogao podići je svijest o problemu (npr. više poslodavaca sada razmatra fleksibilne opcije za zaposlene sa porodicama).

Akcija 5.3: Jačanje noćnih hitnih i bezbjednosnih usluga – Iako je Budva relativno sigurna, ova akcija formalizuje poboljšanja u sketorima javnih usluga poput policije, medicinskog odgovora i vatrogasne bezbjednosti tokom noćnih sati. To može značiti zagovaranje povećanog prisustva policijskih patrola u zonama noćnog života između 22 i 4 sata, uspostavljanje male stanice prve pomoći u Starom gradu u prometnim noćima (sa osobljem Crvenog krsta ili zdravstvenim volonterima) za rješavanje manjih incidenata, i osiguranje da vatrogasne službe imaju jasne protokole za posjećivanje noćne događaje. Takođe, eventualno implementiranje volonterskog programa „noćni čuvar“ ili čuvara zajednice gdje obučeni volonteri pomažu u nadzoru na javnim područjima tokom velikih noćnih događaja (ovo je rađeno u nekim gradovima da dopuni policiju i pruži prijateljsku pomoć ljudima u potrebi noću).

Očekivani rezultat: Okruženje koje se i osjeća sigurnijim (što podstiče više ljudi da izlaze). To podrazumijeva i brzi odgovor na bilo kakve incidente noću, kako bi se minimizirala šteta. Ovo takođe podržava reputaciju grada kao sigurne destinacije za noćni život, što dodatno može podstaći turizam.

Ključni resursi: Koordinacioni sastanci sa policijom i hitnim službama za alokaciju resursa, finansiranje - ako je potrebno – prekovremenih sati ili dodatne opreme (npr. reflektirajući

prsluci za volontere, kompleti prve pomoći za mjesta događaja), kanali komunikacije (poput direktne linije između Noćnog savjeta i policije na noćima događaja).

Nosilac: Lokalni tim za zaštitu i spašavanje

Partneri: Crveni krst Budve

Vremenski okvir: Poboljšanja od 2026. (npr. policija prilagođava rasporede za ljeto), sa formalnim procedurama do 2027. Evaluirati metrike poput stopa incidenata i vremena odgovora 2026.

- **Integracija:** Osigurava da je javna bezbjednost i dobrobit utkana u sva poboljšanja noćnog života. Ova akcija integriše sprovođenje zakona, grupe u okviru zajednice (npr. volonterski noćni čuvari ili timovi za nadzor kvartova) i industriju noćnog života (koordinacija osoblja zaduženog za bezbjednost) da stvori sigurnije noćno okruženje. Balansira ekonomski podsticaj za više noćnog života sa socijalnom potrebom za redom i tišinom u stambenim područjima.

- **Indikator:** Implementacija ključnih inicijativa bezbjednosti i njihovi ishodi. Indikatori uključuju: redovne posvećene noćne policijske patrole na mjestu do ljeta 2026. (npr. dvije patrole fokusirane na zone noćnog života četvrtkom–subotom noću); instalacija infrastrukture (npr. znakovi „tihi sati“ ili noćna hotline – cilj: hotline operativna do 2027.); i perceptivne mjere poput smanjenja prijavljenih noćnih pritužbi na buku ili incidente (cilj: 10% pad pritužbi na buku 2027. u odnosu na 2023., i poboljšane povratne informacije u godišnjoj anketi građana o „noćnoj bezbjednosti“). Podkomisija Noćnog savjeta za bezbjednost pregledaće policijske i izvještaje zajednice svaki kvartal.

- **Trošak i finansiranje:** Niski do umjereni trošak, uglavnom mjeren u satnici za osoblje. Prilagođavanja policijskih patrola rukovodi lokalna služba bezbjednosti (dogovoriti prilagođavanje smjena, što može izazvati prekovremeni rad – procenjeno 5.000 € za vrhunac sezone. Tu je i trošak za mjere koje su bazirane na zajednici (poput obuke volonterskih noćnih čuvara ili štampanja letaka), ali se radi o malom trošku (nekoliko stotina eura iz budžeta grada). Ako su uključene tehničke mjere (npr. pilot mobilne aplikacije za prijavu buke ili hitne alarme), grad će alocirati sredstva iz budžeta ili tražiti mali EU grant (postoje fondovi za bezbjednost i inovacije). Ukupno, nema velikog novog finansiranja – radi se o pametnijoj upotrebi postojećih resursa.

- **Rizik:** Otpor sprovođenju – barovi ili turisti mogu se suprotstaviti strožijim pravilima (strah da će naštetiti poslu). Ublažavanje: uključiti aktere noćnog života u izradumjera (preko Noćnog savjeta), kako bi oni razumjeli da ovi koraci pomažu svima. Grad će, takođe, fazno uvoditi mjere sa kampanjama svijesti umjesto teških kazni odmah (npr. prvo davati upozorenja, zatim kasnije razmatrati kazne ako nepoštovanje nastavi). Drugi rizik su neuspjesi u koordinaciji, jer ovo uključuje policiju, zajednicu i lokalne javne službe. Da bi se to ublažilo, uspostaviće se jasni kanali komunikacije – na primjer, WhatsApp grupa ili direktna liniju između osoblja i policijske patrole, kako bi se brzo adresirali problemi. Bili bi održavani i povremeni sastanci, gdje sve strane pregledaju kako plan noćne bezbjednosti radi. Čineći da se svi osjećaju dijelom rješenja, plan smanjuje rizik da zainteresovane strane ne sarađuju.

Akcija 5.4: Poboljšanje noćnih javnih sadržaja – Osigurati osnovne sadržaje poput javnih toaleta, osvjetljenja i signalizacije da budu dostupni i funkcionalni noću u ključnim područjima. Ova akcija može podrazumijevati produženje radnog vremena određenih javnih toaleta (ili instaliranje automatskih u zonama noćnog života), dodavanje direkcione signalizacije vidljive noću (na primjer, znakovi koji vode do taksi stajališta ili najbližeg autobusnog stajališta itd.), i postavljanje više kanti za otpad i kasnonoćno prikupljanje otpada u zabavnim područjima da ostanu čista.

Očekivani rezultat: Udobnije i praktičnije okruženje poslije mraka, što podržava sve druge inicijative jer ljudi će vjerovatnije da ostanu vani i uživaju ako, recimo, znaju da postoji toalet ili da područje nije pretrpano otpadom do ponoći. Takođe pomaže održavanju javnog reda i čistoće.

Ključni resursi: Budžet za komunalne usluge, eventualno oprema kao što su kante sa senzorima koje alarmiraju kada su pune (digitalna integracija).

Nosilac: Javno komunalno preduzeće Komunalno.

Partneri: TO Budva

Vremenski okvir: Poboljšanja implementirana prije svake ljetnje sezone (2026. mali pomaci, veći do 2027.).

(Akcije Cilja 5 stvaraju osnovu – transport, briga o djeci, bezbjednost, sadržaji – koja omogućavaju noćnom životu da cvjeta bez nepotrebnih smetnji ili isključenja. Ove usluge osiguravaju da, bilo da je u pitanju radnik koji završava smjenu, turista napolju do kasno ili roditelj, grad ima nešto na licu mjesta da vam pomogne, time podstičući istinski inkluzivan noćni grad. One takođe pokazuju da Budva brine o opštem dobru, a ne samo o zabavi.)

Kombinacija ovih pet strateških ciljeva i njihovih akcija čini cjelokupan integrisani akcioni plan za Budvu poslije mraka. Ciljevi se međusobno dopunjuju: na primjer, novi kulturni događaji (Cilj 1) oslanjaće se na nove prostore (Cilj 2), biće pokretani obučenim ljudima i promovisani preko mreža (Cilj 3), vođeni i praćeni od Noćnog savjeta (Cilj 4), i pristupačni zahvaljujući saobraćaju i sigurni zahvaljujući noćnim uslugama (Cilj 5). Ova integrisana logika osigurava da plan bude koherentan, uz međusobno pojačavanje efekata svakog pojedinačnog cilja.

Svaka akcija je procijenjena po integrisanoj metodi: većina akcija odražava više aspekata (socijalni, ekonomski, ekološki). Na primjer, noćni autobus je ekonomski opravdan (radnici dolaze do poslova), mjera je socijalne jednakosti, a ujedno ima i ekološku komponentu (manje upotrebe automobila). Bioskop na otvorenom je kulturna inicijativa, ali ujedno i prostorna (oživljava javni prostor), a uz to povezuje zajednicu.

Da bi pratili integraciju, Noćni savjet Budve takođe će povremeno evaluirati svaku akciju prema URBACT kriterijumima integracije, da bi bile identifikovane u eventualne praznine

(na primjer, ako akciji nedostaje određena zainteresovana strana ili dimenzija, može se prilagoditi)

Uz ovaj set dobro zaokruženih ciljeva, Budva je spremna transformisati svoju noćnu ekonomiju na uravnotežen, održiv način.

Slika 1: Mapa Budve – Lokacije ključnih pilot akcija

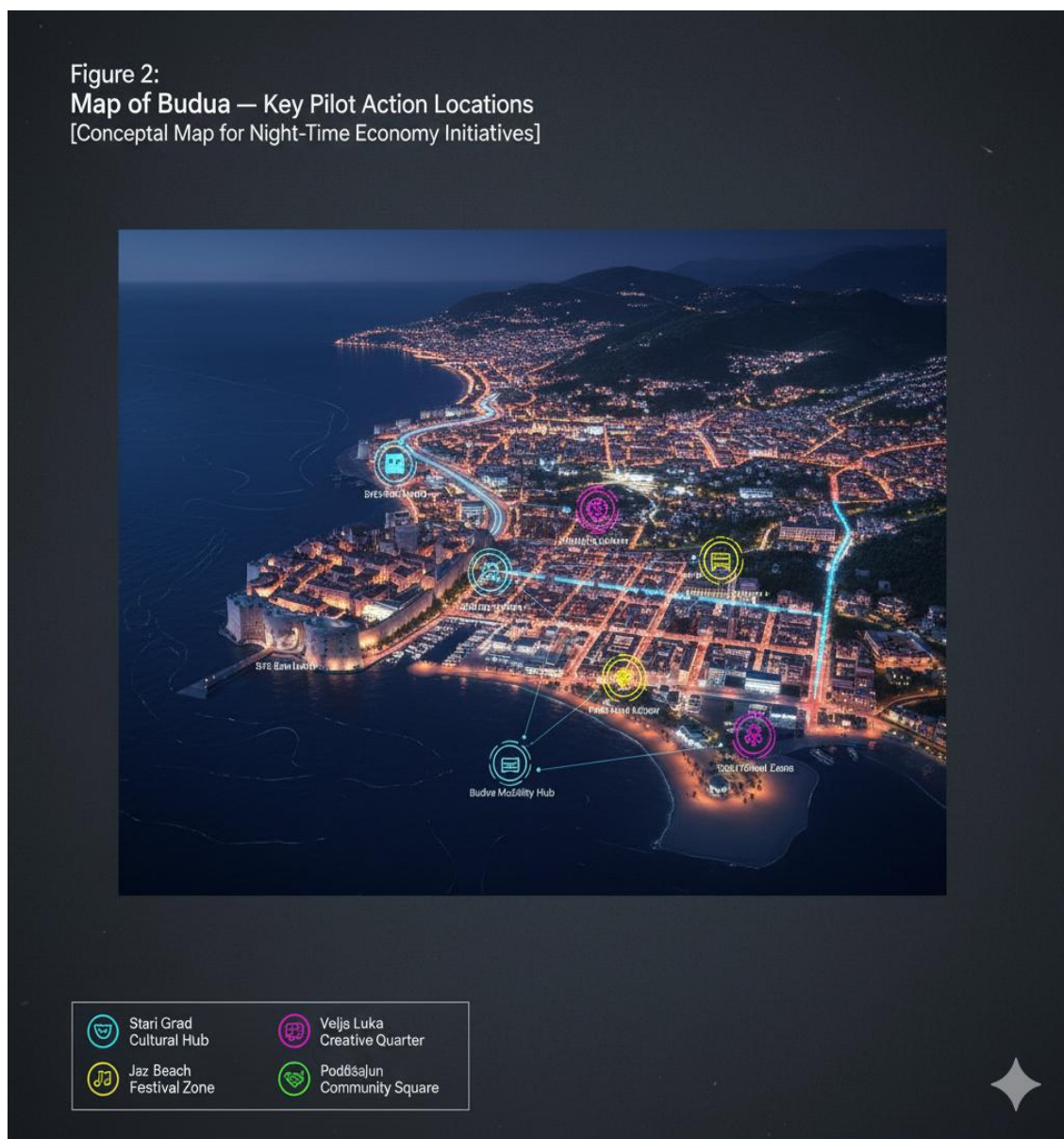

Tabela 1: Pregled akcija po strateškim ciljevima – naziv, svrha, nosilac i vremenski okvir

Cilj 1 – Stvaranje kulturne “živosti”			
(Akcija)	Svrha (Očekivani rezultat)	Nosilac	Timing
1.1 Noćni bioskop na otvorenom	Uvesti događaje noćnog bioskopa na otvorenom da angažuje zajednicu i obogati kulturni noćni život.	Odjeljenje za kulturu Budve / Gradsko pozorište	Ljeto 2026–2027
1.2 Obnova Kuće Medin	Obnoviti historijsku Kuću Medin kao noćni kulturni centar (izložbe, nastupi).	Opština i Odbor za nasljeđe	~18 mjeseci (završetak do 2027.)
1.3 Osvjetljenje parkova (Mirište i Miločer)	Instalirati osvjetljenje u parkovima da poboljša bezbjednost i podstakne noćnu upotrebu od strane stanovnika/turista.	Odjeljenje za javne radove (Komunalno)	6–9 mjeseci (2027.)
1.4 Ruralni kulturni centri	Stvoriti kulturne prostore u ruralnim selima za nastupe, radionice i događaje zajednice.	Odjeljenje za ruralni razvoj	~9–12 mjeseci (početak 2027.)
1.5 Program mikrograntova za noćnu kulturu	Uspostaviti fond za podršku ruralnim organizacijama u organizovanju kulturnih aktivnosti tokom cijele godine.	Opštinsko odjeljenje za finansije	~6–12 mjeseci (2027.)
1.6 Galerija na otvorenom u Ivanovićima	Razviti galeriju na otvorenom među starim maslinama da privuče posjetioce i umjetnike.	Turistička organizacija Budve	~9–12 mjeseci (do kraja 2026.)
1.7 Omladinski kreativni centri	Uspostaviti male centre za mlade sa umjetničkim i edukativnim programima da suzbije odliv mladih.	Ured za razvoj mladih	~6–9 mjeseci (pokretanje 2026–2027)
Cilj 2 – Novi prostori za noćnu ekonomiju			
(Akcija)	Svrha (Očekivani rezultat)	Nosilac	Timing

2.1 Tehnički planovi za nove projekte noćne infrastrukture	Pripremiti visokokvalitetnu projektno-tehničku dokumentaciju za investicije u nove noćne prostore (osnova za gradnju).	Odjeljenje za urbanističko planiranje	~6–12 mjeseci (tokom 2027.)
2.2 Diverzifikacija noćne ponude (događaji na otvorenom)	Proširiti kulturne i rekreacione aktivnosti noću (npr. bioskop na otvorenom u školskim dvorištima, akvarijumski događaji) da rasprši gužve izvan Starog grada.	Odjeljenja za kulturu i turizam	Pilot do aprila 2027.; integrisati u godišnji program
2.3 Poboljšanja javnih prostora Starog grada prilagođena noći	Poboljšati noćnu estetiku grada kroz osvjetljenje, javnu umjetnost i čišće, bezbjednije ulice.	Odjeljenja za urbanističko planiranje i javne radove	~12–18 mjeseci (do sredine 2027.)
2.4 Privlačenje posjetilaca u nove zone	Povećati promet u novim noćnim prostorima kroz marketinške kampanje, događaje i partnerstva (podsticanje noćne ekonomije izvan centra).	Turistička organizacija Budve	Kontinuirano (mjeriti uticaj do 2028.)

Cilj 3 – Rast noćne ekonomije

(Akcija)	Svrha (Očekivani rezultat)	Nosilac	Vremenski okvir
3.1 Debate zainteresovanih strana	Organizovati lokalne debate sa preduzetnicima, stručnjacima i službenicima da generišu ideje za rast noćne ekonomije.	Privredna komora Budve	3–6 mjeseci (prve sesije rano 2026.)
3.2 Konferencije o noćnoj ekonomiji	Organizovati konferencije (nacionalni/međunarodni stručnjaci) za razmjenu znanja, podsticanje partnerstava i privlačenje investicija.	Privredna komora Budve	~6–9 mjeseci (događaj krajem 2026.)

3.3 Radionice i obuke	Pružiti radionice za izgradnju vještina preduzetnicima i radnicima (poslovne vještine, ugostiteljstvo itd.) da ojačaju noćnu ekonomiju.	Privredna komora Budve	~3–6 mjeseci (uvođenje 2027.)
3.4 Programi podrške mladima i ženama	Pokrenuti programe finansijske pomoći i mentorstva za mlade i ženske preduzetnice (inkluzivni rast u noćnoj ekonomiji).	Privredna komora Budve	~6–8 mjeseci (početak krajem 2026., kroz 2027.)

Cilj 4 – Upravljanje noćnom ekonomijom

(Akcija)	Svrha (Očekivani rezultat)	Nosilac	Vremenski okvir
4.1 Osnivanje Savjeta za noćnu ekonomiju	Formalno stvoriti Noćni savjet (nadogradnja URBACT ULG-a) za koordinaciju i upravljanje inicijativama noćne ekonomije Budve.	Opština (Kancelarija gradonačelnika i Odjeljenje za razvoj)	~6–9 mjeseci (2026.)
4.2 Imenovanje Savjeta i pravila	Imenovati reprezentativne članove (javni, privatni, zajednica) i definisati procedure i raspored sastanaka Savjeta.	Opština (Administracija)	~3–6 mjeseci (2026.)
4.3 Podrška nacionalne politike	Angažovati nacionalna ministarstva da priznaju i podrže rad Noćnog savjeta; zagovarati podržavajuće nacionalne politike noćne ekonomije.	Opština + Nacionalna ministarstva	~6–12 mjeseci (2026–2027)

Cilj 5 – Javne usluge za noć

(Akcija)	Svrha (Očekivani rezultat)	Nosilac	Vremenski okvir

5.1 Noćna autobuska usluga	Pokrenuti sigurnu, pouzdanu uslugu javnog autobusa tokom 23–6 sati da omogući radnicima i posjetiocima putovanje noću.	Opštinsko odjeljenje za transport	~6 mjeseci pripreme (operativno do ljeta 2026.)
5.2 Program noćne brige o djeci	Pružiti pristupačnu noćnu brigu o djeci da roditelji (posebno majke) mogu raditi ili prisustvovati događajima noću (poboljšava jednakost i bezbjednost).	Opštinsko odjeljenje za socijalnu zaštitu	~12–18 mjeseci (pokretanje do sredine 2026.)

5. Okvir implementacije

Nakon sveobuhvatnog pregleda u prethodnom odjeljku, identifikovali smo broj prioriternih akcija koje će biti analizirane na dubljem nivou, kako bismo ih pripremili za implementaciju. Ove akcije su izabrane na osnovu njihove direktne povezanosti sa vizijom i njihovog potencijala da ostvare najznačajniji uticaj u početnim fazama IAP-a. Za svaku akciju sproveli smo detaljnu analizu koja obuhvata finansijske resurse, izvore finansiranja, indikatore performansi i potencijalne rizike, kako je istaknuto u Smjernicama IAP-a. Ovaj usavršeni pristup pomaže nama i našim zainteresovanim stranama da razumijemo puni opseg svake inicijative, od koncepta do operativnosti. Na primjer, dok pružanje noćnog javnog prevoza može izgledati kao široka ideja, naša detaljna analiza je usavršava u specifičnu, mjerljivu akciju: „Aktiviranje 1 noćne autobuske linije koja povezuje predgrađa sa centrom grada u ljetnjem periodu“. Takođe, identifikovali smo aktere koji treba da budu uključeni, poput specifičnih NVO gdje je moguće, da osiguramo odgovornost i motivišemo ih za njihovo aktivno učešće.

Slika 2: Vremenski okvir akcija (2024–2027), dijagram vremenskog plana koji mapira sve glavne akcije kroz godine

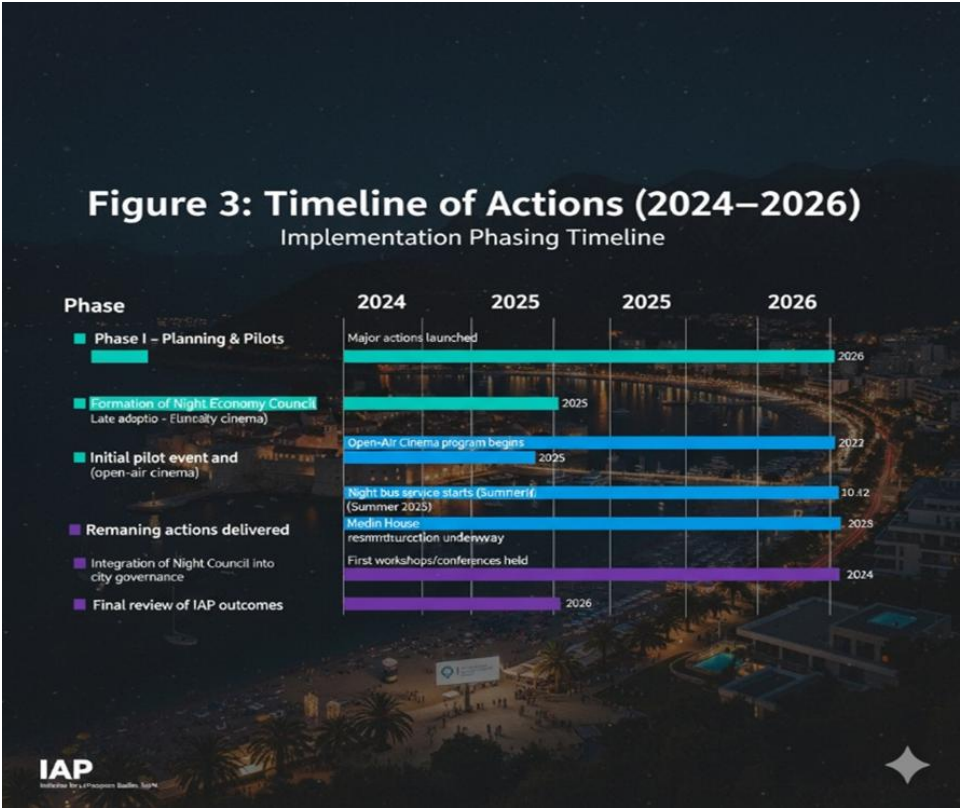

Tabela 2: Vremenski okvir faza implementacije

Faza	Ključni vremenski okvir	Akcije i prekretnice
Faza I – Planiranje i piloti	Kraj 2023. – Početak 2026.	Usvajanje IAP-a; formiranje Savjeta za noćnu ekonomiju (do kraja 2025.); početni pilotski događaj (npr. ljetnji bioskop na otvorenom 2026.).
Faza II – Implementacija	2026/27	Pokretanje glavnih akcija: Počinje program bioskopa na otvorenom; završeno osvjetljenje parkova; pokreće se noćna autobuska usluga ljeti 2026.; rekonstrukcija Kuće Medin u toku; održane prve radionice/konferencije.
Faza III – Konsolidacija	2027	Isporuka preostalih akcija: Otvara se usluga noćne brige o djeci 2027.; ruralni kulturni centri operativni; integracija Noćnog savjeta u

		upravljanje gradom; konačni pregled ishoda IAP-a krajem 2027.
--	--	---

5.1. Upravljanje i politička posvećenost

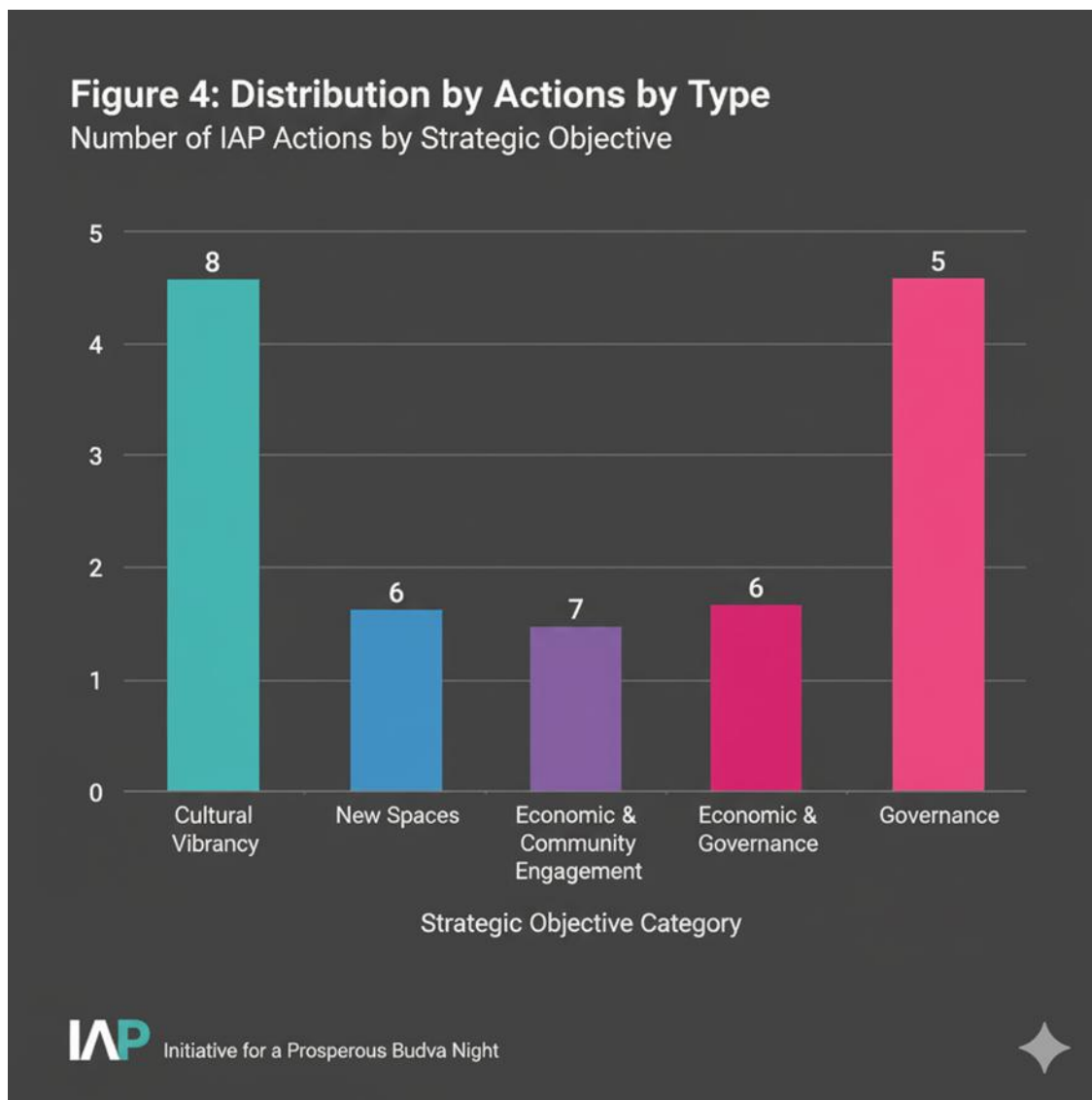
Politička i administrativna posvećenost: Gradsko rukovodstvo je zvanično podržalo IAP, što je ključno za davanje legitimiteta planu i obezbjeđivanje saradnje među zainteresovanim stranama i odgovornim Sekretarijatima. Predsjednik Opštine Budva i Skupština Opštine obavezali su se da integrišu ciljeve IAP-a u radne planove i budžete opštine. U praktičnom smislu, to znači da IAP nije samostalna lista želja već dio zvaničnih strateških dokumenata grada. Svako relevantni opštinski sekretarijat (urbanizam, društvene djelatnosti, saobraćaj itd.) je upućeno da uključi akcije IAP-a u svoje godišnje programe. Na primjer, Sekretarijat za komunalno-stambene poslove uključio je pilot noćnog autobusa u svoju strategiju saobraćaja i budžetski zahtjev za 2027. godinu, a Sekretarijat za društvene djelatnosti alociraće dio svojih sredstava za nove događaje iz IAP-a.

Da bi se održao zamah, administracija Budve redovno će komunicirati napredak i održavati podršku na najvišem nivou. Kabinet predsjednika primaće kvartalne izvještaje od Noćnog savjeta (nakon što bude uspostavljen) o napretku IAP-a, a predsjednik ili osoba koju on delegira javno će zagovarati plan. Ova podrška sa vrha pomaže da se ublaži rizik političkih promjena – ranim osiguranjem podrške multisektorskog i višestranačnog opštinskog Savjeta za IAP, plan postaje zajednički cilj, koji nije vezan za jednu administraciju.

Struktura upravljanja: Na operativnom nivou, implementira se višeslojni pristup upravljanju:

- U okviru Opštine biće uspostavljen Upravni odbor, koji se sastoji od rukovodilaca (ili viših predstavnika) svih uključenih Sekretarijata. Ovaj odbor se sastaje povremeno da koordinira isporuku akcija, rješava birokratske prepreke i osigurava da se resursi obezbjeđuju. On djeluje kao interni tim za upravljanje projektom noćne ekonomije grada.
- Budvanski Noćni savjet (nakon pokretanja u skladu sa Ciljem 4) postaće centralna platforma za upravljanje. Uključivaće gradske službenike, ali i eksterne zainteresovane strane, efikasno spajajući gradsku vlast i zajednicu. Uloga Noćnog savjeta je savjetodavna i nadzorna – pregledaće napredak implementacije, nuditi sugestije ili iznositi brige, te pomagati u usklađivanju napora zainteresovanih strana. Na primjer, ako neka akcija kasni, Savjet može rješavati probleme dovodeći dodatne partnere ili preporučujući prilagođavanja.
- Biće određen Koordinator za noćnu ekonomiju (moguće bivši koordinator ULG-a ili novo imenovani službenik u gradskoj administraciji) koji služi kao svakodnevni menadžer izvršenja IAP-a. Ova osoba povezuje sekretarijate, oprati vremenske rokove i organizuje

sastanke. Može biti smještena u, recimo, Kabinetu Predsjednika opštine, sa međusektorskim ovlašćenjima. Ova struktura upravljanja osigurava i vertikalnu koordinaciju (unutar hijerarhije gradske administracije) i horizontalnu koordinaciju (preko sekretarijata i sa eksternim zainteresovanim stranama). Takođe institucionalizuje participativni duh URBACT-a u fazi implementacije: zainteresovane strane nisu samo konsultovane u planiranju; one nastavljaju imati glas preko Noćnog savjeta tokom izvršenja.

Slika 3: Raspodjela akcija po tipu – Stubni dijagram koji prikazuje broj akcija IAP-a po kategoriji

5.2. Angažman zainteresovanih strana i učešće URBACT lokalne grupe (ULG)

Angažman URBACT lokalne grupe: ULG koja je pomogla u dizajnu IAP-a neće se raspustiti – njenim članovi biće podstaknuti da nastave učešće, bilo kroz Noćni savjet ili kroz specifične radne grupe za akcije. Na primjer, podgrupa ULG-a za „mobilnost“ može nastaviti da se sastaje kako bi pomogla u usavršavanju detalja noćne autobuske usluge, uključujući raspored i promociju, radeći zajedno sa Srketarijatom za komunalno-stambene poslove. U suštini, ULG prelazi iz tijela za planiranje u mrežu podrške implementaciji. Konkretno, svi aktivni članovi ULG-a biće pozvani da preuzmu uloge u fazi implementacije – prvenstveno kroz novoformirani Noćni savjet ili posvećene radne grupe za akcije. U praksi, početni sastav budvanskog Noćnog savjeta u velikoj mjeri će se oslanjati na članove ULG-a da osigura kontinuitet. Opština je odlučila da automatski uključi ključne predstavnike zainteresovanih strana iz ULG-a u inauguralni Savjet (na primjer, članovi ULG-a iz turističke organizacije, policije, kancelarije za mlade itd. prelaze u iste uloge u Noćnom savjetu). Za eventualna dodatna mjesta u Savjetu namijenjena zajednici, biće pokrenut javni poziv, ali se očekuje da učesnici ULG-a budu u prednosti u tom izboru zbog svog iskustva. Ovaj pristup garantuje da ljudi koji su ko-kreirali plan budu direktno uključeni u njegovo upravljanje i isporuku. Mnogi pojedinci iz ULG-a jednostavno će promijeniti uloge – od savjetnika tokom planiranja do implementatora tokom izvršenja – čime se čuva znanje i posvećenost. Pored toga, bivši članovi ULG-a koji preferiraju fokus na specifičan projekat (umjesto sjedenja u Savjetu) pridružiće se radnim grupama za pojedinačne akcije (na primjer, podgrupa ULG-a za mobilnost nastavlja kao neformalni radni tim da pomogne u implementaciji pilota noćnog autobusa u Cilju 5). Na ovaj način, energija ULG-a se ne gubi već kanalizuje u uvođenje plana. Budva efikasno transformiše svoju ULG u stub implementacije, osiguravajući da duh saradnje nastavi dalje. Ovo održava aktivno angažovanje civilnog društva i poslovnih partnera, čuvajući saradnički duh.

Proširenje mreže zainteresovanih strana: Kako implementacija napreduje, dodatne zainteresovane strane biće uključene po potrebi za specifične akcije:

- Ako akcija zahtijeva stručnost ili partnere koji nisu bili u originalnoj ULG-u, oni će biti dodati. Na primjer, za akciju noćne brige o djeci, opština će uključiti udruženja roditelja i eventualno Ministarstvo prosvjete – grupe koje nisu bile aktivne u fazi planiranja ULG-a.
- Grad planira da drži javnost informisanom i uključenom, dijeleći informacije o ažuriranju IAP-a kroz sastanke zajednice i lokalne medije. Biće organizovani povremeni javni forumi (slični debatama u Akciji 3.1) gdje građani mogu dati povratne informacije o tekućim inicijativama ili predlagati poboljšanja. Ovaj otvoreni kanal osigurava da plan ostane responsivan na potrebe zajednice i gradi javno povjerenje.

Komunikacija i participacija zajednice: Strategija komunikacije koja će biti na snazi, kako bi pružila široko širenje informacija o aktivnostima IAP-a:

- Informacioni portal „Budva poslije mraka“ biće održavan na sajtu grada i preko prisustva na društvenim mrežama. Na njemu će se navoditi nadolazeći događaji (poput onih pod Ciljem 1), objavljivati nove usluge (poput rasporeda noćnog autobusa) i dijeliti priče o uspjehu (na primjer, isticanje ženske preduzetnice koja je otvorila štand na noćnoj obrtničkoj pijaci uz pomoć šeme podrške IAP-a).
- Redovna press saopštenja i eventualno kvartalni bilten ističu napredak, održavajući pažnju u očima javnosti i osiguravajući da zainteresovane strane vide vrijednost svojih doprinosa.
- Važno, članovi zajednice biće pozvani da učestvuju u određenim akcijama, npr. volontirajući na događajima, pridružujući se radnim grupama Noćnog savjeta ili doprinoseći praćenju aktivnosti (poput korišćenja mobilne aplikacije za povratne informacije o noćnom autobusu ili prijavljivanje problema u noćnim zonama).
- Plan eksplicitno teži održavanju inkluzivnog donošenja odluka postignutog tokom planiranja. Ako su potrebna prilagođavanja akcija, zainteresovane strane (preko Noćnog savjeta ili relevantne radne grupe) raspravljaće o njima i postići konsenzus ili barem kompromis prije nego što se promjene izvrše. Ovo sprječava jednostrane odluke koje bi mogle otuđiti partnere.

Ukratko, angažman zainteresovanih strana u implementaciji je od izuzetne važnosti „Meka“ infrastruktura povjerenja i saradnje izgrađena tokom faze planiranja kontinuirano će se njegovati kroz transparentnu komunikaciju, inkluzivne sastanke i zajedničko rješavanje problema.

5.3. Monitoring, Evaluacija i Učenje

Implementacija IAP-a nije linearni proces – biće iterativna, sa uključenom komponentom učenja i prilagođavanja. Da bi se to olakšalo, Budva uspostavlja robustan mehanizam praćenja i evaluacije (M&E):

Jedinica za praćenje: Grad će kreirati malu Jedinicu za praćenje i učenje (kako je preporučeno od stručnjaka). Ovo može biti virtuelna jedinica koja se sastoji od koordinatora IAP-a i nekoliko pojedinaca vještih u radu sa podacima iz različitih odjeljenja.

Njihovi zadaci:

- Definisanje ključnih indikatora performansi (KPI) za svaku akciju i cilj, zajedno sa ciljnim vrijednostima gdje je primjenjivo: Na primjer, KPI mogu uključivati: broj korisnika noćnog autobusa sedmično, broj održanih noćnih događaja godišnje, smanjenje prijavljenih pritužbi na buku, ekonomske indikatore poput povećanja prihoda noću van sezone, indikatore bazirane na anketama poput procenta stanovnika koji se osjećaju sigurno noću itd.

– Redovno prikupljanje podataka: Ova jedinica uspostaviće procese za prikupljanje relevantnih podataka: brojanje putnika od strane Sekretarijata za komunalno-stambene poslove, posjećenost događaja od kulturnih organizatora, te povratne informacije zainteresovanih strana preko anketa ili sastanaka.

Prikupljanje i analiza podataka: Koristiće se alati za efikasno praćenje:

- Ankete i obrasci za povratne informacije (moguće digitalni) nakon događaja ili na godišnjem nivou da procijene zadovoljstvo javnosti i sugestije.
- Saradnja sa institucijama poput Turističke organizacije ili nacionalnog Zavoda za statistiku za praćenje turističkih i ekonomskih indikatora vezanih za noćni život (noćenja van glavne sezone, stope popunjenosti produžene događajima itd.).
- Sastanci Noćnog savjeta takođe će služiti kao tačke praćenja, jer svaki član može izvještavati o relevantnim temama (na primjer, predstavnik policije izvještava o trendovima bezbjednosnih incidenata noću, predstavnik ugostitelja o tome kako ide kasni promet).

Evaluacija: Barem jednom godišnje sprovodiće se formalna evaluacija napretka IAP-a. U 2027. godini Budva planira srednjoročni pregled IAP-a:

- Ovaj pregled upoređiće postignuća sa početnom baznom linijom (situacija 2023./rano 2027.) i postavljenim ciljevima. Uključivaće zainteresovane strane u refleksiji o onome što funkcioniše i što ne.
- Evaluacija će dati kratak izvještaj koji ističe uspjehe, izazove i preporuke za korekcije kursa.

Na kraju 2027. godine (kada se završava period finansiranja URBACT projekta), sprovedeće se sveobuhvatna evaluacija koja će procijeniti koliko je Budva napredovala ka viziji, koje akcije su završene, koje treba produžiti i koji neočekivani ishodi su se pojavili.

Učenje i prilagođavanje: Ključno, nalazi iz praćenja i evaluacija neće samo biti arhivirani, već će se na njih djelovati:

- Ako akcija daje pad u pokazateljima (npr. serija radionica imala nisku posjećenost), grad će istražiti zašto (vrijeme, sadržaj, nedostatak publiciteta) i prilagoditi je shodno tome (možda promijeniti raspored ili poboljšati marketing).
- Obrnuto, ako inicijativa premašuje očekivanja ili postoji veća potražnja (recimo noćni autobus je izuzetno popularan i prepun), grad će se prilagoditi proširivanjem usluge ili dodavanjem ruta.
- Nove ideje mogu proizaći tokom implementacije. Na primjer, zainteresovane strane mogu predložiti novu akciju ili varijaciju postojeće (možda se snažno pojavi potreba za „Noćnom pijacom“). Struktura upravljanja dozvoljava da se takvi prijedlozi evaluiraju i, ako su korisni i resursi dozvoljavaju, integrišu u plan kao modifikacija.

Moto implementacije je, stoga, „planiraj – uradi – provjeri – prilagodi“. Budva želi ostati fleksibilna, osiguravajući da IAP ostane živi dokument umjesto krutog plana. Dokumentovanjem naučenih lekcija (dobrih praksi i zamki) i dijeljenjem istih (lokalno i sa URBACT mrežom), Budva takođe doprinosi znanju drugima.

Pored toga, učešće u URBACT mreži pruža eksterni nivo učenja: Budva može uporediti bilješke sa partnerskim gradovima koji implementiraju svoje IAP-ove, moguće kroz studentske posjete. Ovaj eksterni pogled može validirati pristup Budve ili pružiti svježije uvide za uključivanje.

Tabela 3: Ključni indikatori praćenja po cilju

Strateški cilj	Ključni indikatori u monitoringu (primjeri)
Cilj 1: Kulturna živost	Broj noćnih događaja održanih po godini; ukupna posjećenost noćnih kulturnih događaja; ocjene zadovoljstva publike (povratne informacije iz anketa).
Cilj 2: Novi prostori i urbana revitalizacija	Broj novih ili poboljšanih noćnih prostora (parkovi, lokaliteti); broj posjetilaca u ciljnim područjima poslije mraka; smanjenje prenapučenosti Starog grada (sezonski).
Cilj 3: Ekonomski rast	Broj podržanih preduzetnika/novih poslova; broj učesnika u obukama za noćnu ekonomiju; broj kreiranih radnih mjesta u noćnoj ekonomiji (posebno mladi/žene).
Cilj 4: Upravljanje noćnom ekonomijom	Broj održanih sastanaka Noćnog savjeta po godini; procenat akcija sa višestranačkim učešćem; usvojene političke mjere ili regulative za noćnu ekonomiju.
Cilj 5: Javne usluge i bezbjednost	Broj putnika noćnog autobusa; upotreba usluga noćne brige o djeci (broj porodica opsluženih); percepcija javnosti o noćnoj bezbjednosti (ankete ili statistike incidenata).

5.4. Institucionalizacija i održivost napora

Kontinuirano finansiranje i mobilizacija resursa: Grad aktivno radi na osiguranju da ključne akcije IAP-a imaju stabilne izvore finansiranja i nakon završetka projektnog perioda. Ovo uključuje diverzifikaciju izvora i postepeno prelazak na samoodržive modele:

– Za akcije poput noćne autobuske usluge, početna subvencija iz opštinskog budžeta ili turističke takse može se postepeno dopuniti prihodima od karata, sponzorstvima ili nacionalnim subvencijama za javni prevoz. Ako se pokaže uspješnom, usluga će biti uključena u redovne ugovore o javnom prevozu, obezbjeđujući dugoročnu finansijsku podršku.

– Kulturni događaji (npr. bioskop na otvorenom, festivali ili noćne pijace) mogu privući sponzore iz privatnog sektora (hoteli, kompanije za piće, turističke agencije) ili generisati prihode kroz naknade prodavaca, dok će mnogi ostati besplatni za javnost da očuvaju inkluzivnost. Grad će podsticati partnerstva sa Turističkom organizacijom Budve da ih promoviše kao stalne atrakcije, čime se indirektno obezbjeđuju sredstva kroz turističke budžete.

– Noćni savjet, sa minimalnim operativnim troškovima, biće finansiran iz redovnog budžeta grada. Ako bude potrebno, alociraće se sredstva dodatna sredstva za uključene sekretarijate ili koordinatore da održi aktivnost Savjeta.

– Opština će aktivno aplicirati za eksterne fondove: EU programe (poput Kreativne Evrope za kulturu, Interreg za mobilnost ili ruralni razvoj), nacionalne grantove (Ministarstvo kulture, turizma ili ekonomskog razvoja) i regionalne inicijative. Ovo će se kombinovati sa internim alokacijama da se smanji zavisnost od jednog izvora.

Jedan od rizika projekata baziranih na inicijativama je da blijede nakon početnog entuzijazma ili završetka finansiranja. Budva preduzima korake da institucionalizuje dobre prakse iz IAP-a i osigura dugoročnost:

Ugrađivanje u opštinske strukture: Već smo raspravljali o stvaranju Noćnog savjeta i integraciji ciljeva u planove odjeljenja. Pored toga:

– Neke akcije postaće dio rutinskih gradskih operacija. Na primjer, ako pilot noćnog autobusa uspije, namjera je da se uključi kao stalna karakteristika u ugovoru o javnom prevozu grada i nakon 2027. godine. Slično, prilagođavanja noćnog policijskog rada trebaju postati standardna strategija policije za Budvu, a ne samo jednokratni eksperiment.

– Pokrenuti kulturni događaji (poput bioskopa na otvorenom ili festivala) biće pozicionirani da uđu u redovan kulturni kalendar Budve. Grad ih može institucionalizovati dodjeljivanjem stabilne budžetske linije svake godine ili partnerstvom sa Turističkom organizacijom da postanu godišnji standardi promovisani u turističkim brošurama.

Budžetska održivost: Grad radi na osiguranju da finansiranje važnih akcija nastavi. Ovo može značiti postepeni pomak finansiranja sa eksternih izvora na interne ili samoodržive modele.

Održavanje zamaha ULG/zajednice: Dugoročno uključivanje građana takođe je oblik održivosti. Noćni savjet i kontinuirani angažman znače da izgrađeno znanje i strast ne nestaju. Neki članovi ULG-a ili aktivni građani mogu eventualno preuzeti uloge u tijelima implementacije, pa na primjer, veoma aktivan član ULG-a iz kulturne NVO može postati zvanični partner koji godišnje vodi festival.

Integracija politike: Još jedan aspekt je osiguranje da buduće gradske strategije eksplicitno uključuju razmatranja noćne ekonomije:

– Budva će ažurirati svoj Strateški plan razvoja: zahvaljujući ovom IAP-u, aspekti poput „cjelogodišnjeg turizma“ i „kulturne živosti noću“ vjerovatno će biti upisani u sljedeći strateški plan, apostrofirajući važnost ove oblasti.

– Ako su potrebne nove regulative ili uredbe (možda gradska uredba o zoniranju buke ili ažurirani režim licenciranja za kasnonoćne objekte), plan će dati snažan doprinos da se one usvoje, stvarajući podržavajuće regulatorno okruženje koje nadživljava vremenski okvir projekta.

Na ovaj način, IAP nije samo projekat sa rokom trajanja, već on postaje ugrađeni dio budvanskog urbanog razvoja, sa strukturama, budžetima i politikama koje osiguravaju da noćna ekonomija nastavi da cvjeta i nakon 2027. godine, koristeći stanovnicima i posjetiocima dugoročno.

5.5. Strategija finansiranja

Implementacija akcija IAP-a zahtijeva finansijske resurse iz različitih izvora. Strategija finansiranja Budve je diverzifikovana, težeći kombinaciji lokalnih, nacionalnih i eksternih (posebno EU) izvora u otpornoj mješavini:

- Opštinski budžet: Budva je alocirala dio svog opštinskog budžeta specifično za implementaciju IAP-a za godine 2026–2027. Ovo uključuje finansiranje pilot projekata (poput početne opreme za bioskop na otvorenom ili subvencioniranje probe noćnog autobusa), skromno finansiranje događaja i operativne troškove za koordinaciju. Integracijom ovih u zvanični budžet, grad osigurava bazno finansiranje. Na primjer, počevši od 2027., budžetska linija pod Sekretarijatom za društvene djelatnosti finansiraće „Program kulture poslije mraka“, a pod Sekretarijatom za komunalno-stambene poslove „Inicijativu noćne mobilnosti“. Grad će takođe prilagoditi svoj srednjoročni budžetski okvir da odražava očekivane veće kapitalne potrebe (poput rekonstrukcije Kuće Medin koja može zahtijevati višegodišnju alokaciju kapitalnih investicija, eventualno sa zajmovima ili sufinansiranjem).

- Nacionalni fondovi: Grad će aktivno tražiti sve dostupne nacionalne fondove. Iako Crna Gora trenutno nema program noćne ekonomije, Budva može koristiti postojeće fondove. Na primjer, Ministarstvo kulture ponekad finansira lokalnu kulturnu infrastrukturu – Budva će podnijeti zahtjev za sufinansiranje obnove kulturnog centra Kuća Medin. Ministarstvo turizma može imati grantove za produženje sezone – Budva može opravdati neke noćne događaje upravo time (produženje turističke sezone) i tražiti podršku. Ministarstvo saobraćaja može biti kontaktirano da pomogne finansiranje poboljšanja turističkog prevoza (noćni autobus može kvalifikovati ako se predstavi kao olakšavanje turizma).

- EU i međunarodni programi: S obzirom na orijentaciju Budve i URBACT kontekst, mnoge akcije mogu biti predložene za EU finansiranje:

- IPA (Instrument za pretpristupnu pomoć): prekogranični programi mogu financirati projekat održivog turizma uključujući noćni život (npr. Budva u partnerstvu sa gradom u Hrvatskoj ili Italiji na inicijativi kulturnih noći).
- Kreativna Evropa može potencijalno financirati seriju kulturnih događaja ili izgradnju kapaciteta za kulturne operatere (Akcije 3.3 i 3.4 mogu djelimično biti upakovane kao projekat Kreativne Evrope o osnaživanju mladih kulturnih preduzetnika noću).
- Erasmus+ može podržati razmjene ili obuke (na primjer, slanje lokalnih mladih organizatora događaja u druge zemlje na obuku i obrnuto).
- Programi Interreg Dunav ili Adrion mogu financirati pilot rješenja poput modela Noćnog savjeta ili noćne mobilnosti ako su u partnerstvu sa drugim opštinama, koje se suočavaju sa sličnim problemima.
- URBACT sam nudi mreže za nastavak implementacije ili malu grant podršku, što će Budva iskoristiti ukoliko bude moguće.
- Pored toga, grad je otvoren za druge donatore: UNDP (koji često u Crnoj Gori podržava inicijative održivog razvoja) ili kulturne fondacije (za umjetnost u javnim prostorima). Kancelarija za međunarodnu saradnju preuzeće zadatak identifikacije i apliciranja za takve pozive. Plan je podnijeti barem 2–3 prijedloga 2025–2026. da bi se osiguralo dodatno finansiranje do 2027.
- Privatni sektor i javno-privatna partnerstva (PPP): Strategija takođe uključuje iskorišćavanje investicija privatnog sektora, gdje je moguće. Neke akcije prirodno privlače privatni interes: na primjer, ako grad uspostavi infrastrukturu za noćnu pijacu, privatni prodavci investiraju u svoje štandove. Ili ako grad obnovi zgradu za kulturni prostor, može dovesti privatnog operatera da je vodi pod koncesijom, koji zatim održava i programira (smanjujući tekuće troškove grada). Noćni savjet uključuje zainteresovane strane iz poslevne zajednice, koje mogu identifikovati prilike za sufinansiranje – npr. vlasnici barova kolektivno sponzorišu kampanju za odgovoran noćni život ili doprinesu troškovima dodatnog čišćenja ulica jer im to koristi. Takođe, veće kompanije mogu biti zainteresovane za sponzorisanje velikih događaja ili komponenti festivala. Grad će tražiti sponzorske dogovore koji se usklađuju sa ciljevima IAP-a (sa odgovarajućim marketinškim koristima za sponzore, poput vidljivosti brenda na događajima).
- Ukupna procjena troškova: Kao dio finalizacije IAP-a, Budva je grubo procjenila ukupni trošak implementacije svih akcija. Iako tačni iznosi nisu dati u ovom tekstu, grad zna da implementacija ovog plana zahtijeva nekoliko miliona eura u narednim godinama (sa infrastrukturnim projektima poput obnove koji su kapitalno teški, dok su mnoge meke akcije relativno niskotroškovne). Napravljena je gruba raspodjela (na primjer: rekonstrukcija Kuće Medin 500.000 €, pilot noćnog autobusa 50.000 €/godišnje, program događaja 100.000 €/godišnje itd.). Stoga, uspjeh strategije finansiranja zavisi od osvajanje nekih eksternih grantova i uključivanja partnera. Grad je postavio cilj da osigura barem 30–40% potrebnih sredstava iz eksternih izvora (EU, nacionalni, sponzori), da ne preoptereći lokalni budžet.

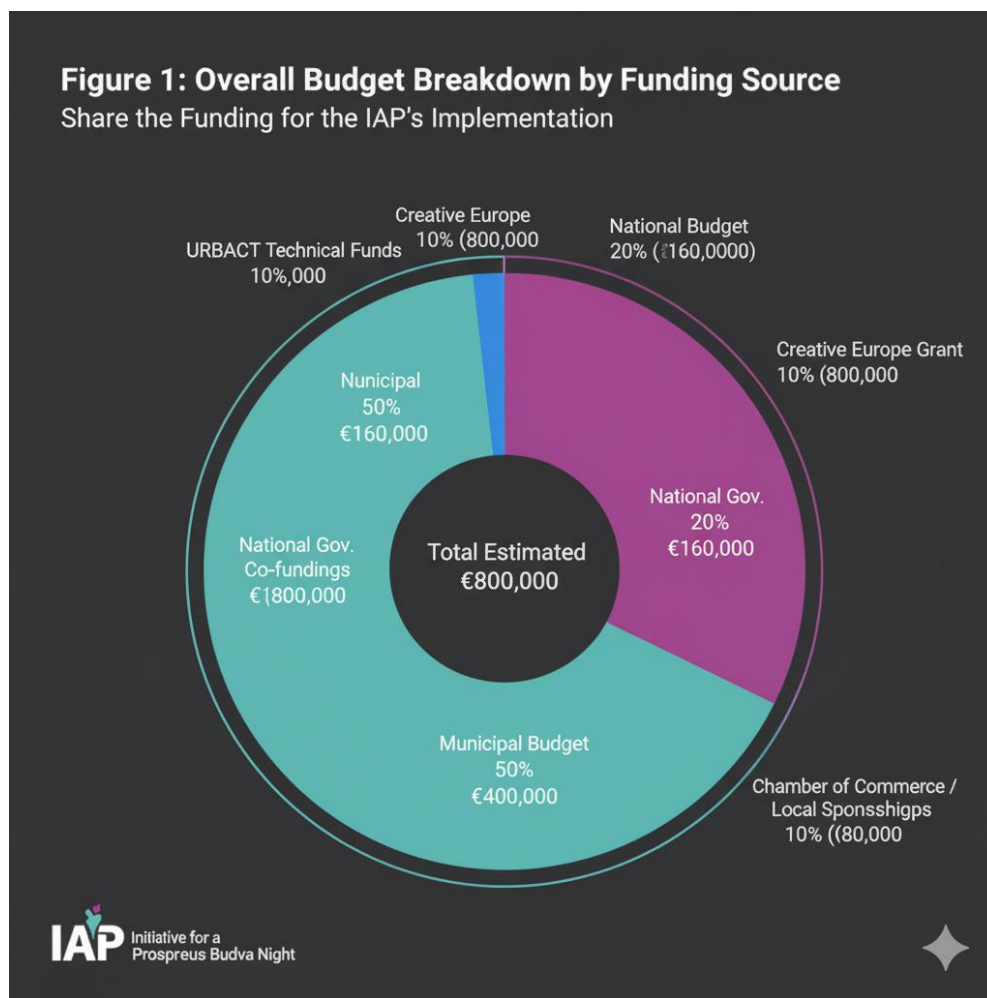
- **Finansijsko praćenje:** Jedinica za praćenje takođe će pratiti potrošnju u odnosu na budžet i osigurati troškovnu efikasnost. Ako neke akcije budu završene u iznosu manjem od planiranog budžeta, sredstva se mogu realocirati na druge. Ako su neke previše skupe, razmatraće se prilagođavanje ili fazna implementacija. Plan neće premašiti potrošnju van onoga što savjet odobrava, jer sve nove finansijske obaveze zahtijevaju odobrenje Savjeta, što osigurava fiskalnu disciplinu.

Diverzifikujući izvore finansiranja i planirajući za više scenarija, Budva namjerava finansijski zaštititi IAP koliko god je moguće. Uključivanje Kancelarije za međunarodnu saradnju grada i Sekretarijata za budžet, računovodstvo i ekonomske aktivnosti u Upravni odbor znači da će prilike za finansiranje kontinuirano biti istraživane i usklađivane sa akcijama.

Tabela 4: Procjenjena alokacija budžeta po cilju

Strateški cilj	Procjenjeni budžet (€)	Primarni izvori finansiranja
Cilj 1: Kulturna živost (događaji, prostori)	€300,000	Opštinski budžet; grant Kreativna Evropa
Cilj 2: Novi prostori i planiranje	€150,000	Opštinski budžet; tehnička sredstva URBACT-a
Cilj 3: Inicijative ekonomskog rasta	€100,000	Privredna komora; lokalna sponzorstva
Cilj 4: Upravljanje noćnom ekonomijom (Savjet)	€50,000	Opštinska administrativna sredstva
Cilj 5: Javne usluge (saobraćaj/briga o djeci)	€200,000	Opštinski budžet; sufinansiranje nacionalne vlade
Ukupni procijenjeni budžet	€800,000	<i>(Svi izvori kombinovani)</i>

Slika: Ukupna raspodjela budžeta po izvoru finansiranja - dijagram ilustruje udio finansiranja po izvoru za implementaciju IAP-a

5.6. Upravljanje rizicima

Nijedan plan nije bez rizika, a Budva je proaktivno identifikovala ključne rizike za implementaciju IAP-a zajedno sa strategijama ublažavanja:

- Političke promjene ili slaba posvećenost: Promjena u lokalnom rukovodstvu ili prioritetima može ugroziti podršku IAP-u. Ublažavanje: Kao što je pomenuto, traži se konsenzus više stranaka uključivanjem širokog spektra političara (npr. lokalni parlament i odbornici iz različitih stranaka podržalo je plan). Takođe, institucionalizacijom (Noćni savjet itd.), teže je novoj administraciji da ih raspusti bez pažnje javnosti. Pored toga, vezivanje nekih akcija za kontinuirano obavezno finansiranje (poput EU grantova) može održati kontinuitet – ako grad osvoji EU projekat koji traje do 2028., svaka nova administracija imaće obaveze da ga nastavi.

- Povlačenje zainteresovanih strana: Postoji rizik da neki nevladini akteri izgube interes ili ne mogu nastaviti učešće zbog sopstvenih ograničenja (vrijeme, resursi, pomjeranje fokusa). Ublažavanje: Održavati zainteresovane strane motivisanim pokazivanjem rezultata (brzi dobici rano, slavlje uspjeha). Takođe, dodjeljivati jasne, smislene uloge zainteresovanim stranama da osjećaju odgovornost (na primjer, poslovno udruženje vodi podakciju). Ako neki odustanu, regrutovati nove (plan ima dinamički pristup angažmanu, uvijek otvoren za svježije doprinosioce poput novih startupova ili novih aktivnih građana). Dodjela priznanja (nagrade, zahvalnice u medijima) aktivnim zainteresovanim stranama takođe pomaže održavanju angažmana.
- Javno protivljenje ili apatija: Neke inicijative mogu naići na javni otpor (na primjer, stanovnici mogu se protiviti događajima u svojoj zoni zbog buke, ili konzervativne grupe mogu se opirati proširenju noćnog života, ili građani jednostavno ne angažuju kako se nadalo). Ublažavanje: Snažna komunikacija i inkluzija, kao što je rađeno kroz debate, kako bi se javnost edukovala o koristima plana. Takođe, prilagođavanje planova povratnim informacijama zajednice (npr. ako događaj u određenom parku smeta kvartu, probati drugi pristup tamo ili osigurati strožije kontrole umjesto forsiranja). Suštinski, važno je pokazati javnosti da su njihove brige uzete u obzir, što može pretvoriti protivnike u neutralne ili čak podržavaoce ako vide prilagođavanja. Kampanje za podizanje svijesti o pozitivnim uticajima (poput toga kako noćni život može stvoriti poslove za lokalce ili kako više kulturnih događaja zapravo može učiniti područja sigurnijim) dio su osvajanja srca i umova.
- Ekonomski faktori ili finansije: Ako očekivano eksterno finansiranje ne bude obezbijeđeno ili se lokalni budžet smanji (možda zbog ekonomske krize ili neočekivanih troškova), neke akcije mogu stati. Ublažavanje: Napraviti prioritet – grad je identifikovao koje su akcije obavezne (poput bezbjednosnih i saobraćajnih) i koje se mogu smanjiti ili odložiti ako je potrebno (možda neki od događaja). Takođe, potrebno je dizajnirati akcije da budu fleksibilne: na primjer, ako je puna rekonstrukcija zgrade previše skupa sada, moguće je uraditi djelimičnu obnovu da postane upotrebljiva, a ostatak radova završiti kasnije. Održavanje dobrih odnosa sa finansijerima i pokazivanje uspjeha takođe može dovesti do novih sredstava (uspjeh rađa investicije).
- Sezonalni karakter i eksterni faktori: Kao turistički grad, loša turistička godina (možda zbog regionalnih problema ili globalnih događaja poput pandemija) može uticati na posjećenost i finansiranje (manje prihoda od turističke takse itd.). Ublažavanje: Sam plan je uzeo u obzir ublažavanje sezonalnosti. Ukoliko se desi nešto poput pandemije, očigledno je da bi veliki događaji bili pogođeni. Budva se može preusmjeriti na manji obim ili online angažman u takvim slučajevima (kao što je naučeno globalno 2020.). Uz raznovrsnost akcija, od kojih su neke fokusirane na zajednicu, sa planom se može nastaviti čak i ako je turista manje, čime se osigurava da sve ne zavisi od eksternih posjetilaca.
- Rizik nedostatka kapaciteta: Lokalna administracija i zainteresovane strane mogu biti preopterećeni sprovođenjem brojnih zadataka, eventualno uzrokujući kašnjenja ili probleme u smislu kvaliteta. Ublažavanje: Moguće fazno sprovođenje akcija (ne sve u

jednoj godini). Takođe, moguće je koristiti eksternu ekspertizu gdje je potrebno – angažovati konsultante ili privremene menadžere projekata za obimnije zadatke, ako je lokalni kapacitet nizak. Noćni savjet, takođe, može pružiti podršku opštinskom rukovodstvu da odgovori na sve obaveze (možda dodijeliti više osoblja ili realocirati zadatke).

Pristup Budve riziku nije izbjegavanje akcija, već spremnost za definisanje konkretnih mjerama i fleksibilnost. IAP je izgrađen na način da može apsorbovati neke šokove, pa su akcije donekle modularne. Na primjer, ako se jedan festival ne može održati jedne godine, ne propada cijeli plan. Isto tako, ako jedan izvor finansiranja podbaci, drugi se može tražiti dok se napreduje na drugim frontovima.

Noćni savjet i Jedinica za praćenje pratiće indikatore rizika (poput signaliziranja ako akcija ponavljano kasni ili ako javno raspoloženje nije naklonjeno određenoj akciji) i adresirati ih u ranoj fazi. Na primjer, ako pritužbe na buku počnu rasti zbog više događaja, mogu se promptno udvostručiti mjere ublažavanja buke.

Konačno, Budva će održavati duh učenja i prilagođavanja živim: rizik koji se materijalizuje vidi se kao lekcija iz koje se uči i prilagođava, umjesto kao neuspjeh. Ovaj mindset otpornosti važan je za ovako inovativan plan.

5.7. Zaključak i sljedeći koraci

Ovaj Integrirani akcioni plan predstavlja zajedničku obavezu za izgradnju življe i održivije budućnosti noćne ekonomije Budve. Prepoznavamo da uspjeh plana zavisi od snažnog upravljanja i stabilne političke podrške. U tom cilju, grad će uspostaviti stalni Savjet za noćnu ekonomiju (Noćni savjet) koji će nadgledati implementaciju i osigurati kontinuitet nakon URBACT projekta. Ovaj savjet, koji bi čak mogao imenovati posvećenog Noćnog gradonačelnika kao nestranačkog zagovornika noći, pomoći će da plan ostane aktivan i responsivan kako se uslovi mijenjaju.

Ukupni trošak sprovođenja IAP-a je grubo procenjen, a jasne strategije finansiranja su na snazi. Budva namjerava finansirati plan kombinacijom alokacija iz opštinskog budžeta i eksternih izvora finansiranja. Posebno, grad će posvetiti dio svog godišnjeg budžeta prioritetnim akcijama i aplicirati za relevantne EU programe da podrži nove inicijative. Kancelarija za EU međunarodnu saradnju koordiniraće ove aplikacije, naglašavajući odlučnost opštine da nastavi plan i ne napusti ga nakon završetka početne faze mreže.

Kako faza akcija plana počinje početkom 2027. godine, Budva prelazi direktno u puni režim implementacije. Jedna od prvih akcija biće formalno uspostavljanje budvanskog Noćnog savjeta i imenovanje njegovih članova. Nakon što se okupi, Noćni savjet postaviće detaljan kalendar implementacije i kreirati podkomisije po potrebi za različite ciljeve. Istovremeno, gradska administracija počinje integrisati ključne inicijative IAP-a u zvanični budžet za 2027. godinu – na primjer, izdvajajući sredstva za produženje noćne autobuske usluge izvan pilota i podršku novim kulturnim događajima poslije mraka.

Zamah će se nastaviti kroz prvu polovinu 2027. godine sa dodatnim osnovnim koracima. Grad će pozvati predstavnike zajednice da učestvuju u Noćnom savjetu (osiguravajući glasove mladih, kulture i poslova za stolom) i pokrenuti prvu rundu grantova za noćnu kulturu, da lokalni partneri počnu pripremati događaje za godinu. Do proljeća 2027., Noćni savjet treba da bude potpuno operativan i već vodi uvođenje akcija – na primjer, finalizirajući program događaja za ljeto 2027. ili savjetujući o sljedećoj fazi poboljšanja osvjtljenja parkova. Savjet može, takođe, razmotriti imenovanje Noćnog gradonačelnika (ili „Noćnog ambasadora“) da služi kao javno lice i koordinator noćnih inicijativa, dodatno učvršćujući političku i podršku zajednice. Paralelno, rukovodstvo Budve radiće na ugrađivanju prioriteta IAP-a u nadolazeća gradska strateška dokumenta. Konačno, grad će promovisati IAP i njegove rane uspjehe i lokalno i nacionalno: javni događaj ili press konferencija biće održani u Budvi da podijele priče o uspjehu i objave nove inicijative (na primjer, pokretanje noćne pijace), a rezultati IAP-a biće prezentovani državnim ministarstvima da prikažu inovaciju Budve i privuku širu podršku.

Kako implementacija napreduje, fokus će se pomjeriti na održavanje i komuniciranje rezultata. Budva će isticati priče o ljudima i opipljive ishode koji proizađu iz plana, umjesto samo označavanja akcija. Na primjer, ako mladi preduzetnik otvori popularan štand na noćnoj pijaci uz podršku IAP-a, ili porodica može uživati u večernjem kulturnom događaju zahvaljujući novom kasnonoćnom prevozu ili uslugama brige o djeci, ti uspjesi biće objavljeni. Ove priče ilustrovaće kako plan poboljšava svakodnevni život poslije mraka. Grad će takođe naglasiti kako novi Noćni savjet osigurava da plan živi: umjesto jednokratnog projekta, Budva sada ima stalni forum koji koordinira noćne događaje i usluge, čineći noći grada sigurnijim i dinamičnijim.

Kako se rani ishodi budu materijalizovali, oni će biti utkani u širu razvojnu perspektivu Budve. Do 2027. godine, grad očekuje mjerljiva poboljšanja – na primjer, povećanje vansezonskih turističkih posjeta, više lokalne kulturne aktivnosti noću i veće zadovoljstvo stanovnika noćnom ponudom. Takvi dobici biće isticali kada Budva promoviše sebe kao mjesto dobro za turizam ili investicije, predstavljajući grad kao naprednu destinaciju sa živahnim, dobro upravljanom noćnom scenom tokom cijele godine. Drugim riječima, Budva neće samo kreirati plan na papiru, već će isporučiti konkretne rezultate koji unapređuju ekonomsku vitalnost i kvalitet života u zajednici.

Gledajući dalje u budućnost, ovaj IAP se vidi kao početak dugoročne transformacije. Nakon 2027., Budva planira redovno ažurirati i proširivati svoj akcioni plan – potencijalno razvijajući strategiju za 2028–2030., koja se gradi na naučenim lekcijama. Grad, takođe, teži nastavku angažmana sa međunarodnim partnerima. U budućnosti, Budva bi čak mogla voditi novu mrežu ili inicijativu fokusiranu na upravljanje noćnom ekonomijom, dijeleći svoje iskustvo sa drugim gradovima. Najvažnije, strukture i partnerstva formirana tokom ovog projekta zamišljena su tako da postanu stalna. Noćni savjet i duh saradnje ostaće na snazi, osiguravajući da upravljanje noćnom ekonomijom postane integralni dio upravljanja Budvom. Ovo će pomoći u daljem napretku i integraciji novih ideja kako se potrebe grada mijenjaju.

Da zaključimo: Integrisani akcioni plan „Budva poslije mraka“ predstavlja vizionarsku, ali praktičnu mapu puta za održivi urbani razvoj poslije mraka. Oslanjajući se na stručno vođenje i najbolje prakse iz cijele Evrope, a uključujući lokalne zainteresovane strane na svakom koraku, plan je i ambiciozan i realističan. Budva je spremna pretvoriti svoj sezonski, ljetnji noćni život u cjelogodišnju vrijednost koja podiže kvalitet života za stanovnike, podstiče kulturnu i ekonomsku aktivnost i čuva jedinstveno nasljeđe grada. Uspješna implementacija ovog plana neće koristiti samo samoj Budvi, već će je pozicionirati kao model za druge, što je sjajan primjer kako otključati potencijal noći.